

Richardson

Onzige...
Onzige...
Onzige...

MA

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

MAGYAR IRÓK
ARANY KÖNYVTÁRA.

XXVII. KÖTET.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

KRÚDY GYULA.
A BÜVÖS ERSZÉNY.

BUDAPEST, 1908.

GRILL KÁROLY KÖNYVKIADÓVÁLLALATA

IV. Veres Pálné-utca 16.

A BŰVÖS ERSZÉNY

ÉS EGYÉB ELBESZÉLÉSEK.

IRTA

KRÚDY GYULA.

BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IROD. INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA

1909

Magyar Könyvtár
OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

244018

R
2

ORSZ. SZÉCHÉNYI-KÖNYVTÁR
Növedéknapló
1953. évi *VI/1147* SZ.
FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

R
1963

TARTALOM.

A bűvös erszény.

Az erszény eltűnik	7
A Fátyol-lányok	46
Az erszény csalogat	103
Vidámság az élet sója	143
Az asszonyt az ördög találta ki	180
Az erszény megjelen	196

Elbeszélések.

Vad vizek mentén	207
Egy különös fiatal emberről	221

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A BŰVÖS ERSZÉNY.

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

AZ ERSZÉNY ELTÜNIK.

Az én gyerekkoromban két gazdag ember volt a világon. Az egyik Rothschild, a másik Eduárd Viczky de Viczkó. Lehet, könnyen lehet, hogy még más gazdag emberek is voltak a világon e kettőn kívül, de mi, vidékünkön nem ismertünk másokat. No hisz igaz, hogy Rothschildot se ismertük személyesen, mint Eduárd Viczkyt, de bizonyos, hogy Rothschild nem sokkal volt szegényebb Viczkynél. Közmondásos volt a Viczky gazdagsága, pedig ezt a gazdagságot valójában sohasem látta senki. Földjei, erdői, bányái nem voltak Viczkynek. A telekjegyzőkönyvben is csupán egy húszholdas kis ősiség emlegette Viczkyt, a mely birtokocskát már az ősök megterheltek annyira, a mennyire az épen lehetséges volt. Ugyan mibe került volna Viczky Edének le-törölni a terheket az ősi földről? A legkisebb

mellényzsebéből is kifizethetett volna tizszer annyit, a mennyi Viczkót nyomta. De Viczky nem nyúlt a mellényzsebébe, mert tiszteletben tartotta az őseit.

— A mit ők csináltak, jól csinálták! — mondogatta. — Talán pihenni sem tudnának többé a viczkói homokban, ha kamatokat nem kelene fizetni.

Így beszélt Viczky Ede és körülbelül ez jellemezte őt legjobban. Minden úgy volt jól, a hogyan addig volt. Sohasem változtatott azon, a mit egyszer elhatározott. Nem azért, mintha különösen szilárd karakter lett volna, a ki megállott sarkain az élet változatai közepette. Nem, Viczky Ede korántsem volt szilárd karakter; lustasága és makacssága vezette őt minden lépésénél.

Nem engedte még csak a házat sem tataroztatni, mert ha a viharnek úgy tetszik, hogy egy szép napon leszakítsa a zsindeletet, ám tegye azt a vihar, Viczky Ede még a viharral sem törődik. Pedig építhetett volna magának kastélyt, a milyen talán még a világon se volt. De Viczky nem akarta.

Lehetett volna a legelső úr a vármegyében. Mindenki tudta, hogy könyörögve kérték, vállalná el a főispánságot, de Viczky nem ült a főispáni székbe.

Még csak kamarás sem akart lenni, pedig abban az időben a vidékünkbeli urak csupán ezt a méltóságot tartották olyannak, a mit a királytól elfogadhatnak. Elfogadják, mert jár nekik. «Dukál nekünk a kamarásság!» — mondogatták, mert a féltuczatnyi nemes ösön kívül mindegyik akár harminczhárom öst is fel tudott volna sorolni.

A mikor már a legfiatalabb vármegyei aljegyző is beadta folyamodását a kamarásságért, Viczky szégyenkezve kiáltott fel:

— Nem érdemes, hogy az embernek ősei legyenek!

Ki és mi volt tehát ez a Viczky, a ki már olyan büszke volt, hogy még arra sem volt büszke, hogy ősei vannak? — kérdezheti a nyájas olvasó.

Ki is volt hát Viczky?

Tulajdonképen semmi és senki se volt; egyszerű köznemes ember volt, a ki állítólag a ne-

vét sem tudta helyesen leírni, de volt neki egy erszénye, a mely kifogyhatatlan volt. S ezzel mindene megvolt.

Kifogyhatatlan erszény? Ilyen is volt a világon? Bizony volt.

Mintha az ezeregyéjszaka tündérregéi elevednének meg, a midőn a Viczky Ede erszényéről írok. Félig legenda volt az, félig való: az erszény mindig tele volt ezüsttel, arannyal. Nagy zöld selyem erszény volt az, a milyent a lovagkorban hordoztak az urak a derekukra kötve. Himzett bársonyszalagok erősítették az erszényt a Viczky derekára és az erszénybe aranyfonállal volt belévarrva a Viczkyek czímere, a koronás medve. Volt annak az erszénynek tán tiz rekesze is, bizonyára telve valamennyi kincsekkel, aranyakkal. A sok használatban megkopott, elrongyolódott az erszény, — mert hisz a Viczky apja is azt hordta már a kabátja alatt, — de Viczky nem javíttatta meg az erszényt. Nem adta volna ki a kezéből semmiért. Éjjel-nappal a derekára erősítve viselte és ha pénzre volt szüksége, gondtalanul, teli marokkal nyúlt az erszénybe. Néha egy-két

arany-, ezüstpénz kicsúszott az újjai között és a földre pottyant.

— Oda se neki, — mondta Viczky.

Ha társaságban, mulatságban, kártyázó-asztalnál nyúlt az erszényébe, mindig elgurított néhány aranyat. Vadonatúj körmőczi csikók voltak azok és pengve, csengve hullottak a földre a bálterem közepén. A tánczó párok félreugrottak és minden szem a gördülő aranyra szegeződött. Viczky nevetve ment tovább.

— Hagyjuk, hagyjuk. A sepergető legénynek is jusson valami.

Mulatságokon, bálokon a rendezők külön tételbe foglalták a számadásaikban a Viczky Ede — vagy mint ő magát nevezte: Eduárd — elgurított aranyait. A világítás, cigány és kottillion-költségekre jó fedezet voltak az elhullajtott pénzdarabok.

És Viczky bárhol fordult meg, mindenütt elszórt néhányat az aranyaiból. Arra nem emlékezik senki, hogy valaha adott volna valakinek pénzt. Rettentő keményszívű ember volt, semmiféle szegénység, nyomorúság nem hatotta meg. Még a boltosait is úgy fizette, hogy vélet-

lenül elment a boltjuk előtt és a földre hullajtott az aranyakból. Több volt, kevesebb volt az aranyak száma, azzal nem törődött. Bizonyosan el hagyta volna árvereztetni a párnáját is, de akkor sem fizetett volna, ha kényszerítik.

A bűvös erszény a Viczky Eduárd derekán ilyenformán keveredett legendás hírbe. Senki sem tudta az eredetét az aranyaknak, de annyi bizonyos, hogy megvoltak. Nem emlékeztek reá, hogy Viczkynek, vagy akár az apjának valaha pénzesináló foglalkozása lett volna. A Viczkyek sohasem csináltak semmit. De hát mit is csináltak volna? Egy-két kíváncsi ember eleinte kutatótt az aranyak eredete után. Eleinte azt rebesgették, hogy a Viczky apja, a kinek a derekán először látták a zöld erszényt, valami rettenetes bűnt követett el. Az öreg Barcsáky bácsi, a ki minden dolgoknak az eredetét a forradalomra vezette vissza, néha, rossz kedvében, esküdözött, hogy Viczky annak idején ellopta az állampénztárt. Elrejtette a tiszai füzesekbe és innen erednek a kincsek. Mások, a kik szerették a fantasztikumokat, azt beszéltek, hogy az öreg Viczky abban az időben, a mikor

bujdosó honvéd volt, egy éjszakán Leányvár romjai között hajtotta fejét pihenőre. A hold bekandikált a leomlott bástyafalak között és az öreg Viczky egyszerre csak arra ébredt, hogy kísértetek járnak körülötte. Az öreg Viczky ravasz ember volt, tovább tetteté az alvást, de félszemével figyelte az éjjeli látogatókat. Ekkor leste volna ki az öreg, hogy hol vannak elrejtve a leányvári kincsek... Megjelölte a helyet és évek múlva szépen rá kezdett járni a kincsre. Titkát örökségbe hagyta a fiának és innen van a Viczkyek gazdagsága.

Akadtak olyanok, a kik ezt a mesét épen olyan könnyen elhitték, mint a Barcsáky szavait. Utóvégre tündérek, dzsinnek nincsenek, a kik éjszakának idején arannyal töltsék meg a zöld erszényt, még pedig valódi, ujonnan vert körmöcziekkel, a melyeknek tiszta ragyogása azt mutatja, hogy nem sok kézen mentek még keresztül... Nincsenek jó szellemek és ha vannak, akkor is érdekesebb emberre pazarolnák jóságukat, mint a korhely, istentagadó Viczkyre!

Pedig hát kell, hogy a tündérek jártak volt

közben e zöld erszénynél, mert a legtöbb, a mit teljes bizonyossággal megállapítani tudtak a Viczky aranyai felől, annyi volt csupán, hogy Viczky minden második, harmadik hónapban Bécsbe vagy Pestre utazott, a hol törvényes pénzét az aranyakra beváltotta. Egy iszáknyi aranyat hozott ilyenkor magával és hullajtotta őket az ujjai közül.

Ha még elgondoljuk azt, hogy Viczky Eduárd külsejére nézvést törpe, nagyfejű, rút arcú ember volt, a kinek mindig valami gúnyos, kötekedő mosolygás lappangott vékonyra sodort bajusza alatt, míg a szemét állandóan lesütötte és csupán kémlelő pillantásokat vetett maga köré, de azt is csak ritkán, — akkor körülbelől tudni fogjuk, hogy miért nem szerette senki Viczky Eduárdot a zöld erszényével sem. A legtöbbször gonosz, gyűlölködő kifejezés ült az arcán és csak akkor mosolygott szivesen, ha a tükörbe nézett. A sánta Birzsák, a ki nálunk az urakat borotválta, gyakran pletykázta a városban, hogy Viczky Eduárd úgy mosolyog ott-hon a tükör előtt, mintha szerelmes volna önmagába. A kedvencz témája az volt borotválás

közben, hogy ha ő borbély volna, minden ellenségének elnyisszantaná a nyakát. Olyan rémes szinekkel tudta ecsetelni ezt a műveletet, hogy a különben jókedvű figaró hideglelősen jött el tőle délutánonkint.

Egyébként néha hétszámra nem ment az emberek közé Viczky, mert volt neki otthon elég mulatsága.

Tágas, nagy ház volt az, a hol lakott. A ház kapuja, mintha ostromot várna, örökké zárva volt és esténkint hallani lehetett a lánczaikról elbocsátott nagy kutyák tompa ugatását. A kapu mellett puskás ember állott éjjelenkint és a cigánybanda, a melyet néha éjszaka házához hivatott Viczky Eduárd, fogvaczogva ment végig a visszhangos, üres udvaron.

Az udvar hátulsó részében állott egy nagy felezérfalú pajta, a hol Viczky mulatni szokott. A pajta ormára ékes betűkkel volt fölpingálva ez a szó: Académia. A falat pedig mindenféle verses fölírások ékesítették. A hagyomány szerint Csokonai vitéz mulatozott itt a század elején valamelyik Viczky társaságában és a Lillák és trillák költője írta az első soro-

kat a fehér falra. Azóta minden sehonnai korhely Csokonainak képzelte magát és ostobarigmusait az Académia falára firkantotta. Így pártolták a Viczkyek az irodalmat.

Az Académiában szokott udvarával Viczky Eduárd mulatni. Mert udvart tartott, mint valami kiskirály. Barátja nem volt, tartott tehát magának bolondokat, a kikkel jókedvében elmulathatott. Valamelyik régi Viczky építette még a hosszú, földszintes házat a szálló mellé, a mely viszont ezt a felirást viselte: Asylum. Menedékhelye volt ez mindenféle léhűtőnek, csavargónak, a ki a Viczkyek udvarába vetődött. A régi Viczkyek — a szegények — még ingyen kapták a komédiásokat, költőket és diákokat, a kik az Asylumot lakták. A vándorköltők száma megfogyatkozott és Viczky Eduárd már csupán fizetség fejében kaphatott egy Bimbó nevű fiatalembert, a ki az alkalmi költeményeket szerkesztette. Hosszú hajú, sáppadt arcú legény volt Bimbó, a ki egy ép rigmust nem tudott leírni, de Viczkynek az mindegy volt.

Állandóan mellette volt Blásik János, a kit

a borosasztal mellett jószágkormányzónak nevezett. Blásik János — nagy, mahomet ember volt, a ki már a Viczky apjánál inaskodott, — annyiban vállalta a hivatalt, hogy ő osztotta ki azokat a pofonokat, a melyeket gazdája boros fővel az udvartartás tagjai részére utalványozott. Viczky előtt mindig olyanformán állott, mint urasági hajdu korában, de részeg fővel a gazdájával is összeverekedett. Különben is a pajtabeli dáridók vége az szokott lenni, hogy Viczky Eduárdot alaposan eldöngette az udvartartása. Viczky már ezt megszokta és addig kötekedett, ingerkedett udvarával, a míg azok megfélemeztek a köteles tiszteletről. Viczky a multság után hetekig nyomta az ágyat, de semmi haragot nem tartott eldöngetőivel.

Az udvartartást kiegészítette még Hamza, a cigányból lett udvari bolond és egy Rigó nevű vándorszínész, a kinek semmi különösebben meghatározott foglalkozási köre nem volt, csupán az evésben és ivásban jeleskedett. Bámulatos mennyiséget tudott megenni Rigó, de a mit megivott, az már emberfeletti volt. Viczky tetszelegve mondta néha :

— Viczkynek kellett lenni, a ki ezt az embert jól tartsa!

Az asztalfőn pedig ott ült Viczkynek az egyetlen fia, a tiz esztendőös Gábor.

Gáborka nélkül nem eshetett meg semmi multság. A kis gyermeknek kellett elnökölni annál az asztalnál, a hol apja a félbolondok és gonoszok társaságában mulatozott. Idegen ember sohasem került az akadémiái összejövetelekre és Viczky ilyenkor kedve szerint mulattathatta a fiát.

Apa és fiú között ritkán volt akkora különbség, mint Viczky Eduárd és a fia között. Selymes hajú, szelid tekintetű, sápadt fiúcska volt a kis Viczky, a ki a magányos lelkű, boldogtalan gyermekeknél szokásos szomorú bölcseséggel kezelte azt a társaságot, a mely az ő mulattatására a legbolondabb dolgokat követte el az akadémiában.

Ritkaság volt mosolya és ha el is nevette magát, mindjárt fáradtan dörzsölte össze a kezét, mint valami öreg ember és unottan nézett maga elé.

Viczky Eduárd pedig mindent — bolondot és

okosat, — csupán azért csinált, hogy felvidítsa a szomorú gyermeket.

Mondják, hogy ezen igyekezetében része volt a lelkiismeretének, ha ugyan volt valamikor lelkiismerete Viczky Eduárdnak. De ha volt lelkiismerete, akkor az bizvást bánthatta őt azért az asszonyért, a kinek az arczképe mindenünnen száműzve volt a házból, csupán egyetlen szobácskában függött a falon, a mely szobának ajtaja mindörökre zárva volt. Az egykori Viczkyné egy zivataros, fájdalmas éjszakán búcsú nélkül volt kénytelen elhagyni a házat, még gyermekétől sem búcsúzhatott. A rossz nyelvek sok mindenfélét szeretnek összehordani a nők és férfiak csalfaságáról, de környékünkön senkisésem volt mégsem, a ki Viczkyné ártatlanságában kételkedett volna. Elhagyta az urát, mert nem szerette. Hisz nem is lehetett szeretni azt a rettenetes embert. Az asszonynak nyoma veszett. Talán Viczky sem tudja már ma, hogy hová, merre vetette a sors gyermeke anyját. De itt maradt Gábor és midőn félig gyűlölettel, félig szerelemmel belezett a gyermek anyjától örökölt kék szemébe,

búbánatosan hajtotta le a fejét a fehér asztalra :

— Nem tudom, — nyögött fel, — hogy ördög vagy-e, angyal vagy-e, csak azt tudom, hogy boldogtalan vagyok !

Viczky Gábor egy öreg ember nyugalmával simogatta meg az apja kender fürteit és eszen-desen szólott rá Blásik Jánosra :

— Blásik, mért nem hozattok az apámnak cigányokat? Nem látjátok, hogy mulatni akar?

Blásik János, a ki, mióta urasági hajdúból mulató ezimborává lépett elő, azt a rossz szokást vette föl, hogy megjegyzés nélkül sohasem fogadta gazdája parancsait, a kis Viczkynek ellentmondás nélkül engedelmeskedett. Általában a tiz esztendőös gyermek volt az egyetlen tekintély a házban. A két-három napos tivornyáknak az akadémián az szokott véget vetni, hogy a kis Viczky megjelent a pajtában és szétkergette a duhajkodókat. Az apja ilyenkor való-sággal menekült a gyermek elől és könyörögve függesztette rá zavaros szemét :

— Ne bánts, Gábor, ezentúl jól viselem magam.

Talán annak az eltűnt asszonynak az árnya lebegett a kis fiú mögött, a ki megoltalmazta őt mindentől. Hamza, a cigányból lett bolond égre-földre esküdözött, hogy egy éjszakán, a mikor Gáborkát már aludni küldték és az akadémiabeli társaság új multság gyanánt azt fundálta ki, hogy felgyújtják a pajtát, a melybe bezárták a muzsikáló cigányokat, és a szövétnek lángja már a pajta eresztét érintette, míg odabévülről a halálraitélt muzsikások kétségbeesett ordítása hangzott, — azon az éjszakán egy fehér árnyék suhant végig az udvaron és megállott azon ablak alatt, a mely mögött Gáborka aludt.

— Kelj fel, kis fiam, apád megbolondult! — mondta egy szellemhang és Gáborka nyomban kisetett az udvarra és rendet csinált az örült társaságban.

Ezt a fehér alakot azon az éjszakán a bolondon kívül a kapunál őrködő hajdu is látta, ám mindnyájan tudjuk, hogy kísértetek nincsenek, s az éjjeli látogató ilyenformán nem lehetett más, mint özvegy Viczky Lászlóné, az Eduárd sógornője, a ki egy kis házikóban a kert alatt

lakott és bizonyosan felébredt a muzsikázók ordítására. Habár másrészt özvegy Viczkyné sohasem szokta átlépni a sógora küszöbét, mert nem voltak a legbarátságosabb viszonyban. Ki volt hát a fehérruhás asszony, a ki Viczky Gábort felköltötte, a mikor az apja a legnagyobb bolondságot készült elkövetni?

Akárki volt, annyi bizonyos, hogy ettől az éjszakától fogva még nagyobb respektusa volt Gáborkának az apja és az udvartartás előtt. Mintha igazán ott lebegett volna gyermeki feje felett a láthatatlan árnyéka az édes anyának, a ki megoltalmazta a fiát még attól is, hogy gonosz erkölcsök ébredjenek a szívében az apja társaságában.

Az akadémiai összejövetelek idővel, midőn a fiúcska növekedett, nem mindig végződtek általános verekedéssel. Viczky Eduárdban sohasem ébredt fel ősei kegyetlen szelleme, a midőn kirohant szolgálival a kapun és szétverte a hetivásárosokat a piacon. Sőt a multságok sem voltak többé olyan jóízűek, mint azelőtt. A gyermek, a ki szomorú bölcseségével csendesen gunnyasztott az asztalfőn, egyetlen tekintettel

meg tudta fékezni apját és annak cselédeit. Viczky néha magánkívül rohant ki a pajtából és felhördült az éjszakában :

— Ez a gyerek megöl a szemével. Szeretném megfojtani !

Lassan-lassan gyűlölni kezdte a fiát, míg máskor szinte megadással roskadt a gyermek lábaihoz. Csókolgatta a kezét és hízelkedve mormogta :

— Te szerencsésebb, boldogabb leszel, mint én, mert te szép vagy és jó vagy. Olyan szép vagy, mint az angyal.

A következő pillanatban fogcsikorgatva emelte a levegőbe a fiút és vadúl ordította :

— Félsz-e tőlem? Félj tőlem, mert nem én vagyok az apád.

A kis Viczky nyugodtan nézett az apja szemébe :

— Nem félek tőled, mert te vagy az apám.

Viczky Eduárd leeresztette a gyermeket a földre és megtörten, lehajtott fővel kullogott tova.

— Olyan bátor, mint én. De mégse.. mégse az én fiam.

A mikor ilyen hangulatban volt, akkor bú-
bánatosan ment végig a városon és aranyakat
potyogtatott arra, a merre elment. Pengtek
nyomában a körmöczi csikók, míg az utca
népe csapatban szaladt utána.

— Kinek hagyjam, kinek gyűjtsem? — mor-
mogta magában. — Nincs nékem senkim, sem-
mim . . .

Napokig nem tért magához letargiájából és
az Asylum lakói ilyenkor nem merészelték a
szeme elé keülni. Az Asylumnak volt egy gyé-
kénynyel letakart nagy szobája, a hol semmi-
féle elmozdítható bútordarab nem volt a kitörő
veszekedés esetére. Mert az udvar, ha a gazda
távol volt, kártyázással töltötte az időt. A föl-
dön ülve kártyáztak és a mikor pénzüik elfo-
gyott, a játék különböző testi büntetéseken
folyt tovább. Blásik János, a ki fiatakorában
huszár volt, a kikötést is belevette az elveszít-
hető, illetőleg megnyerhető tételek közé. Ren-
desen Hamza, a cigány került e rettenetes
büntetés alá, mert a bolond szenvedélyes kitar-
tással próbált csalni a csalhatatlan társaság-
ban. Olykor annyira felszaporodott a kitöltendő

büntetések száma, hogy az ajtó megtelt krétarovással. A cigánynak egy-két esztendőre előre voltak kikötései, míg Rigó gyakran sétálgatott félbajússzal, a melyet kártyaveszteség fejében levágtak társai. Így tartott az addig, a míg Viczky Eduárdnak egyszer megint jó kedve kerekedett és a társaság élve az alkalommal, leakasztotta sarkáról az ajtót és bemutatta a följegyzett rovásokat a gazdának. Viczky kaczagva nyúlt erszényébe és kifizette mindenkinek a veszteségét.

Az udvartartás tagjait ilyenkor napokig nem lehetett otthon látni a Viczky-házban. Éjjelnappal az «Arany Bárány»-ban ültek, a míg utolsó huszasukat is eljátszották. Akkor szomorúan tértek vissza az Asylumba és kezdődött a játék újra előlről a testi büntetésekben, midőn a legutolsó ruhadarabot is elnyerték egymástól.

. . . A mikor ez történt, akkor a kis Viczky Gábor már a debreczeni kollégiumnak volt a növendéke. Az apja kibérelt neki egy egész házat Péterfián és berendezte úgy, mintha egy királyfi számára rendezné be. Hátaflovat vett

neki és három nevelő is buzgólkodott a kis Viczky mellett.

— Hadd tanuljon a gyerek, — mondogatta otthon a megyei kaszinóban, — legyen okosabb ember, mint az apja.

Az akadémiái mulatságokon pedig így emlegette a fiát:

— Gáborka francziául tanul! Hamza, tudsz-e te francziául?

— Az öregapám sem tudott, — felelt a cigány vigyorogva.

Blásik Jánosnak nem tetszett a dolog.

— Minek az a sok tudomány az úrfinak? Rontja vele az egészségét. Mikor van neki miből megélni!

Viczky Eduárd titokzatosan mosolygott.

— Ki tudja? Hátha nem lesz neki miből megélni. A pénz nem boldogít.

Majd komoran lehajtotta a fejét, mint mikor elgondolkozott és öklével a derekán függő zöld erszényre csapott:

— Ez nem boldogít magában. Néha olyan a pénz, mintha átok tapadna hozzá... Én például sohasem voltam boldog.

Felkapott egy kupát és a falhoz csapta, hogy behorpadt az oldala :

— De nem is akartam boldog lenni soha ! — kiáltotta vadul és a szeme vérben forgott.

Blásik, a ki már ismerte urának a hangulatait, szolgálatkészen kérdezte :

— Elküldjek a cigányokért ?

— Nem, — intett lehajtott fejjel Viczky Eduárd. — A fiúnak megígértem, hogy nem... Sohasem.

Blásik mérgesen kiáltott fel :

— Hát akkor mi az ördögöt fogunk ezután csinálni ?

Rigó letette a kupát, a melyből épen ivott és csufondárosan kérdezte :

— Talán bizony azt is megtiltotta az úrfi, hogy igyunk ?

— Így bánnak a régi hűséges cselédekkel ! — tódította a bolond és méltatlankodva fordított hátat gazdájának.

Vészes fény csillant fel Viczky szemében, a keze ökölbe szorúlt... De ez volt energiájának utolsó fellobbanása. Hiányzott a látóhatárról az a selymes hajjú, szomorú gyermek, a ki erőt adott

volna neki ahhoz, hogy kiverje házából az egész társaságot. Ijedten nézett a Blásik János haragos arczába :

— No, ne haragudj, édes Jánoskám, — mormogta. — Hivasd a cigányokat és mulassunk, ha nektek is úgy tetszik.

Ezen az éjszakán ismét verekedéssel végződött az akadémiái összejövetel. A házigazdát alaposan helybenhagyták cselédei. Özvegy Viczky Lászlónénak kellett átkiabálni a kerítésen, hogy az ütlegetést abbahagyják a hűséges szolgák.

— Úgy kell az ilyen csúnya cigánynak ! — kiabálta felháborodva a bolond és Viczky Eduárd szomorúan bólintott.

A mint a kis Gábor elkerült a háztól, azóta a dinom-dánom egy napig sem szüntelt. Viczky Eduárd már jóformán tehetetlen volt magával. Valami belső kór rohamosan örölte az életerejét. Mintha fogyatékán lett volna mécesében az olaj. Az élete lángja már csak pislogott, hamvadozott, minden nappal közelebb lépett a sírhoz. Mintha annak a gyermeknek a távozása magával vitte volna mindazokat a kötelékeket, a melyek a világhoz kötötték Viczky Eduárdot.

Csak a zöld erszényhez ragaszkodott még. Arra vigyázott éjjel-nappal és a legvadabb mulatságban sem feledkezett meg róla.

Karácsony tájékán már nem tudott az ágyból felkelni. Befogatott és szánkót küldött Debreczenbe, hogy jöjjön haza a gyerek az ünnepekre.

Másnap már otthon volt Gábris.

Megnyúlt, megnövekedett a gyerek, a mióta nem látta. Az iskolai élet bizonyos férfiasságot kölcsönzött lényének és Blásik János önkéntelenül kezét csókolt neki, a mikor a szánból ki lépett.

— Jól viseltük magunkat, kis úrfi, mióta el tetszett menni, — sunnyogta bátortalanul.

Viczky Gábor szürkéskék szemével hidegen mérte végig az udvarmestert.

— Az apám azt írta, hogy bántottátok. Azért meglakoltok.

Aztán hátat fordított az alázatos Blásiknak.

Az apa és fiú között meleg, szeretetteljes volt a viszontlátás. Gábor leült az ágy mellé és megfogta az apja kezét.

— Hogy vagy? — kérdezte, mintha éppen olyan felnőtt ember lett volna, mint az apja.

Viczky Eduárd csóváltgatta a fejét:

— Nem a legjobban vagyok. Az éjjel a fekete kakással álmodtam, a mely az apámat is elvitte. Minden Viczkyt a fekete kakas visz el. Benne van a család történetében. Majd egyszer te is álmodni fogsz vele . . .

— A fekete kakással?

Viczky felnyitotta bágyadt szemeit.

— Azzal. Egy régi családi legenda emlegeti először a fekete kakast. Egy Viczky, ha jól emlékszem, Kázmér, Zsigmond király udvarában szolgált, mert abban az időben a Viczkyek még jó barátságban voltak a királyokkal. Mások is szolgáltak a király udvarában, nemcsak Viczky Kázmér, de Viczky volt közöttük a legnevezetesebb. Neki volt a legtöbb pénze, néha még a királynak is adott kölcsönt, ha az megszorúlt; ő volt a legdaliásabb, legszebb lovag Budán. Nem volt olyan asszonyisziv, a mely a látására meg ne remegett volna, mint a falevél a szél sóhajtására. Viczky Kázmér azonban nem törődött az asszonyokkal. Hej, boldog, hatalmas emberek voltak abban az időben még a Viczkyek. Pénzük, boldogságuk, mindenük megvolt, mert

nem tudtak erőt venni rajtuk az asszonyok, az ördög őrszemei. Az ördög, ha valakit meg akar fogni rabszolgájának, szép asszonyt küld elébe. Óvakodj a szép asszonyoktól, Gáborkám. Inkább keresd a kevésbbé szépét, mert annak kevesebb hatalmat kölcsönzött az ördög a magából. Viczky Kázmér, a kiről most beszélek, olyan okos ember volt, hogy az asszonyféléből még csak a csúnya se kellett neki, a szépre meg épen rá nem nézett. Törték a fejüket a budai asszonyok, az ördög törette velük, hogyan vehetnék birtokukba a jeles vitézt. Az asszony mindig azt kívánja meg, a mit nem szabad, a mi lehetetlen. Sokáig semmit sem tudtak kitalálni a vitéz legyőzetésére. Végtére az egyik asszony, a ki félig-meddig boszorkány volt, fekete kakas alakjában látogatta meg a vitézt. Odaszállott minden reggel a Viczky ablakába és ott kukorékolt neki, a míg csak fölébredt. Viczky későn fekvő ember volt és így módfelett boszantotta a kakas korai megjelenése. Próbálta karddal, buzogánnyal elnémitani a kakast, de az sérthetetlen volt. Egy hajnalon aztán hálót vetett a fekete kakasnak és elfogta.

— No, most megsütlek és megeszlek, beste lelke, — kiáltott fel Viczky Kázmér. — Az én álmomat többé nem háborgatod.

Összekötözte a kakas lábát és ment tüzet rakni, hogy majd megsüti a kakast.

A mikor legjavában élesztgetné a tüzet, egyszer csak megszólal a háta mögött a fekete kakas.

— Ne süss meg engem, édes Viczkym, mert én vagyok a szép Holubánné.

— De bizony megsütlek. Épen azért sütlek meg, mert te vagy a szép Holubánné.

Így beszéltek még akkor a Viczkyek.

A fekete kakas csak tovább könyörgött:

— Ne bánts engem, édes Viczkym, rab-szolganőd leszek egész életemben. Soha el nem hagylak, jó étellel traktállak és puha ágyat vetek neked, a mikor nyugodni térsz.

— Nem kell nekem sem a főzted, sem az ágyad. Nekem a te halálod kell, mért, mert nem hagysz sohasem aludni.

— Azért nem tudsz aludni, mert szerelmes vagy belém, Viczky Kázmér. Olyan szerelmes, mint én beléd.

Erre csak ránézett Viczky a fekete kakasra.

— Igaz biz' a, mintha egy kicsit szerelmes volnék a szép Holubánnéba. De az nem baj. Épen azért kell meghalnod, mert az apám arra tanított, hogy sohase legyek szerelmes asszonyba. Vagy ha mégis az lennék, tépjem ki a szivem darabonkint. Tépjem ki addig, a míg egyetlen ízzel is asszonyé.

— Jaj, be bolondra tanított az apád, Viczky öcsém, — kiáltotta a fekete kakas. — Nem tudta a te apád, hogy mi az asszonynak szerelme . . .

— Sohasem akarták azt tudni a Viczkyek.

— No hát én majd megtanítlak reá. Az asszony szerelme olyan, mint az idő napszállat idején, midőn a hold és a nap az égboltozat két oldaláról néznek egymásra. Már félig besötétedett, de mégis világos van ; már fölébredt az esti szél a bokrok között, de még langyos fuvalma ; a fülemile már megszólalt, de a baglyok még hallgatnak. Olyan ez az idő, mintha álmodná az ember. Az ég itt rózsaszínű, amott ezüstszürke. A föld néma és mégis csókok, sóhajtások hangzanak a szélben. És a parton

a nagy Duna felett halkan énekelni kezdi egy halász az ő nótáját. És midőn elhallgatott, akkor a távolból, egy messzi csónakból felel valaki a dalra. A habok csendesen surrannak tova . . . Hallottad-e már a dunai halászt énekelni, Viczky?

— Sohasem hallottam.

— Ezentúl mindig fogod hallani, mert reá figyelsz. Hát a fülemile furulyázott-e már ker-
ted bokrai között?

— Soha.

— Pedig minden este énekel neked, jó Viczky, csak eddig nem hallottad. A csillagokat ismered-e?

— Csupán a Medvét, mert az királyom csillaga.

— Ezentúl neked is lesz csillagod és bámulni fogod a csillagos eget. Ismerni fogod az asszony szerelmét. És az elfelejtet veled mindent.

— No már igazán kíváncsivá teszel ostobaságaiddal, — felelt Viczky Kázmér. — Nem bántalak, fekete kakas.

A fekete kakas csak ezt várta. Nyomban asz-

szony lett belőle, a jó Viczky Kázmérnak pedig ekkor vége lett. Gazdag ember volt addig is, de most kétszeresen gazdag lett. Az asszony neki adta minden vagyonát, neki adta kincseit. Viczky lett a leggazdagabb ember az országban.

Persze ebbe sehogyse tudott belenyugodni se Holubán, se a király. Megfogdosták Viczky Kázmért és a fejét leütötték. A rengeteg kincseket azonban nem találták meg. Azokat elrejtette átok alá a fekete kakas. És a fekete kakas őrizte azóta a kincset, az elátkozottat. A Viczkyek pedig sohasem merték keresni ősi kincsüket. Félték a fekete kakastól. A míg az apám... De ugyan hol járnak a gondolataid, te fiú?

Gáborka összerezett. Az apjára szögezte a szemét és csendesen mondta:

— Azon gondolkozom, hogy mit kérjek tőled karácsonyi ajándékba. Ott Debreczenben mindenki tudja, hogy te nagyon gazdag ember vagy és a fiúk azt tanácsolták, hogy kérjek tőled egy eleven czirkuszt...

— Megkapod, ha akarod, — felelt Viczky a fiú fejét simogatva.

— De nekem nem kell a czirkusz. Nekem

valami olyan kell, a mi neked nem kerül pénzbe, nekem pedig többet ér a világ minden kincsénél.

— Ugyan mi lehet az, te kis bohó, a mi Viczkynek nem kerül pénzbe?

Gáborka lesütötte a szemét és ajkai rángatóztak.

— No, mondd már! — biztatta Viczky, de a hangjában aggodalom csengett.

A fiú most felvetette a szemét:

— Az anyámat akarom. A karácsonyt velem, nála szeretném tölteni, mert még sohasem láttam. Pedig tudom, hogy él, hogy imádkozik érettem és azért szeretnék a keblére borúlni...

A fiúnak halálsápadt volt az arcza, mire szavait befejezte, míg Viczky Eduárdnak lassan valami ijesztő sötétpiroság lepte be a homlokát. Egy perczig lehunyt szemmel feküdt, aztán rekedten mormogta:

— Itt van már a fekete kakas.

A fiú ijedten fordult meg.

— Hol? — kiáltotta.

És mintha valami varázslat lett volna az egész: az udvar felé eső ablak külső részében

egy nagy fekete kakas állott. Ijesztő nyugalommal nézett a szobába, aztán hirtelen leröppent az ablakpárkányról.

— Fogjátok meg, — lihegte a beteg lázasan. — Viszi a zöld erszényt a fekete kakas. Most visszaveszi . . .

Gáborka rémulten ugrott talpra. Kiszaladt a szobából és fellármázta a cselédeket.

— Fogjátok meg a fekete kakast! — kiáltotta.

A fekete kakast? Az udvaron nem volt fekete kakas, de még a szomszédokéban sem. (Habár mintha özvegy Viczky Lászlónénál a kert végében fekete kakast látott volna a napokban a cigány bolond.) De Gáborka látta a fekete kakast, bizonyosan látta. Itt kell lenni annak az átkozott jószágnak valahol, a ki elragadta az apja erszényét, elragadja talán az életét is. Blásik János töltött pisztolylyal vágatott az orgonabokrok között és lövöldözött jobbra-balra. A cigány felmászott a háztetőre, onnan kémlelte a kakast. Futott az egész cselédség a fekete kakas után.

Viczky Eduárd az ablakból szemlélte a hajszát. Beesett, szomorú volt az arcza, mint a

haldoklóé. Intett Gáborkának. Behivta a szobába és halkán így szólt hozzá:

— Hiába keresitek. Te talán egyszer még megtalálsz az életben, a hogyan én is megtaláltam. Csupán arra figyelmeztetek, hogy ha lehet, térj ki előle, fordíts neki hátat . . . Most pedig készülj az útra. Blásik János elvisz oda, a hol az anyád van.

Gáborka később sokszor gondolt vissza e perczre, nem látta már ekkor az apja derekán a hagyományos zöld erszényt. Csakugyan elvitte volna a fekete kakas? Sőt később, a mikor az útravaló pénzt Blásiknak átadta, a tekercs aranyat a kezében tartotta előre. Olyan egykedvűen, csendesén búcsúzott el a fiától, mintha az csupán a szomszédba menne szánkázni, pedig Bécsbe készültek, a hol Viczkyné, született Brillan bárónő, a rokonainál meghúzódott.

Milyen volt a találkozás anya és fia között, azt mindenki elgondolhatja, a ki a szívével gondolkozik. A bárónő nyulánk, sápadt arcú, csendes asszonyka volt, abban az időben azzal foglalkozott, hogy a bőkezűbben fizető polgár-

családoknál tánczleczkéket adott a család ifjú nőtagjainak.

— Nem lehet mindenki postáskisasszony, kedves Blásik úr, — magyarázta a jószágkormányzónak, a ki sehogysem tudta elérteni, hogy Viczkyné azért hagyta el az urát, hogy tánczórákat adjon.

— Persze, persze, — bólongatott Blásik a nagy fejével, majd a maga parasztos észjárásával azt is hozzátette. — De Viczky Eduárdné se lehetne mindenki, méltóságos asszony.

A bárónő megvetése jeléül hátat fordított az egykori hajdunak, aztán a fiát kezdte kikérdezni, hogy miféle tánczokat tanult meg eddig. A kis Viczky szégyenszemre azt vallotta be, hogy eddig csupán a rókatánczot tudja elrakni, a melyre otthon Hamza tanította. A bárónő érdeklődött a sohasem hallott táncz iránt és midőn Gáborka azt bemutatta neki, kaczagva, meg sirva ölelgette a fiát.

— Ez Viczky, ilyenek a Viczkyek. Még csak valczerozni sem tanította meg a fiát! — kiáltott fel. — No majd én megtanítalak a legdivatosabb tánczokra.

Az a három nap, a melyet Bécsben töltött az ifjú Viczky, azzal telt el, hogy egész nap valczerozott az anyjával a szalónban, míg a zongorát egy vén kisasszony verte. A harmadik napon feldúlt arczezal rontott a házhoz szállásáról, a «Vörös ökör»-ből Blásik János. Szinte bebukott az ajtón és beroskadt egy fotelbe.

— Végünk van! — nyögte. — A tekintetes úr már tegnap óta halott és azok a gazemberek kifosztották azóta az egész házat . . .

A tánczó pár megállott, míg a zongora tovább szólt egy darabig. Mikor a zene elhallgatott, Blásik János keservesen kiáltott fel:

— De mi a manónak is kellett nekem Bécsbe jönni?

A bárónő megsimogatta a Gáborka fejét.

— Fiacskám, — rebegte, — a táncztanulást abba hagyjuk, menj az atyád koporsójához.

*

Blásik Jánosnak igaza volt.

Ha a mindenre ügyelő özvegy Viczky Lászlóné észre nem veszi, talán még a haláletetet is eltitkolja a jeles udvartartás, hogy

munkájukban senki se zavarja meg őket. A hány cseléd, szolga volt a háznál, az mind teli batyúval futott el a szélrózsa minden irányába a gazda nélkül maradt házból. Blásik János az öklével verdeste a fejét, a mikor a kiürített szekrényeket, felfordított fiókokat meglátta.

— Ó, én hatökör, én hat bécsi ökör, — csikorgatta a fogait, — kutyákra, bízam a hájat.

Özvegy Viczkyné, egy sovány, fekete szemű asszony, a ki épen gyászruháját, a melyet elhalt férje után viselt, alakította át az alkalomhoz mért fél-gyászt jelentő ruhára, bár már eléggé kisírhatta magát, fájdalmában a Blásik nyakába borúlt.

— Bizony innen mindent elvittek azok a gaz pernahájderek, a mi helyéből elmozdítható volt. Pedig talán mi is itt volnánk, rokonok...

Blásik kegyetlen haraggal forgatta vasvillaszemét jobbra-balra a szobákban.

— Eh, mit a rokonok! — kiáltotta. — Itt van Blásik, a hűséges szolga, a ki harmincz évig szolgálta a Viczkyeket. Blásik talán kutya?

Özvegy Viczkyné sértődötten vont vállat:

— Kend szerezhett magának életében, min-

dig mellette volt, ha az aranyakat potyogtatta...

— Azok az átkozott aranyak! — kiáltotta Blásik. — Egyet sem tudtam közülük megfogni. Úgy látszik, az volt a természetük, hogy mindig-mindig csak guruljanak... Hát a se-lyem-erszény hol van?

Gáborka, a ki addig csendesen térdepelt az apja koporsójánál, most megszólalt:

— Azt ne keressék. Azt elvitte a fekete kakas.

— Hát az miféle tolvaj? — ordította megriadva Blásik.

— A fekete kakas, a mely a minap itt volt az ablakon. Az apám akkor felkiáltott, hogy viszi a kakas az erszényt. A kakast nem tudtuk elfogni.

Blásik János, mint sebzett farkas ordított fel:

— No, akkor el is viszi az ördög az egész világot. Mindnyájunkat becsuknak, ha az erszény nem kerül elő.

Az öklével fenyegetőzött láthatatlan alakok után:

— Megállj, cigány! Megállj, Rigó! Hát ez

a becsület? Itt hagyátok az öreg Blásikot a havon?

Olyan keserves zokogásra fakadt, hogy reszketett belé az egész teste. A nagy mahomet ember sirása meghatotta a kis Viczky Gábort. A vállára tette a kezét.

— Ne sirjon, Blásik bácsi, mindnyájan meghalunk.

— Hiszen épen az a baj! — felelt Blásik.

A temetés után, a mikor a Viczky Eduárd végrendeletét felbontották, mindenkinek nagy ámulatára azt találták benne, hogy az elhunyt végakarata az volt, hogy a kis fia, Gábor, ne legyen gazdag ember. Ugyanezért ne keressék, ne kutassák a zöld selyem-erszényt, eltette ő azt olyan helyre, a hol senki sem találhatja meg. A pénz csak boldogtalanságot szül, akarja, hogy a fia boldog ember legyen...

Baracsky bácsi, a kit az elhunyt a fia tótorául rendelt, savanyú arczczal tette a kezét Gáborka vállára :

— No, amicze, most már te is épen olyan szegény gyerek lettél, mint más közönséges halandónak a fia.

— De az apám azt mondja, hogy így leszek boldog, — felelt Gáborka.

Baracszy bácsi, a ki eleinte igen büszke volt a tótorságra, a míg a zöld erszény eltűnése nem derült ki, kedvetlenül vonogatta a vállait:

— Az én Viczky barátom igen jó czimbora lehetett, de az életet nem ismerte. Hogyan lehetséges pénz nélkül elképzelni a boldogságot? Fantaszta volt az édes apád, amicze, semmi egyéb, mint fantaszta, ezt becsületem szentségére mondom.

A magyarruhás kis öregúr, a ki olyanformán jutott a tótorsághoz, hogy a Viczky apjának valamikor honvéd bajtársa volt, elégedetlenül csóválta a fejét. Nagy családú ember volt, az ügyvédi iroda kerekai nyikorogtak, meg aztán a sok fiatalabb fiskális bizony hátranyomta az öreg urat.

— A mai világban, — dohogta, — a mikor egy becsületes csőd nem akad, bizony a legjobb időben jött volna ez a kis gondnokság. De ez is olyan, mint a nesze semmi, fogd meg jól. Mindig megtréfált az élet. Sokat ígért, semmit sem adott.

Mindazonáltal görbe botocskájával elzavarta Gáborka mellől a kunyoráló Blásik Jánost, a ki épen azon mesterkedett, hogy a fiúcska ezüst-óráját elkérje emlékébe.

— Elmenj innen, te semmirevaló, — kiáltá, — mert becsukatlak az ezüst evőeszközökért!

Blásik János keserves könnyhullajtások között átkozta meg azt, a ki csak egy ezüstkanalat is látott.

— Világéletemben szerencsétlen voltam, jó uram. A balsors most is Bécsbe szólitott, a mikor az én jó uram lehúnyta a szemét. Most már nem marad egyéb hátra, mint keresni a zöld erszényt. Mert meg kell annak lenni valahol.

Barcsay bácsinak felvillant a szeme. A Gáborka feje felett odasúgta a Blásik fülébe:

— Kend sok mindent tud. Esténkint mindig otthon vagyok. Legyen szerencsém egy ital borra — a hazáért.

A FÁTYOL-LÁNYOK.

A Fátyol-kisasszonyok az Ibolya-utczában laktak egy hosszú, sárga, földszintes házban. Ebben a házban töltötte Viczky Gábor pesti diákéveit.

Fátyolék amolyan elszegényedett vidéki urak voltak, a kik a szégyen és a szegénység elől menekültek a vidékről a fővárosba. Abban az időben, a mikor a vidéki úri osztály rohamosan kezdett tönkremenni, a forradalom utáni időben, minden tönkrement családnak egy a remény-sége: a főváros. Budapest igéri a megélhetést, a boldogulást, a jövőt. A férfiak hivatalhoz jutnak, pompás, kényelmes hivatalhoz, — mert ugyan kinek találták volna ki a jó hivatalokat, ha nem az elszegényedett nemes embereknek? Az állam tartozik gondoskodni arról az osztály-ról, a melyet ezer esztendő óta az államfen-

tartó osztálynak nevezték. A vármegye már megtette a magáét, most az államon a sor, hogy honorálja az ősök érdemeit az unokáknak adott kenyér formájában. Aztán a lányok itt könnyebben férjhezmehetnek, nagyobb a választék a gazdag emberekben, a kik nem a hozományt nézik, hanem a jó erkölcsöt és az úri származást. Pest gazdag város volt. Meggazdagodott kereskedők, bankárok és háziurak laktak benne, a kik a vidéki fantázia szerint egytől-egyig nemtelen származású németek, svábok voltak. A kiknek nagy dicsőség lehetne beházasodhatni például egy gyóni és vadas-kürthi Fátyol-familiába. Rauffangkherernek, a leggazdagabb pesti polgárnak lehet harminczhárom háza Pesten, de czímere még akkora sincs, mint Bujin a kisbirónak, a ki a ns. Gaálok származéka. És Rauffangkherer odaadná mind a harminczhárom házát, ha csak egy akkora nemes kisasszonyt kaphatna feleségül, mint az ökle. De Rauffangkherer, a meggazdagodott sváb nem kaphat nemes kisasszonyt, mert a nemes kisasszonyok csak nemes emberhez mennek férjhez.

És az egész Pest csupa Rauffangkhererből áll, mondta a vidéki fantázia, vigyük tehát a férjhez adandó lányokat Pestre, mert hátha akad a Rauffangkhererek között kedélyes, nobilis, úri gyerek, a kihez érdemes hozzáadni a leányt.

Jöttek-jöttek sorban a vidéki familiák és elárasztották Pestet. Egy darabig hűségesen ápolgatták a reménységeket, a melyeket podgyászukban hoztak, a férfiak várták a nagy hivatalt, a leányok a milliomos kérőket, az asszonyok a selyemruhát és ékszert, a míg lassan-lassan lekopott róluk a falusi szín, a falusi színnel együtt elhagyogatták kedves szokásaikat, a mulatságkedvelést, vendégeskedést, úrhatnámságot és beleszürkültek a pesti flaszterbe. Az urak czilinderkalapokat hordtak, mint a többi svábok és otthon a háziasszony elbűjt a vendégek elől. A kisasszonyok most már bárkihez hozzámentek volna feleségnek, de nem akadt senki és a mindent megváltó gazdag házasság helyett azon imádkoztak a barátok templomában, bár kinevezést nyerhetnének a póstához. A családok fiatal tagjai még név-

jegyükre nyomatták családi czimerüket, de az öregek már nemességüket is eltagadták, elfeledték. Pesti polgárok lettek, a kik belevegyülve a városi élet zajgásába, elfeledték a falut, az ősi birtokot, az agarat és mindent, a miért apáik éltek.

A Fátyol-kisasszonyok hárman voltak és ott-hon, Csákány vármegyében a szólás-mondás azt tartotta róluk, hogy szebb, jobb, feleségnek valóbb leányok nem akadnak seholse a magyar szent korona országaiban, csak az öreg Fátyol ne haragudott volna a királyra . . .

Minden bajnak az volt az okozója, hogy Fátyol Kázmér haragot tartott az uralkodóházzal és semmi áron nem akart kibékülni. Ezért mentek tönkre, ezért vészelt el Fehér-Monostor, ezért zúgnak olyan szomorúan a háromházi tölgyek.

Mert Fátyol Kázmér engesztelhetetlen volt. Lehet, hogy félig legenda, félig igaz, csupán annyi a bizonyosság, hogy a forradalmat követő esztendőkből Fátyol Kázmér épen úgy megtagadta az adófizetést, mint a környékben minden jóra való magyar ember. Nohát ebbe

senkise ment tönkre, elküldték a cserepárokat a renitens hazafiak nyakára és a világ forgott tovább tengelye körül. Az igazi nagy baj az volt, hogy Fátyol Kázmérnak ebben az időben Bécsben dolga akadt. Régi nagy pöre volt a familiának, a melynek ágas-bogas száalai Bécsig nyúltak. Fátyol Kázmér Bécsbe utazott, hogy pörét előbbre vigye. A pörösködés kedvéért még a gyűlöletét is a szegre akasztotta, a mely gyűlöletet a császárváros iránt érzett.

Bécsbe utazott tehát Fátyol Kázmér és mint odahaza hallotta, legjobbnak vélte megszállni a «Vörös ökör» fogadóban, a melynek vagy harmincz esztendő előtt egy Kolpa nevű magyar ember volt a gazdája. Kolpa a maga idejében híres volt a főztjéről, boráról, no meg arról is, hogy kitünően elmulattatta a fogadójába vetődő magyar urakat. Még a Burgba is elvitte őket, persze csak titokban, hogy senki meg ne tudja. Sőt idősebb Bugáry Pál egy eleven főherczegasszonynyal is beszélt az öreg Kolpa révén és a főherczegasszony nagyon belebolondult idősebb Bugáry Pál szemébe . . . A mikor Fátyol Kázmér a «Vörös ökörbe» szállott, a

híres Kolpának már csak az unokája élt. Kolpa volt az is, de magyarul egy kukkot sem tudott az istenadta. Ócska, széljárta, düledező fogadó volt a «Vörös ökör», valahol a város vége felé, de Fátyol Kázmérnak nagyon megtetszett az a hely. Hiába, az ősök jártak itt, tán még a Rákóczi kalandos vitézei is betértek a «Vörös ökörbe», a mikor hébe-korba ellátogattak Bécsbe. Fátyol Kázmér a «Vörös ökör» falai között úgy érezte magát, mintha egy darab hazai földön lenne, a mi nagy dolog volt abban az időben. Bekvártélyozta magát a fogadóba és három hónapig nem mozdult ki belőle. Nem jutott tovább, mint a «Vörös ökör» kapujáig, pedig sokszor feltette magába, hogy nekiindul a városnak, a melyből idáig csupán a Szent István tornya látszott. De valami érthetetlen félelem mindig visszatartotta. Nem mert kilépni az utcára, mert attól tartott, hogy a császár talán elfogatná és börtönbe vettetné. Mert ludas volt Fátyol Kázmér sok mindenféle csínynek az elkövetésében, a mely csínyek a császári királyi hatóság rovasára követődtek el és valami azt súgta neki, hogy a császár tudja, hogy

mennyi borsot tört az emberei orra alá otthon a pátriájában.

Az ifjabb Kolpa, a kinek egyszer bizalmasan elmondta aggodalmait, először nagyot nevetett az ijedt magyaron, aztán észbe kapva, bólongatni kezdett hunczut fejével.

— A császár haragszik a magyarokra, — mondta fontoskodva. — A Burgban van egy nagy könyv, a melybe minden olyan magyarnak be van írva a neve, a kinek apja, nagyapja, vagy valamelyik őse kellemetlenséget csinált a császári háznak. De benne vannak a könyvben azok a magyarok is, a kik maguk vétkeztek.

— Vajjon benne vagyok-e én is? — mormogta aggodalmasan Fátyol Kázmér.

Az ifjabb Kolpa, a ki épen olyan rövidhajú, holdvilágképű férfiú volt, mint a legendákba került nagyapja, hunyorított a szemével:

— Azt meg lehetne tudni. Egész bizonyosan meg lehet tudni. Én ismerem azt az őrmestert, a ki éjjel-nappal őrzi a magyarok könyvét a Burg egy szobájában, csakhogy pénzbe kerül a dolog.

— Mennyibe kerül?

— Száz forintba, — felelt szemtelen nyugalommal Kolpa. — Ennyit kell adni az őrmesternek, Fráncznak. De ezt is csak azért teszi meg, mert a tekintetes úr nálam lakik.

Fátyol Kázmér belenyúlt a tárczájába:

— Itt a száz forint. Bizonyosságot akarok tudni. Haragszik-e reám a császár, vagy nem haragszik. A bizonytalanság megöl.

Kolpa eltette a százast és másnap este ijedt, aggodalmas arczeal érkezett meg a város felől.

— Nagy baj van, — susogta. — A tekintetes úr a háromkeresztesek között van felsorolva.

Fátyol riadtan nézett a fogadósra:

— Kik azok a háromkeresztesek?

— Én se tudtam, de a Fránczl megmondta, hogy a háromkeresztesek a legveszedelmesebb magyarok, a kiket tüzzel-vassal kell elpusztítani. Saját szememmel láttam a három vörös keresztet a tekintetes úr neve mellett a magyarok könyvében.

— Három vörös keresztet! — kiáltott fel Fátyol Kázmér és a haja égnek meredt. — Sohasem látom többé hazámat.

Kolpa protektori mozdulattal veregette meg Fátyol uram vállát :

— No, azért nem kell kétségbeesni. Nálam biztonságban van a tekintetes úr. Itt nem bántják, mert nekem sok jó barátom van a rendőrségnél. Meg aztán van annak is módja, hogy az a három kereszt eltűnjön a tekintetes úr neve mellől a magyarok könyvéből. Pénzzel mindent meg lehet csinálni.

Fátyol Kázmér, a milyen naiv, épen olyan becsületes ember volt. Elhárító mozdulatot tett a kezével :

— Nem, azt nem. Az okmányhamisítás volna. És annál nagyobb volna a krimen, mert országos okmányt hamisítanánk.

Kolpa vállatvont.

— Akkor a császár mindig haragudni fog ; de még a tekintetes úr unokáit sem szívelheti, mert ha egy magyarnak a neve szóba kerül a császár előtt, legelsőbbben is a nagy könyvet ütik fel. Még háromszáz esztendő múlva is tudni fogják a Habsburgok, hogy a Fátyolnemzetség veszedelmes fajta.

Fátyol Kázmér kidüllesztette a mellét. Olyan

volt a természete, hogy hamar esett egyik végtelből a másikba. Gyáva volt az egyik perczben, majd vakmerő lett hirtelen. Nem hiába van a Fátyolok czímerében nyúl a medvével. Fölemelte a fejét és gögösen megszólalt:

— Csak hadd tudják a Habsburgok, hogy mi kik vagyunk. Nem félünk tőlük.

Kolpa megvakarta a vörös fejét:

— De legalább egy keresztcskét jó volna letöröltetni.

— Egy fiát sem, — válaszolt büszkén Fátyol. — Sőt hadd csináljon oda a Fránczl még egy keresztet. Adok neki száz forintot.

— Az is lehetséges, — kapott a szón a fogadós.

Fátyol Kázmér már megbánta, a mit mondott, de a szavát nem vonhatta vissza. Kivette tehát a százast, de szemlesütve azt mormogta:

— No, azért nem kell nagyon sietni azzal a negyedik keresztel. Elég egy magyarnak három kereszt.

Ettől az időtől fogva aztán már a kapuig se igen ment el Fátyol Kázmér. Ott evett, ivott a

fogadóban naphosszant, mert mindig jóétvágyú, jótorkú ember volt, de meg az unalomtól se tudott egyebet csinálni. Valahogyan nemzeti mártirnak kezdte magát érezni, a kinek rejtőzködni kell a császár haragja elől. És jól esett neki a mártiromság. A szobáját czellának nevezte, a «Vörös ökör» fogadót pedig Kufsteinnek vagy Olmütznek képzelte, a hol a magyar hazafiak sinylődnek. Egy napon Kolpát, a fogadóst «porkoláb úr»-nak szólította és megkérte, hogy szerezzen neki lánczokat valahonnan, a melyeket magára vehet, ha a felsőbb hatóság a várbörtönt vizsgálja. Kolpa szerzett is neki egy rozsdás lánczot, a melyet a fogoly éjjelente keservesen zörgetett.

Boldog, határozottan boldog volt Fátyol Kázmér a «Vörös ökör»-ben, mialatt a hazáért szenvedett. A mikor a magával hozott pénze fogyatékán volt, levelet irt haza pénzért, de Kolpa tanácsára elhallgatta azt, hogy fogságban van.

Később már annyira beleélte magát helyzetébe Fátyol Kázmér, hogy a szobájából se mozdult ki. Pókokat tenyésztett és egereket szeli-

dített. Kolpa ellátta bőven itallal, étellel, meghizott, meggömbölyödött a fogságban.

Három esztendeig volt Fátyol Kázmér a «Vörös ökor» lakója; három évig csörgette a rabslánczot és irogatta haza a leveleket pénzért. A rabság sok pénzt megemésztett; annyi pénzért akár a legendás Iff vár földalatti helységében is ülhetett volna. Az elkényeztetett Kolpa pénzért mérte a levegőt is és egy napon, mikor a fogoly azon alázatos kérelemmel állott elő, hogy szeretne új szalmazsákot a régi helyébe, a vörös Kolpa jóízűen felkaczagott:

— Új szalmazsákot parancsol? Talán bizony valami korcsmába képzei magát, hogy úgy parancsolgat?

Fátyol Kázmér búsan hajtotta le fejét és nem szólt semmit.

Három esztendő múlva odahaza Csákány vármegyében türelmetlenkedni kezdett az atyafiság és az az érdekeltség, a mely a nagy pört vitte, a mely pör kedvéért Fátyol Kázmér Bécsbe utazott. Különböző verziók keltek szárnyra arról, hogy mért nem jöhet haza Bécsből Fátyol. Némelyek tudni vélték, hogy

a császár nem engedi haza, mert megkedvelte, mások — és ez volt a valószínűbb feltevés, — kihagyták a császárt a kombinációból és egész egyszerűen úgy magyarázták Fátyol Kázmér hosszadalmas bécsi tartózkodását, hogy szépen meg van kötve a két keze és a két lába, még pedig asszonyi hajszállal. Azért kellett a töméntelen pénz minduntalan, mert egy asszony öltöztetése, csinosítása nagyon sokba kerül.

— Így lett volna helyes a dolog, így kellett volna lenni minden raison szerint, — mondta később, évek múlva Baracska bácsi, a kit az atyafiak és az érdekeltség felkért, hogy nézzen utána Fátyolnak. Azt mondta később Baracska bácsi, hogy az lett volna az igazság, ha szoknyadolog miatt késlekedik Kázmér, de akkor, midőn elindult, nagyon csikorgatta a fogát.

— Kitékerem a nyakát, de még ő nagyságának is, — fogadkozott Baracska bácsi az atyafiság és az érdekeltség nagy megnyugtatóására és mint régi módi emberhez való, a brassói gyorskocsit várta be Debreczenben, de a gyorskocsi nem jött, mert nem is jöhetett. Vonat járt már akkor réges-régen. Baracska bácsi is

tudta azt nagyon jól, csak a multat szerető, jelent megvető öreg urak naivságával móríkálta magát, hogy ő még nem ismeri a vasutat. A hogy némely öreg úr még manapság is taplót és kovát hord zsebében, pedig Irinyi régen feltalálta a gyufát, de az öreg urak ragaszkodnak a taplóhoz és igen nagy az örömmük, ha a szabadban, szélben nem egykönnyen tud pipára gyujtani a gyufás ember, míg a taplós a legnagyobb szélben is könnyen jut tűzhöz.

Baracska bácsi a taplós öreg urak közül való volt, bizonyos volt arról, hogy már nem láthat, nem tapasztalhat semmi olyasmit a jelenben, a mi meglephetné őt, a minél százszor különb példa elő ne fordulna a múltban, de a Fátyol Kázmér esete még őt is kihozta a rendes flegmájából.

— Olyant még nem láttam, mióta kétágú vagyok, — mesélte később évek múlva a kaszinóban, — egy rozsdás vasszöggel ásta a falat Kázmér és addig nem akart elmozdulni, a míg a falat keresztül nem ássa. Láttam, hogy tisztára megbolondult szegény atyámfia, a bolon-

dokkal pedig bolond módra kell bánni. Kibéreltem a szomszédos szobát a fogadóban és egy éjszaka áttöttem a falat a Johannal, a hausknechtel. Bedugtam a fejemet a lyukon és így szóltam: «Bajtárs, fogolytárs, nekem már sikerült az, a miben te fáradozol, megtaláltam az utat a meneküléshez. Egy drótdarabból sikerült kulcsot csiszolni a tömlöczöm ajtajához, a legközelebbi éjjel menekülök. Tarts velem.» Fátyol Kázmér felcsapott, átmászott a lyukon és éjjel elszöktünk a «Vörös ökör»-ből, miután az utolsó, legborsosabb számlát kifizettem Kázmérért . . .

. . . Körülbelől ez volt a története annak, hogy a nagy tölgyfák az egykori Fátyol-tanyán ma olyan szomorúan zúgnak, így ment tönkre Fátyol Kázmér.

Viczky Gábor, a ki pesti diákéveiben a Fátyol-családnál lakott, számtalan variációban hallotta az öreg Fátyoltól a bécsi fogság történetét. Egyebekben egészen normális ember volt az öreg Fátyol, a józan esze csak akkor hagyta el, ha a bécsi fogságra emlékezett. Mint mikor egy ék hiányzik az óra fogaskerekéből és a

hiányzó éknél megbotlik az egész szerkezet, úgy botlott meg a Fátyol Kázmér rendes észjárása annál az időpontnál, a mikor annó . . . annórum Bécsbe utazott . . . Aztán már mindenről egészen helyes fogalma volt, a fogaskerek rendszeren forgott tovább.

Az Ibolya-utczában, a hosszú sárga házban, a hol még kert is volt az udvaron, a melyben a Fátyol-kisasszonyok virágokat neveltek, köztiszteletben állott az öreg Fátyol. Hosszú fehér haja, patriárkális szakálla és bécsi fogsága tekintélyt szerzett neki a Józsefvárosban. Senki sem tudta, hogy Fátyol Kázmér igen alantas hivatalt tölt be csupán Budán a minisztériumban és a szomszédok szívesen hitelt adtak annak a feltevésnek, hogy az öreg Fátyol csupán passzióból jár a hivatalába.

A kisasszonyok nagy mértékben hozzájárultak ahhoz, hogy a családnak megfelelő tekintélye legyen.

Hárman voltak a leányok. Marietta, a legidősebb és az utána következő Janka abban az időben már lemondtak arról, hogy férjhezmenjenek valami milliomoshoz, emígy segít-

vén imádott atyjukon. Ha gondoltak is a férjhezmenésre, nagyon titokban cselekedték azt, titkolva még egymás előtt is a lehetetlennek látszó gondolatot. Mariettának néhány fehér szál vegyült már barna hajába és asszonyos, telt termeténél fogva a környéken «tekintetes asszonynak» hívták. Marietta lassan megszokta azt, hogy ő már asszony, holott leány volt és épen ezért furcsának tetszett volna előtte, ha valaki udvarolgatni kezdett volna neki. Sőt olykor, ha röpke bókot hallott a szomszédoktól, boltosoktól, hol megfordult, kedves szomorúsággal legyintett a kezével:

— Ugyan ne gúnyolódjanak már az ilyen vénasszonynyal, a milyen én vagyok!

Még az öreg Fátyol is elismerte Marietta asszony voltát, mert ha olykor valami rossz fát tett a tűzre, — elmaradozott a józsefvárosi korcsmákban, vagy elkártyázta elsején a fizetését, mindig bizonyos bünbánattal fordult Mariettához:

— Bocsáss meg, asszony, sohasem teszem többé.

Marietta — mit tehetett szegény egyebet, —

nevetni kezdett könnyei mögött és úgy felelt, a hogyan egykor az anyjától hallotta :

— Javíthatatlan vagy, kedvesem.

A háztartás tulajdonképeni feje igazában Janka volt. Ez a kissé himlőhelyes, tagbaszakadt, hallgatag leány dolgozott két cseléd helyett, főzött, mosott, gazdálkodott a család rendelkezésére álló csekély pénzzel és szerényen átengedte a háziasszonyi dicsőséget a néniének. Mariettának voltak nagyúri hajlamai, szerette a finom keztyűket, jó ruhákat. És Janka mindig gondoskodott arról, hogy Marietta kielégíthesse passzióját. És boldog volt, ha Marietta megajándékozta elhasznált keztyűivel, ruháival. Míg reggeltől estig a konyhán dolgozott, egész hajnalig pörgette a varrógépet a himlőhelyes Janka és varrta azokat a fehéreneműket, a melyeket aztán hordárral küldtek el a megrendelőkhöz. Viczky Gábor a hat esztendő alatt, a melyet a Fátyol-családnál töltött, sohasem hallott arról beszélni, hogy Janka miért és kinek varr éjjelenként. Mintha egymás között is titkolták volna a dolgot, Janka addig sohasem ült a nappal le-

takart varrógéphez, a míg az egész család nem tért nyugalomra. Meglehet, azt hitték, hogy sem Viczky, sem a szomszédok nem hallják a varrógép pergését, miután ők maguk nem akarták hallani. Janka sohasem ült addig az asztalhoz, a míg mindenki nem evett, mert a tálat csak nem bízhatta a cselédre! A cselédre, a kiről mindig beszéltek, a kit Viczky Gábor hat esztendő alatt sohasem látott. Könnyen meglehet, hogy az idők folyamán ők maguk is elhitték, hogy van valahol valami cselédjük, hisz annyit beszéltek róla! Ugyancsak Janka volt az, a ki a hónap vége felé gyomrát panasolta és nem vacsorázott. Az örökös munka, szakadatlan foglalkozás nem ártott meg Jankának, még szép is volt ez az erős, komoly leány. Tiszta, csinos háziruhájában, ha a csengetésre ajtót nyitott valami idegen előtt, szolgálatkészen kérdezte:

— Kit tetszik keresni? A tekintetes asszonyt vagy a tekintetes urat?

Ugyancsak Jankával történt meg az a szégyen, hogy a pék, a ki reggelenkint a kiflit hordta, egy napon beállított Mariettához és

annak módja szerint megkérte a tekintetes asszony szobalányának a kezét . . . Később, ha Marietta szeszélyes kedvében volt, néha gúnyolódva emlegette ezt a péket, Janka pedig le-sütötte a szemét.

A harmadik leány, Rózsa, volt a család szemefénye. Az öreg Fátyol egyszer kitalálta, hogy Rózsa az a sorsjegy, a melyet ha egyszer kihúznak, főnyereményt üt, és azóta Rózsának a neve otthon «sorsjegy» lett.

— A mi családi reskontónk ma ismét meghódította a lóvasúti kondoktort, — jelentette félig tréfásan, félig komolyan Rózsa, a mikor déltájban a színésziskolából hazajött.

Majd máskor :

— A családi reskontónak új czipő kell. Mert micsoda szégyen volna, ha lyukas czipőben húznák ki !

Egyszer azt jelentette :

— A sorsjegyet szerződtetni akarta egy vidéki direktor. De a sorsjegy csak pesti primadonna akar lenni.

Vidám, nagyhajú, lángoló szemű gyermekleány volt Rózsa. De a vidámságából hiányzott

a szeles pajzanság, a melylyel az ifjú színész-leányok rendesen tüntetőleg megkülönböztetni akarják magukat a rendes «házi-lányoktól», inkább valami bájos, csendes szomorúság érzett ki mindig a hangjából, nevetéséből. Valami olyan komoly szomorúság, a mely önkéntelenül rokonszenvet keltett mindenkiben, a ki a leánynyal érintkezett. Sőt még azzal is tisztában volt, hogy pályáján ezer veszedelem leskelődik reá és már elég veszedelem magábanvéve az is, ha mindegyik veszedelmet szerencsésen elkerülte. Húsz esztendő volt Rózsa, de néha gyermekebb volt a süldő leánynál, míg máskor komolyság, életfelfogás dolgában még Mariettán is túltett. Egyszer azt beszéltek róla, hogy igen nagy tehetsége van a színjátszáshoz, máskor a legkisebb rátermettséget is megtagadták tőle. Olyan volt ez a leány, mint az áprilisi napsugár; szomorúsága és vidámsága, magábanvonult csöndessége, majd kitörő jókedve arról beszélt, hogy odabenn egy szeszélyes, hangulatos, változatos kis lélek rejtőzik, a kiben a színek és az árnyékok úgy váltogatják egymást, mint az áprilisi napsugár fénye és borulata.

Viczky Gábor az első években, a melyet a Fátyol-családnál töltött, Mariettába volt szerelmes, ha ugyan szerelemnek lehet nevezni egy fiatal diágyerek rajongását valamely nálánál sokkal idősebb, műveltebb kedves asszony iránt, a ki ártatlan kaczérsággal jön reá a rajongó szerelemre, a melyet a gyermekifjában ébresztett. A mikor Marietta gyermek volt, a híres tölgyek még olyan büszkén zúgtak az ősi birtokon, mintha még ezer esztendeig mindég a Fátyoloknak zúgnának. Az anyja, született Csáky bárónő, nagyralátó asszony volt és Marietta süldő leány korában már francziául beszélt az egri püspökkel, a ki bérnáló útjában a Fátyolék falujába is elvetődik, míg ugyanakkor Jankának angol nevelőnőt fogadtak.

A hosszú téli estéken, a mikor a három Fátyol-leány kézimunka vagy regény mellett ülte körül a kerek asztalt a függőlámpa alatt, Viczky Gábor is odahurczolkodott könyveivel és csendesen tanúlgatott a leányok között. Marietta olykor elmélázva dőlt hátra a széken és míg megigazította asszonyos pongyoláján a csipkéket, megszólalt :

— Elfelejték francziául, ha nem beszélhetek senkivel.

Viczky Gábor egy esztendő alatt szépen, játszva megtanúlt francziául a kerek asztal mellett.

Marietta nagyon jó tanárnő volt és ártatlan kaczérsággal ígért csókot Gábornak, a mint az első francia levelet intézi hozzá.

Naiv, gyermekes szerelem volt az, a mely az idős leány és a gyermekifjú között sokáig lappangott. Marietta, ha ábrándos napja volt, az ujjain kiszámította, hogy hány esztendő múlva lesz Gábor abban a korban, a mikor meg-nősülhet és titkon azt gondolta, hogy ő akkor még nem is lesz olyan nagyon öreg.

Lappangott a szerelem, de lángra sohasem gyúlt, mert Marietta nemes, tisztalelkű nő volt, a ki talán inkább meghalt volna, mintsem valami tisztátalanságot kövessen el.

Viczky Gábor, midőn egy ősszel visszatért Pestre, Baracska úrtól, a hol a nyári vakációt töltötte, valahogyan úgy érezte, hogy a két hónap alatt kiszeretett szerelméből. Elégette a verseket, a melyeket Mariettához irogatott és

naplójában, a melyet diákos pontossággal, szeretettel irt, ezen sorokat írta be :

«Mától fogva új életet kezdek, szakítok könnyelmű szenvedélyeimmal, mert én szegény ember vagyok, a kinek nem lehetnek szenvedélyei . . .»

A szenvedélyek alatt titokban a szegény Mariettát gondolta, a ki ártatlan, vénleányos vágyódással várta vissza egész nyáron a Bayard-frizurás diákot. Sőt egyszer levelet is irt neki, a melyben anyáskodó gonddal ajánlotta figyelmébe, hogy vigyázzon Gábor az egészségére és óvakodjon a rossz emberektől, mert akkor mindnyájukat nagyon megszorítaná.

Viczky Gábor ősszel, a midőn könyveivel letelepedett a kerek asztal mellett, észrevétlenül cserélt helyet. Eddig szemben ült a régi kakukos órával, a melynek megsárgult lapján gyakran nézte aggódva, mint közeledik a lefekvés órája, a mikor meg kell válni a kerek asztaltól, Mariettától és mindentől, a mit addig az életben kedvesnek ismert, most hátat fordított az órának és a Janka szomszédságába jutott. A hallgatag, komoly leányra különös

hatással volt a fiatalember szomszédsága. Van-
nak olyan magános, bezárt lelkek, «Mimosa
pudicá»-k, a melyek titokteljesek, ismeretlenek
és a legteljesebb mértékben zárkóztak mind-
addig, a míg a legkisebb érintés nem jut zár-
jukhoz. Akkor egyszerre megnyilnak, szégyen-
kezve, de boldogan tárják fel kincseiket, tar-
talmukat, mintha alig várták volna azt az időt,
hogy előadhassák azt, a mijük van.

A himlőhelyes Jankával eddig még nem igen
beszélt fiatalember, vagy ha beszélt is, hát nem
sokra ment vele. A leány a konyhában vagy
varrógépje mellett érezte magát legjobban.
Félt, kerülte az embereket, mert azt hitte ma-
gáról, hogy roppant csúnya azokkal a foltocs-
kákkal az arcán. Pedig nem volt csúnya, sőt
talán szép volt, a mint szemérmes pirulással,
visszafojtott lélegzettel ült helyén, a míg Gábor
könyveibe mélyedt. Látszott rajta, hogy min-
dig azon töri a fejét, vajjon milyen ürügy
alatt vonúlhatna vissza kedves konyhájába, a
hol senkisémet látja a szegény mimosa pudicát.

Egyszer Gábor véletlenül felpillantott a
könyvből, a mely előtte volt és úgy érezte,

hogy valaki erősen nézi oldalról. Hirtelen arra fordította a fejét és a Janka becsületes két barna szemét látta magával szemben. Látta azt a két szemet, a mely rajongással, odaadással pihent a fején, a míg ő tanúlt. De látta az esdeklő tekintetet is, a melyet később reá vetett a leány. Mintha csak azt mondta volna :

— Kérlek, nagyon kérlek, ne vedd észre, hogy az előbb néztelek. Igazán nem tudom, hogyan lehettem olyan ostoba, hogy elárultam magam . . .

Viczky Gábor ettől az estétől fogva nagyobb figyelmet szentelt Jankának, mint addig. Apró bókokat mondogatott neki, ha napközben találkoztak. Egyszer megdicsérte a kezét, máskor a főztjétől volt elragadtatva.

Janka hálás boldogsággal fogadta, hogy Gábornak méltóztatik vele foglalkozni és egy napon nagy pirulással előadta, hogy ő már régen tervezi azt, hogy Gábort megtanítsa angolul. Mert nem felejtett ám el angolul Janka. Vasárnaponkint — ez volt minden szórakozása a leánynak, — ellátogatott az anglikán

templomba, a hol angol szót hallott. Egyszer véletlenül bevallotta azt is, — a mikor már beszédesebb lett, — hogy számos ismerőse van a budapesti angolok között, a kikkel a misén szokott találkozni. Több előkelő asszony hívta már házához, de ő nem mert sehová se elmenni.

És Viczky Gábor angolul tanult. Bejegyezte a naplójába, a melyet egy kereskedő pontosságával és lelkiismeretességével irt, hogy:

«Azt hiszem, hogy a Vénusz csillag jegyében születtem. A nők által fogok boldogulni az életben. Eddig, a mit még tanultam és eltettem a társznyámba, hogy majd az életben elővehessem, mindent a nőktől kaptam . . .»

Szép, sugár fiatalember volt Viczky Gábor, ábrándos tekintete, hajviselete és csendes viselkedése bizonyos romantikus külsőt kölcsönzött neki. Épen nem csodálkozott azon, hogy hatással van a női szivekre, sőt bizonyos tekintetben számított arra, hogy a nők nem fognak idegenkedni tőle az életben. És szorgalmasan tanult angolul a himlőhelyes Jankától.

Az erős, szélesvállú leányt, a kinek kezé-

ben egy férfi határozottsága, erélye rejtőzött, a ki azelőtt hetekig nem nyitotta szóra az ajkát, csodálatos metamorfózison ment keresztül. Beszédes, víghangú teremtés lett, a ki esténként olyan bohókás történeteket mesélt el, a melyeknek eredetéről maga sem tudott számot adni. Olvasta őket, vagy hallotta? Csupán a szemérmes arczpirulás maradt meg a régi Jankából, a mely pirulás mindig előntötte arczát, ha a tekintetek reászegeződtek.

Marietta nem is mulasztott el egy csipős megjegyzést, a melyre még Gábor is elmosolyodott és a mely megjegyzésnek szomorú következménye lett.

Egyszer ugyanis, a mint Janka azt beszélte el épen, hogy miről prédikált az angol pap, nem csekély utánzási tehetséggel mímelve a papnak lapos, vontatott hangját, Marietta hirtelen előrehajolt és könyökére támaszkodva, a Janka szemébe nézett:

— Már régen gondolkozom azon, hogy kihez is hasonlítasz te voltaképen, Janka. Most, ebben a perczen eszembe jutott. Te vagy a Münchhausen báró postakürtje, a melybe a téli

hidegben belefagytak a hangok, de a mint a meleg postaállomásra értek, a kürt magától megszólalt, mert a hangok benne felengedtek. Te vagy a Münchhausen kürtje!

Rózsa, a ki valami regényt lapozgatott, felütötte a fejét és a legtermészetesebb hangon így szólt:

— Magam is azt hiszem.

A diák csaknem hangosan nevetett és Fátyol bácsi, a ki ezen az estén kivételesen odahaza volt és egy sarokban üldögélve, órákig bámulta a fénykarikát, a melyet a lámpa fénye a mennyezetre vetett, köhintett:

— A Münchhausen kürtje? . . .

Aztán nagyot sóhajtott:

— A Münchhausen kürtje? . . . Azt mondjátok meg inkább, hová tette Viczky Eduárd a bűvös zöld selyem erszényt és akkor van értelme az egész beszédnek.

Levette tekintetét a mennyezetről és olyanformán nyögött fel, mintha az igen nagy nehézségbe került volna. A lángpirossá vált Janára szegezte a szemét és gyöngéden morgta:

— Ne törődj az ostobaságokkal, Janka lányom . . . Csupán két rejtély van a világon. Az egyik rejtély az, hogy miért üldözi Fátyol Kázmért a makk- király, a másik pedig az, hová tette Viczky Eduárd a zöld selyem erszényt? Ezek a megfejthetetlen dolgok.

Ezek voltak rendesen azok a szavak, a melyekkel Fátyol bácsi a vitát bezárni szokta. A leányok sokkal jobban tisztelték öreg apjukat, semhogy tovább folytatták volna a vitatkozást, ha az öreg közbeszólt. Régi szokás szerint úgy szimulálták valamennyien, mintha csakugyan a megfejthetetlen rejtélyeken gondolkoznának, a míg az apjuk fürkésző tekintete rajtuk nyugodott. Az öreg lassan fordította tekintetét a megszokott mennyezet felé, de olykor a bolondok ravaszságával még visszapillantott: vajjon csakugyan a feladott rejtélyeken gondolkoznak-e a leányok, nem valami léhaságon-e. A leányoknak az arcza be volt tanulva a leskelődésekre és sohasem árútták el magukat.

Most is elhallgattak, csupán Rózsa kunczogott belé a regénybe egy negyedóra múlva:

— A Münchhausen kürtje!

Marietta szigorú, feddő pillantást vetett a leányra és a szemével intett Janka felé, a ki haloványan, szomorúan ült helyén.

És ezen az éjszakán csak késő éjfélt felé kezdett el berregni a varrógép.

Viczky, hogy nem hallotta a megszokott zajt, nem tudott elaludni és hallgatózva emelte fel párnájáról fejét. Lassan-lassan kivehette az éjszaka csöndjében a visszafojtott, keserves zokogást, a mely a leányok szobája felől hallatszott. Hallotta a leányok kéréllő, halk susogását. Könnyen kitalálhatta, hogy a megbántott Jankát kéréllik, vigasztalják.

Hanem a mimóza pudika bezárult ezzel. Az angol leczkék elmaradtak és Janka sokáig tartózkodott a konyhában esténként, főfájás ürügye alatt.

Viczky Gábor sohasem tanult meg tökéletesen angolul és később, ha eszébe jutott neki a dolog, mérgelődve dűnnyögte:

— Egy ostoba röhejnek köszönhetem, hogy nem tudok angolul.

Tavaszzal egyszer délben Rózsa nagy ujjongással jött haza a színésziskolából.

Marietta, a ki költeményeket olvasott, csudálkozva állott fel a kanapéról, míg Rózsa a szalmakalapját a sarokba hajította.

— Talán szerződtettek? — kérdezte Marietta.

Rózsa legyintett a kezével.

— Több, sokkal több.

— Talán megkért valami néger király?

— Még annál is több.

Körültánczolta a szobát és vidám volt, mint már régen a szomorkás leány.

— Beszélj már! — faggatta Marietta, a ki méltóságteljes magatartását lassan elveszítette. Szinte reszketett a kíváncsiságtól. Hogy könnyítsen magán, kinyitotta az előszoba ajtót és kiszólt:

— Janka, gyere be, ez a leány megbolondult.

Janka, a ki még mindig duzzogott egy kicsit a Münchausen kürtjeért, letörölte a kezét és bedugta a fejét az ajtón.

— Én tudom, mi a baja, — szólt csendesen, — szabad lesz neki a Julia szerepét eljátszani a vizsgán.

Rózsa olyan mozdulatot tett a kezével, mint

a ki megveti az egész világot, különösen benne Julia szerepét. Azután megszólalt:

— Ti úgy éltek itthon, mint a medvék barlangjukban. Nem tudtok semmit arról, a mi odakünn a világban történik. Marietta, a nagyvilági hölgy még ujságot sem szokott olvasni hétszámra.

Marietta az ajkába harapott:

— Nem érdekelnek a magyar lapok. Franciaít meg nem olvashatok. Különben mi történt? Nyomban mondd meg!

Rózsa ártatlan arcot vágott:

— Nem történt semmi. Csak épen az, hogy ma kezdődnek a pesti lóversenyek.

Mintha valami varázsigét ejtett volna ki Rózsa. Janka a konyhából a szobába lépett, hogy hirtelen visszahúzódjon, mert észrevette, hogy fehér köténye nem a legkifogástalanabb; Marietta szinte elpirult az izgalomtól és önfelédten hebegte:

— És nincs új fehér keztyűm! Fehér keztyűt kell vennem mindjárt. Janka, adj pénzt.

Rózsa azonban nyomban a konyhaajtó elé lépett és védőleg terjesztette ki a karját:

— Olyan nincs. Nem fogjuk most keztyűre kidobni a pénzt, lóverseny-időben.

Marietta toppantott a lábával:

— Fehér keztyű nélkül pedig nem megyek.

Janka, a ki maga is izgatott volt a fenyegető pénzpazarlás gondolatára, hirtelen közbeszólt:

— Majd én kitisztítom a keztyűdet. Olyan lesz, mintha új volna. Tudod, ha én ígérem...

Nem kellett befejezni a mondatot, Marietta megnyugodva ült vissza a kanapéra. Rózsa pedig vígan kiáltotta Jankának:

— És most, vérszopó uzsorás, elő a mara-védivel. Lássuk, mennyi pénzünk van a tavaszi lóverseny első napján.

Bolondos, víg hangulat támadt a szobában. A falakról az aranyrámás ősök, merev tekintetű asszonyságok és nyirott bajuszú urak szinte csodálkozva néztek alá a vidám társaságra. Pedig megszokhatták volna már a vidámságot, a mely a tavaszi lóversenyek első napjain rendszeren beköltözött az ibolya-utczai lakásba.

A Fátyol-kisasszonyok szenvedélyes lóverseny-játékosok voltak. A sorsnak valami különös kedvezése volt az, a midőn a Fátyol-kisasszonyo-

kat megsegítette a lóverseny-játékban. Évek óta játszottak és állandóan nyertek. Persze kicsiny, szóra alig érdemes összegeket, de a leányoknak minden krajczár jól esett, a melyet szerezhettek. A toalett-gondok nyomban elsimúltak és Janka olyan ebédeket főzött, hogy bankettnek is beillett volna. Rendesen csak Marietta és Rózsa látogatták a versenyteret, persze a legolesőbb helyet, — azon ürügy alatt, hogy ott ismerőssel, a ki megszólíthatná őket, nem találkoznak. De ha jól futottak a lovacskák, rábeszélésték Jankát is a kirándulásra, a mit Janka utólag mindig megbánt, megsajnálta a kiadott pénzt.

— Jobb a templomba járni, — mondta, — ott nem kell belépődíjat fizetni.

De nem kevésbé volt szenvedélyes játékos Janka, mint testvérei, azért gondolkozás nélkül hozta elő valami rejtekhelyről a cseréperselyt, a melyet nagy ünnepélyességgel feltörték. Összekuporgatott krajczárkák, hatoskák, itt-ott egy forintocska rejtőzött a perselyben és a leányok nagy figyelemmel olvasták meg a pénzt. Janka olyan könnyű szívvvel állott az

asztal mellett, mintha nem a keservesen összerakosgatott pénzecskéről volna most szó, hanem valami talált kincsről, a melynek lehet könnyelműen a hátára verni. De hisz nyernek. Bizonyosan nyernek, mert az nem is lehet másképen. A jó Isten, a ki mindeneket igen jól elintéz, számtalan gondja között bizonyosan gondolt a szegény Fátyol-leányokra, hogy nem engedte a pénzecskéjüket elveszni. Mert ha egyszer elvesztenék a pénzüket, abból olyan nagy baj lenne, hogy azt előre el sem lehet gondolni. A kisasszonyok tudták, hogy a jó Isten vigyáz rájuk s ezért nem félték a lóversenyjátéktól.

*

Hanem ezen a napon nem volt szerencséjük a játékban.

Viczky Gábor, a ki hűséges kísérője volt a kisasszonyoknak szárazon és vizen, hiába vigasztalta a vesztés leányokat. Marietta aránylag hősiezen viselte a sors csapását. Kissé elcsodálkozva, meglepetve nézett maga elé, mint a ki valami váratlan lehetetlenséggel találko-

zott útjában és a gondolataiból is elárult anynyit, halkán mondván :

— Teljesen mindegy lett volna, ha megveszszük a fehér keztyűt. Az legalább megmaradt volna.

Továbbá egy-két lépéssel mindig elől ment, a mint a tavaszi estéken a versenytérről az Ibolya-utca felé ballagtak. Megvető pillantásokat vetett a mellettük elrobogó fiákerekre, fogatokra. Mintha csak azt akarta volna pillantásával kifejezni, hogy ők is mehetnének kocsin haza, de egészségesebb dolognak tartják a gyaloglást.

Viczky, a ki Rózsa oldalán hátul ballagott, egy darabig szintén szomorúan horgasztotta le a fejét. Nem azon búsult, hogy zsebpénzét elveszítette, hanem Baracska bácsira, a gyámjára dühöngött előre, a ki csupán az ötödik expressz-levélre fog majd új pénzt küldeni. Egyébként is mindig dühös volt, ha Baracska bácsi jutott eszébe. Semmi tisztelettel nem viselkedett a gyámja iránt; meg volt győződve arról, hogy az öreg úr lelkiismeretlenül lopkodja a gondjaira bízott örökséget. Félfül-

lel hallotta otthon, hogy Baracskey bácsi Viczkón, az ősi birtokon, olyan sertésolat építtetett a gyámfia költségére, a melybe lépcsőkön kellett felmenni és tizezer forintba került.

— Az öreg Viczky halálra kaczagja magát a másvilágon, ha ezt az olat látja, — mondogatta Baracskey bácsi. — Teljesen az ő intencziói szerint épült.

Azonkívül tudomása volt arról is Gábornak, hogy gyámaja az árvaszékhez benyújtott számláiban hetenkint öt forintot számít fel a gyámfia hajnyírására. De legmulatságosabb volt a zsebóra-javítás című tétel. Ezen aztán az egész vármegye kaczagott. Az ifjú Viczky zsebóra-javításra költötte a jövedelme tekintélyes részét. Legalább is így volt a gyámaja előadása szerint.

— A vén gazember! — kiáltott fel Viczky Gábor, gondolatai közepette, mert hisz az ember rossz kedvében szokott megfélekedezni magáról.

Rózsa, a ki még mindig a verseny-programmon tanulmányozta azt, hogy hogyan is kellett volna játszani, élénken felkiáltott:

— Igaza van! Ez a Huxtable egy vén gaz-

ember. Nem lovagolta ki a lovat. Ezeknek a vén jockey-knak mindig csaláson jár az eszük. Ha kellő erélylyel szólította volna fel a lovat, a Cascarade-mén hűségesen eleget tesz kötelességének.

Rózsa, mint a Fátyol-családnak azon tagja, ki legtöbbet forgott a világban, úgy dobálózott a turf-kifejezésekkel, mintha egész életét istállóiban, jockeyk között töltötte volna.

Marietta a Rózsa megjegyzésére félig hátrafordult és fájdalmas gúnynyal kérdezte:

— Kíváncsi vagyok, hogy odahaza Jankát is meg tudod-e majd vigasztalni a jockeyk hunczúságával? — szólt és nyomban hátat fordított.

— Janka! — kiáltott fel önfeledten Rózsa. Őszinte rémület látszott az arcán. — Valóban Jankára eddig nem is gondoltunk. Legjobb volna tán haza se menni.

— Formálisan szerelmes voltál a Cascarade-ménbe, — jegyezte meg csipősen Marietta.

Rózsa elpirultan védte az igazát.

— Ha ismernéd egyáltalában a sportot, te is esküt tettél volna a győzelmére.

— Én nem ismerem a sportot, csupán any-

nyit tudok, hogy a mint befordulunk az Ibolya-
utczába, Jankát látni fogjuk a kapuban várni, —
mormogta Marietta és csaknem könnyek szök-
tek a szemébe.

— Szegény Janka, — sóhajtotta Rózsa. —
Ő sem érti a sportot.

A két leány között most csendes, de annál
izgalmasabb vita kerekedett azon, hogy volta-
képen melyikük is oka a veszteségnek. Ez a
vita fontos volt azért, mert a vesztesnek kel-
lett otthon a Janka előreláthatóan keserves
szemrehányásait vállalni. Marietta erősen vé-
delmezte a maga igazát, míg Rózsa egyszerre
vállat vont és elszántan mondta:

— Eh bien! Legyek én az oka. Juliusban
ugyis itt hagylak benneteket. Elmegyek vidéki
színésznőnek.

Marietta nem felelt. Ismerte már Rózsának
ezt a fenyegetését. Ha valamiért megkorholták
odahaza, elsősorban Tespis kordéjához akart
szegődni. De Viczky, a ki a leány mellett lép-
kedett, látta a Rózsa arczán, kivette hangjá-
ból, hogy elhatározása komoly és csak az al-
kalmat várta, hogy szándékát előadhassa.

— Bizony itt hagylak benneteket, kedve-
seim, — folytatta napernyőjét himbálva Rózsa. —
Nem mondom, hogy ha majd egyedül leszek,
nem fogok sirni utánatok, mert hisz alapjá-
ban véve mégis szerettetek engem. De elme-
gyek, mert így már unom az életemet, úgy
unom, hogy szinte fáj . . .

Viczky Gábor meglepetve nézett a leányra.
Nem a szavak lepték meg, hanem a hang, a
melyen a szavakat mondta. Fájdalmas, elkese-
redett, szinte kétségbeesett hang volt az. És a
leány azután tompa szomorúsággal nézett a
lába elé a porba. A külvárosi fák, a melyek
fejük felett virágoztak, esti illattal töltötték el
a csendes utcácskát, a melynek mind a két
oldala végnélküli palánknak látszott. Mintha
ezer mértföldnyire lettek volna a fővárostól. Az
ég felettük vöröses és tágas volt, mint kisváro-
sokban. Csend volt, szekér nem zörgött, vala-
melyik közeli kertben viola nyilott és a viola-
illat átszállott a palánkokon. Valami névtelen
utca volt ez, a melyet még eddig elkerült a
főváros építkező kedve.

Rózsa megrúgta czipője orrával a port:

— Itt éljek talán egész életemben? — kérdezte mintegy önmagától. — Ki tudja? Oda-künn az életben talán a dicsőség, siker vár, én pedig elbúvok előlük az Ibolya-utczába, a nénjeim köténye mellé. Szabad akarok lenni, — folytatta szavaló hangon, — hogy élvezhessem az életet. Nem a szinpad varázsa vonz, — ó, a szinpad csak a félbolondokat és eszelősöket vonzza, — az élet, a nagy, virágzó, illatos élet csal magához. A szinpad csupán a kapukulcsa annak az életnek, a melyre én vágyakozom.

Viczky, maga sem tudta miért, zokon vette a leány szavait. Azt vette észre, hogy egy kissé haragszik azért, a miért a leány el mer kívánczolni közülük. Idegen emberek közé megy, a kik gonosz szándékú bókokkal, dicséretekkel halmozzák el, a melyben otthon sohasem volt része. Bizonyosan sokan nyújtják majd ki bűnös kezüket a virágszál után, ha annak őrizője nem lesz. Tudja Isten, valami különös érzés vett rajta erőt, a melyet idáig sohasem érzett. Félszemmel végigmérte a leányt, a ki mellette lehajtott fejjel, mozdulatlan arcz-

czal lépkedett és fájdalmasan szeretett volna felkiáltani arra a gondolatra, hogy e tiszta arcot, nemes homlokot, finom árnyékolású szemeket, — a melyek fölött mintha a mesék, álmok sejtelemszerű árnya borongott volna, — nem fogja többé olyannak láthatni, mint most látja. A leány álmatag, halk lépései másfelé fognak vezetni és a finom körvonalú mell, a mely lágyan domborúlt, mint egy aranyfáczané, az élet indulatai, szenvedélyei alatt fog lihegni. Egy pillanat alatt látni vélte a gyermekded nőcskét évek multán. A kis fekete, némileg kopottas félczipő, a melynek szallagsokra olyan szende volt, mint egy zárdanövendéké, eltűnik és helyette aranyarukat lát, a melyeket szikrázó csattok ékesítenek. Az olcsó fehér ruhácskát, a mely a tiszta szegénység hűségével simúl most a leány álomszerű természetére, nehéz selymek és bársonyok váltják fel. Egy régi német képes ujságban egy este a kisaszszonyok megtalálták Pompadour asszony ruháját. Rózsa könnyű szívvvel mutatott a képre s így szólt :

— Nekem is lesz majd ilyen ruhám !

És Viczky képzeletében már ama híres maitresse hattyúprémes, hosszúderekú ruháját látta a mellette lépkedő leányon. Fejéről kócsagtollak lengtek, mint a mágnásasszonyok kalapjáról a lóversenytéren és Viczky rajtakapta magát, hogy sóhajtott és az ökle összeszorúlt. Száraz volt a torka, a mint tréfás gúnnyal kérdezte:

— Ugyan mire is vágyakozik az életben, kedves Rózsa?

A leány felemelte a fejét, a Viczky szemébe nézett és határozott hangon mondta:

— Legelsőbbben is gazdag szeretnék lenni!

Szegény, szűkös viszonyok között élő nők és férfiak gyakran mondják ezt, de annak nem tulajdonítanak annyi jelentőséget, mint Viczky Gábor húsz esztendőszívével. Szinte meglepődött azon, a mit a leány mondott és csak frázis jutott az eszébe:

— A gazdagság nem minden!

— Körülbelül minden, — felelt nyugodtan a leány. — Én ismerem a szegénységet. Tudom, hogy az szerfölött rossz. A gazdagság nem lehet rosszabb . . .

Viczky Gábor ekkor először életében feledkezett meg arról, hogy a higgadtság és a nyugalom a legnagyobb darab gyémántok közül való. Szenvedélyes, meg-megcsukló hangon szólalt meg :

— Ha nem hallott volna róla, most megmondom magának, hogy én apai örökségbe azt kaptam, hogy mindig szegény ember legyek, mert csak így leszek boldog . . .

— Az apám beszélt néha ilyesmit. Az ön atyja filozófus volt.

— Csak mondja ki bátran : bolond volt. Már életében ezt mondták róla, a mikor pedig meghalt, akkor mindenki meggyőződött arról, hogy a közvéleménynek igaza volt. Viczky Eduárd bolond volt! — Pedig dehogy is volt az! Az én apám volt a legokosabb ember, a kit ismertem. A legokosabb akkor volt, a mikor úgy végrendelkezett, hogy én aránylag szegény emberként nőjyek föl és szegény embernek érezzem magamat mindig. Az apámnak annyi pénze volt, mint a pelyva. És sohasem volt boldog, sőt boldogtalanabb volt a legutolsó embernél. Én tudom, mert én ismer-

tem őt. Vad multságai, őrzöngő tivornyái, a melyekben életének legnagyobb részét eltöltötte, eléggé bizonyították, hogy valami nem volt rendben a gépezetében, de ha látta volna őt búskomoran, fáradtan és boldogtalanul üldölgélni csendes estéken, lehajtott fejjel, magányosan, míg homlokán bánatos gondolatoknak árnyai látszottak; — ha látta volna, milyen undorral és megvetéssel szórta el aranyait úton-útfélen, mintha a boldogtalanságot és a bajt hajította volna magától; — ha látta volna embergyűlöletét és emberfélelmét mindenkitől, a ki hozzá közeledett, a ki véleménye szerint csupán tömött tárczáját akarja elorozni; ha látta volna, mint én láttam, meghalni e jobb sorsra érdemes embert, — akkor bizonyára nem tulajdonítana a gazdagságnak, a pénznek olyan jelentőséget, kedves Rózsa, mint tulajdonít. A pénznek semmi, semmi értéke nincs, mikor megvan. A pénznek csak addig van értéke, a míg nincs.

— Ön erkölcsös mesékkal traktál engem, kedves Gábor, mintha valami rossz, elvetemedt személy volnék, — felelt csendesen a

leány. — Pedig sem rossz, sem elvetemedett nem vagyok.

— Tudom, — felelt meleg hangon Viczky. — Maga a legjobb leány. Szeretem magát.

A leány rávetette a szemét és hosszasan nézett a Viczky arcába. Aztán megzavarodva sütötte le a tekintetét a Viczky szeme előtt. Szórakozottan mormogta:

— A legjobb leány... Nem, az sem vagyok...

A végtelen palánkok mellett csendesen balagtak. Az ég olyan volt felettük, mintha aranyfüstös volna és ismét érzett a viola-illat, a mely időközben valahol elmaradt. Viczky önkéntelenül kinyújtotta a kezét és természetesen találta, hogy keze a leány kezével találkozik. Kicsi volt ez a tenyér és meleg, mint egy madárka fészke. A vékony czérna keztyűn át a leány vérének lüktetése érzett.

— Szeretem magát, — ismételte Viczky és a hangja tompa volt az elfojtott szenvedélytől. — Nem merem kérdezni, hogy maga is szeret-e engem, hiszen ha még nem szeretne, szeretni fog egyszer. Mert én mindent meg-

teszek, hogy maga engem szeressen. Még gazdaggá is teszem . . . mert maga gazdag akar lenni. Csak hagyjon fel azokkal a gondolatokkal, hogy elhagy minket, engem . . .

A leányok mindig higgadtabbak, mint a férfiak. Bizonyos perczekben hamarébb nyelik vissza a józanságukat, mint a férfi. Ez édes perczek mámorító varázsa, a mely a májusi estében aranyködként borongott fejük körül: legelsőbben a leányról szállott el. Ő tudott legelőször megszólalni. És a hangja olyan volt, mint még soha, zengő és búskomoly.

— Most már nem kell sem a pénz, sem a gazdagság, Gábor . . . Csupán azt szeretném, ha az Ibolya-utcza még nagyon messzire volna. A város másik oldalán volna.

Viczky megszorította a kezében fekvő kezét. Áradozva felelt:

— Ha akarja, egyáltalában eltűnik az Ibolya-utcza a föld színéről. Csak magától függ, Rózsa. Én majd megkérem a kezét, a mint szokás, aztán elvégzem a dolgom a gyámapámmal — és nincs, többé nincs Ibolya-utcza. Sőt megígérek magának még valamit. Hogy soha nél-

külözést ne szenvedjünk, megkeresem azt a legendabeli zöld erszényt, a melybe az apám a vagyonát rejtette. Annak meg kell lenni valahol és bizonyos, hogy én megtalálom. Én jól ismertem az apám szokásait, bolondságait. Eddig nem jutott eszembe keresni az erszényt. Szinte féltem tőle, ha megtalálom. Babonás, gyermekesen naiv hittet azt képzeltem néha, hogy valami átok fűződik a bűvös erszényhez, a mely átok rajtam is megfoganna, ha kezembe jutna az erszény. Most már látom, hogy ez a hit ostobaság volt. Az erszényt megkeresem, mert szükségünk lesz reá.

Rózsa hirtelen megállott és a Viczky szemébe nézett. Kezét karjára tette és mozdulatlan arcán félelem tükröződött.

— Gábor, ígérjen meg nekem valamit. Most, ebben a szent, soha vissza nem térő, boldog pillanatban!

Viczky esküvésre emelte a kezét, de Rózsa gyöngéden lenyomta a karját.

— Ne esküdjön; elég, ha megigéri. Ígérje meg nekem azt, — mondta csöndes, meggondolt hangon a leány, — hogy a bűvös erszényt

sohasem fogja keresni. Soha-soha egyetlen lépést nem tesz, hogy az erszényt megtalálja.

Viczky meglepetten nézett a leányra.

— Nem értem, — mormogta. — Az előbb másképen szólott, Rózsa.

Rózsa elpirúlt és a kezét a Viczky nyaka köré csúsztatta :

— Igérd meg, Gábor . . . Én babonás vagyok, mindig nagyon babonás voltam. Valami azt súgja nekem, hogy az az erszény nagy, igen nagy szerencsétlenséget rejt magában.

— Vagyon van benne, — felelt nevetve Viczky. — Vagyon, a melyre maga vágyakozik.

A leány összekulcsolta a kezét.

— Kérlek, Gábor . . . Nekem nem kell semmi. Csupán az elkeseredés beszélt belőlem. Hadd a legendákat, hadd fődje be őket a por. A legendák nem mondanak igazat. Abban az erszényben nem kincs van, hanem átok, a mely üldözte az atyádat és üldözőbe vesz tégedet is. Hagyd pihenni a legendákat . . .

Szinte fátumszerűen hangzottak a leány szavai a csendes estében. Látnoki tekintettel

nézett a Viczky arczába és két kezét óvólag emelte fel.

Viczky megnyugtatóni próbálta:

— Ne beszéljünk most az erszényről, Rózsa... Nem olyan könnyű dolog azt megtalálni, sokan kereshették azt már az apám halála óta.

— Ne keressed az erszényt! — ismételte a leány.

Már csaknem sötétség vette őket körül. A nap letűnt a távoli kertek mögött és egy helyen a jegenyék ijesztő árnyakat vetettek a földre. A palánk olyan sötét és félelmetes volt mellettük, mintha a temető kerítése volna. Csak messze, messze pislogott egy lámpa, a melyet az esti párák lebegtek körül. Megfogták egymás kezét és sietve mentek tovább.

A sötétben megszólalt a Marietta hangja, a ki észrevétlenül jó messzire elhagyta őket:

— Hol jártatok, gyerekek? — kérdezte. — A hol az a lámpás van, ott kezdődik a mi utcánk. Szegény Janka! — tette hozzá sóhajtván. — Belebetegszik az izgatottságba.

Legnagyobb csodálkozására az ijesztgetésekre sem a leány, sem Viczky nem válaszolt. Jó-

kedvüen mentek egymás mellett és lóbázták a kezüket, mint a vasárnapi kirándulók. Rózsa, a ki úgy tudott füttyülni, mint egy juhász, egy indulót füttyült, a melyet a versenytéren játszott a katonabanda. A füttyszó mellett értek hazáig.

A kapuban csakugyan várta őket valaki, de nem Janka, hanem az öreg Fátyol Kázmér. Az öregúr húsz esztendő óta nem volt ilyen tájban odahaza, valami nagy dolognak kellett történni, hogy mellőzte a külvárosi asztaltársaságokat. Bojtos házisapka volt a fején és a kezében hosszúszerű pipa, mintha saját falusi kuriája előtt álldogálna.

— Servus humillimus! — kiáltott fel szokatlan élénkséggel és megemelte bojtos sapkáját. — Van szerencsém üdvözölni Viczkó és a hozzátartozók urát és fejedelmét. Adja az ég kegyelme . . .

— Kérlek, atyus! — vágott közbe türelmetlenül Marietta. — Mondd el gyorsan. Megtalálták tán az erszényt?

Az öreg Fátyol megzavarodva meredt maga elé, mint mindig, ha rendes kerékvágásából kizökkentették.

— Az erszényt? — motyogta. — Azt valóban meg kellene találni. Magam is azt hittem, hogy megvan, a mikor délután a sürgönyt hozták. Húsz éve nem láttam sürgönyt . . .

— Miféle sürgönyről beszél, Kázmér bácsi? — kérdezte Viczky.

Az öregúr megzavarodva kotorászott a zsebében:

— Bocsáss meg, fiam. Nem tudtam ellentállani és felbontottam. Bocsáss meg öreg bátyádnak. Csupán csak az van benne, hogy BaracsKay, a vén gazember gyámapád haldoklik. Menj hozzá sietve.

Viczky megszorította a Rózsa kezét és vigan felkiáltott:

— Jó szelet kaptunk. Föl a vitorlával!

Aztán Rózsát hirtelen mozdulattal atyja elé vezette és gyors elhatározással megszólalt:

— Kedves bátyám, most már körülbelül nagykorú leszek, szabadon rendelkezhetem akaratommal. Van szerencsém megkérni a Rózsa kisasszony kezét.

A míg Marietta szinte kővé meredt a meg-

lepetéstől, az öreg Fátyol Kázmér cseppet sem látszott csodálkozni a hirtelen leánykérésen. A házisapkáját jókedvűen vágta félre a fején és isteni derűtséggel csapott a Viczky vállára:

— Helyes, öcsém . . . Rendben van a dolog. Tudtam, hogy az lesz a vége, elveszed valamelyik leányomat. Ha Rózsa a választottad, légy boldog Rózsával, — így szólt az öreg és a külvárosi bérház kapujában kedélyesen áldását adta a jegyespárra.

Ezen az estén Jankának csak lefekvés előtt jutott eszébe kérdezősködni a lóverseny-játék eredményéről és csöppet sem látszott boldogtalannak a balsiker miatt. Igen boldogok voltak mindnyájan, csak Marietta könnyezett csendesen. De csakhamar letörölte könnyeit és kedves, izgató ábrándozásokat folytatott arról, hogy milyen is legyen a Rózsa menyasszonyi ruhája. Janka egész éjjel számolt, kalkulált és egy régi szakácskönyvet lapozgatott. S még álmában is az esküvői ebéd fogásaival foglalkozott.

Hajnalban Viczky útrakészen megállott az egyik udvari ablak előtt, a melyet szűziesen

takart el a zsenillia-függöny. Gyönyörű májusi hajnal volt. A külvárosi udvar sovány akác-fái szinte kinyújtózkodtak a felkelő nap felé, mint hálaadó kezek. A házfödél ragyogott piros-rózsaszinben és az égen felébredtek a május hófehér báránfelhői, a melyek mint kedves reggeli álmok úsztak tova a messze-ségbe. Viczky halkán megkopogtatta az ablakot.

A zsenillia-függöny nyomban megmozdult. A ki a függöny mögött volt, az már régen, felöltözve várta ezt a kopogtatást.

Rózsa kinyitotta az ablakot és félretolta a mályvás cserepeket. Sokáig szótlánul néztek egymásra, sohasem érzett boldogsággal és szerelemmel. Egymásba kapcsolódott a tekintetük és nem tudtak szólani. Boldogok, nagyon boldogok voltak.

— Édes vőlegényem, — susogta Rózsa és a homlokát kinyújtotta a mályvák között.

— Édes menyasszonyom!

Viczky egy szűzies, boldog csókot lehelt arra a nemes, tiszta homlokra, aztán még sokáig, nagyon sokáig nézték egymást, mintha

minden vonásukat, arczuknak legparányibb részecskéjét emlékezetükbe akarták volna vésni, mint a kik nagyon hosszú időre bucsút mondanak egymásnak.

Rózsa csendesen visszahúzódott.

— Maradj még! — szólt Viczky.

És a leány maradt és tovább nézték egymást ifjúságuknak első, boldog, fenséges szerelmében, mintha csak érezték volna, hogy sokáig, nagyon sokáig nem fogják egymást így látni.

— Isten veled! — mondta Rózsa és bezárta az ablakot.

Viczky végigment az udvaron és az udvar közepén csaknem belebotlott egy nagy fekete kakasba, a melyet idáig sohasem látott a házban.

— Nini, az apám fekete kakasa! — kiáltott fel önkéntelenül.

Úgy érezte, hogy a hideg fut a hátán keresztül. Mire körülnézett, a nagy fekete kakas már nyomtalanul eltűnt.

Megfordult és az ablaknál megpillantotta Rózsát, a mint elmerengve kísérté tekintetével a távozót.

— Látta a fekete kakast? — kiáltott fel Viczky elsápadva.

Rózsa tagadólag rázta a fejét. És Viczky Gábor lehajtott fővel, baljóslatú gondolatokkal eltelve hagyta el a sárga házat, hol sok boldog esztendőt töltött.

OSZK

Nemzeti Széchényi Könyvtár

AZ ERSZÉNY CSALOGAT.

Vitte a vonat Viczky Gábort hazafelé. A kávédarálónak csúfolt viczinális ott futott el magas töltésén a viczkói ősi birtok mellett. Gábor megpillantotta a jegenyéket, a melyek már az ő gyermekségében is nagy fák voltak, de most mintha még nagyobbak lettek volna. A jegenyék mögött látta az ősi házat, a melyet zsindelylyel fődöttnek hívtak, pedig csak eresze volt zsindelyből, a házfödél maga becsületes nád volt. A kúrián túl pedig ott emelkedett az az ormótlan nagy disznóól, a hová létrán vitték volna fel a sertéseket, ha a BaracsKay bácsi gazdasági tervei megvalósulnak. Az öregúr ugyanis nagyszabású sertéshizlalást akart kezdeni a viczkói birtokon. De im a halál közbelép és a hizók nem jutnak be a tiszteletükre épített kastélyba. Egy kanyarodónál megpil-

lantotta a híres viczkói nádast, a melyről a legenda azt tartotta, hogy Béla király bujdosott benne a tatárjárás idejében. Az egész környéken sehohsem volt már nádas, csupán Viczkón. A híres tiszai nádasok eltűntek. Az unokáknak mindig több és több szükségük van a földre, kiszárítják a vadvizeket, kiirtják az ingoványokat. De a viczkói nádas még mindig a maga ősi szépségében terült el a vasúti töltés mellett. A míg a vonat kattogva futott tova, a beláthatlan nádas tavaszi pompájában rengett, hajladozott a szélben.

A szél néhol vihardárként csapott bele a nádak közé és ott kivillant egy-egy vakítóan ragyogó zöld tavacska, mint valami drágakő a napsugárban. A nádas felett, a vonat zörgésétől megriadva, mint valami másvilági fehér lélek, lassú szárnyalással repült tova egy kócsagmadár.

Viczky Gábornak megdobbant a szive, a mikor a ritka szárnyast megpillantotta:

— Kócsag sincs már máshol, csak Viczkón, — gondolta hirtelen támadó büszkeséggel.

Lenn a ragyogó zöld tavacsák, fenn a hó-

fehér madár, közbül a rengő, virágzó nádasrengeteg, míg igen nagy távolságban, mint valami túlvilági kép, a Tisza ezüstszalagja húzódott, kanyargott: ez volt a Viczkyek ősi birtoka.

És a nádas közepén, ott, a hol most a kócsag repült épen, egy zöld halom emelkedett ki a nádas egyeneséből. Ez a vezérhalom, a melyről azt tartották, hogy honfoglaló ősök pihentek rajta, volt a Viczkyek temetkező helye. A vezérhalom mélyében hajdanában ősi czölöp-sírt fedeztek fel a Viczkyek. A czölöp-sírban pihenő pogányt szépen kilakoltatták a halomból és azontúl maguk temetkeztek az ezeresztendő sírboltba. Ilyen sírboltja se igen volt másnak Magyarországon, csak a Viczkyeknek.

A Gábor szivét szokatlan büszkeség dagasztotta, a míg a vonat az ősi birtokon robogott keresztül. Esterházy két óra hosszat a maga földjén jár a gyorsvonaton, de talán ő se lehet büszkébb, mint Viczky Gábor volt, a mikor a viczinális a vezérhalom felé kanyarodott. Megemelte a kalapját és köszönt az ősöknek:

— Jó napot, urak!

Ott fekszik a halom mélyében a nagyszakállú Tóbiás, a ki a hagyomány szerint olyan gómba ember volt, hogy még József császárnak is odamondogatott, a mikor a császár sárga nadrágban, kékgombos zöld kabátban és lovászsapkában ezen a vidéken is megfordult. Ott van Mátyás, a nagyerejű és Simon, a kinek három felesége volt. A magyar családok hagyományai fölérik a görög mitológiával. Az elmúlt ó-emberek a familiáris szemüvegen át rendesen félisteni magasságba emelkednek. Legutolsónak a Viczky Eduárd diófakoporsóját vitték ide a pákászok csónakjaikon, a míg a ködös estében a régi kálvinista zsoltár hangzott a nádak felett . . . Gábornak hirtelen egy gondolat villant meg az agyában. És az a gondolat lassan bontakozott, növekedett, míg végül világosan vélte látni, hogy ha az apja, Viczky Eduárd, elrejtette valahol a bűvös ereszényt, nem rejthette el máshol, csak ezen a helyen, a hol nem jár más, mint vadmadár. Igen, seholse lehet olyan biztonságban az ereszény, mint ezen a nádvilágbeli szigeten, a

melyre nem ad kölcsönt semmiféle bank, a melynek pénzértékben kifejezhető ára nincs, a mit tehát a Viczkyektől sohasem vehet el senki. A vezérhalom a macskának se kell, mert hiszen minek is kéne? A Viczkyek csontja nem éri meg azt a fáradságot, hogy érte bárki a szigetet felkeresse. Biztosabb helyre nem rejthette el az apja az erszényt. Ide csak a halottak szoktak már járni. És a pénzt még egy halott Viczky sem tudja elkölteni.

A míg a vonat ablakából a vezérhalmot látta Gábor, mindinkább megerősödött gyanuja. Eszébe jutottak megjegyzések, a melyeket az apja elejtett; egyszer azt mondta:

— Ha minden elvész, a Viczkyeknek akkor is megmarad eredendő földjük, a Nyilas. A Nyilas adta nekik az életet. És ha rákerül a sor, a Nyilas újra kiteszen magáért hűségességében.

Nyilas volt a vezérhalom neve.

Máskor azt mondta:

A Viczkyek titkát soha senki sem fogja megtudni, mert a vadkacsák nem árulják el.

Viczky Gábor mélyen elgondolkozva érke-

zett haza. Már besötétedett, a mikor a vasló köhögve, fáradtan beporoszkált az állomásra. A legelső ember, a ki útjába került, nem volt más, mint Blásik János.

Blásik uram nagyon megváltozott azon esztendőök óta, mióta nem láttuk. A tagbaszakadt, kövér ember lesoványodott, leromlott. Az ádámcsutkája szokatlanul kidudorodott gallérjából és sápadt, vértelen arczában emésztő, lázas tűzben égett beesett szeme. A ruhája is nagyon fogyatékos volt. Olyanforma ruha volt rajta, a milyenben a jobbfajta vidéki koldusok szoktak járni. Itt egy ócska kabátot ajándékoznak neki, amott egy régi kalapot. A saruja felett vásott macskanadrág feszült, a melyre két vármegyében ráismertek, hogy azt Baracs-kay bácsi viselte valamikor. Mert, anno, híres volt az a citromsárga macskanadrág.

Blásik erőszakkal kezét akart csókolni Gábornak és mert minden erejét megfeszítette, sikerült neki. A szájából erős pálinkaszag dőlt és a nyelve nehézkesen forgott.

— Nem felejtettük el a mi áldott kis gazdánkat. Már nagyon vártuk haza. Mit ér az

élet Viczky nélkül? A nap se igazi nap, hanem Viczkyre süt. Az öreg Baracska úr az utolsókat rúgja, aztán beköltözhetünk a kastélyba . . .

Elkapta a Gábor felöltőjét és ajkához szorítva, könnyes szemmel lépkedett utána.

— Csakhogy újra látok egy Viczkyt! — sóhajtottá őszinte meghiúsultsággal. — Csak egy úr van Magyarországon és az is Viczky.

Az állomás előtt egy hórihorgas, borotvált képű, nagyon rongyos ember kapta el a Gábor kezét és nagyot csókolt rajta, miközben csaknem letérdepelt.

— Isten hozta, méltóságos úr.

Gábor hátraugrott, míg Blásik János kedveskedve dörmögé a válla felett:

— A Bimbó! Nem tetszik emlékezni a Bimbóra? A mi megdicsőült urunknak udvari költője volt a Bimbó.

Egy sárga homokfutó várt az állomás előtt, a melyet Blásik János nagy szertartásossággal dirigált előre. Buzgólkodásában észre sem vette, hogy Bimbó, az imént bemutatott poéta alatomosan settenkedik Gábor körül és a fülébe

suttog. Gábor a zsebébe nyúlt, de akkorára már ott termett Blásik János és megkapta azt a rongyos frakkot, a mely Bimbó testét fődte.

— Szégyeld magad, pálinkás-hordó! — dörögte és a frakk egyik szárnya a kezében maradt.

Az egykori udvari poéta siránkozva, alkoholista csuklással nyöszörögte:

— Meg fogod fizetni . . . Meg fogod fizetni a ruhámat!

A homokfutó már régen elindult, Gábor még mindig hallani vélte a Bimbó hangját:

— Meg fogod fizetni!

A kisvároska olajmécsesei feltűnedeztek a távolban és barátságosan pislogtak Viczky Gábor felé:

— Jó ómen, csupa jó ómen, — gondolta magában Viczky. — Baracscai bácsi mégsem lopta el az egész hagyatékot.

A kocsi végigdöcögött a rettenetes kisvárosi kövezeten, Blásik a kocsis mellett ülve, jobbra-balra mutogatott a sötétbe és magyarázatokkal szolgált:

— A sánta Grosz felhúzatta a házat. Telik

a kutyának a pálinkából! . . . Emitt meg Fán-csiné, tetszik tudni, az a főstött arcú, épített új házat. Hej, be szép asszony volt a kutya. Egy pár téglá a mi vagyunkból is került az új házba. Tetszik tudni, megdicsőült urunk . . .

Hosszú földszintes ház előtt állottak meg, a mely a sötétben szinte a földhöz látszott lapulni. A vasrostélyos ablakokon át gyertyavilág szüremlett ki, odabenn a szobában Baracska bácsi ült a pohos zöld kályha előtt és iráscsomókat dobált a tűzbe.

— Az öreg készül a másvilágra, elégeti bűneit, — dörmögte félhalkkal Blásik, a míg Gábort a kocsiról lesegítette.

A taplósapkás, ősz fejet vöröslő fényvel világította meg a tűz. Mintha egy kis darab pokol égett volna ott; egy kis darab pokol, a mely minden vén fiskális irodájában található; emberi bűnök, szenvedélyek, roszaságok gyűjteménye. Az öreg Baracska sohasem volt olyan pöre, a melyben az igazság az ő pártján lett volna. A kinek igazsága volt, az nem Baracska kereste fel. Sopánkodott is egész életében az öreg azon, hogy neki nagyobb

mesterség egyetlen pörét megnyerni, mint más fiskálisnak tizet. A bűnbe esett falusi parasz-
tok között közmondásossá vált a veszettnek
látszó pör megnevezése:

— Ez a gólyáé!

Tudniillik a Baracskey uram kapuján a csalá-
ládi czímer függött csupán — a fiait etető
gólyamadár, — és alatta a jelzés: ügyvédi
iroda.

A mikor Gábor a szobába lépett, az öreg
abbahagyta a tüzelést, bár nagy garmada po-
ros irás feküdt még előtte a földön. Megrúgta
a papucsa orrával a papirosokat:

— De bolond is vagyok! — kiáltott fel. —
Még a másvilágról is védelmezem a kliensei-
met, pedig sohasem fizettek meg.

Az öregnek csak szokatlanul beesett sze-
mén, sárga arczán látszott, hogy valami hiba
van a gépezetben, de egyébként nyugodtnak
és vidámnak látszott. Összeaszott, sárga kezét
Gábor felé nyújtotta:

— No, fráter . . . Haragszol tán, hogy hiába
fárasztottalak. Biztosítlak, nem jöttél hiába.
Meg fogok halni.

A vörös hálóköntöst, a mely legalább is száz esztendősnak látszott, fázósan szorította testéhez. A kályhában hamvadó papirosokra mutatott :

— A pöreim még egyszer felmelegítettek utoljára. Hűségese, derék pörök voltak, el lehetett velük mulatni egy egész életen át. Sok gazságot, komizságot, hunczutságot láttam, de a legnagyobb gazember mégis csak én vagyok, öcsém.

— Nono, Samu bácsi ! — mormogta Viczky. — Ne legyünk olyan szigorúak.

Baracskey bácsi akaratoskodva ütötte fel a fejét :

— De bizony én vagyok a legnagyobb gazember. Már ezt az egyet nem engedem magamtól elvitatni. Mindjárt igazat adsz nekem, öcsém, csak egy kicsinykét idefigyelj.

Viczky idegesen nézett körül a szobában. Jobb szerette volna elkerülni ezt a jelenetet a gyámajpával. Valahogy azt remélte, hogy már el is temetik az öreget, mire ő hazaérkezik. És az öreg itt van, lábait egymásra veti, hátradől a tintaszagú, vén székből és ravasz-kásan hunyorít a szemével :

— Majd mindjárt, — biztatta Viczkyt. — Mindjárt meghallod, milyen nagy gazember voltam. Mert most már beszélhetek múlt időben. Reggel mi már aligha találkozunk. Előlről kell kezdeni, — mondta mesélő hangon, — hogy jól megérthesd a dolgokat. Volt nekem három pöröm . . . Azokat nem égettem el, ott vannak abban aládában, ott van a te örökséged, fiam; pöriratok alakjában kapod tőlem vissza édesapád örökségét . . .

Viczky talpraállott és szédülve nézett az öreg fiskálisra. Az jókedvűen legyintett kezével:

— Nem kell mindjárt megijedni, fiam, — mondta atyailag. — Fel a fejjel és bátran a veszélyben! Mikor én ilyen fiatal legény voltam, mint most te, a hétfejű sárkánytól sem ijedtem meg. Azért mondom, bátorság.

— Nem értem, Samu bátyám, — mormogta Viczky megzavarodva.

Baracska felállott és gyöngéden lenyomta Viczkyt a székbe.

— Csak nyugalom, fiam, — szólt és a zsebéből kulcsot keresett elő és félnyitotta a sarokban álló vaspántos láda zárját. A míg a

láda fedelét felemelte, olyan várakozólag nézett Viczkyre, mintha az ezeregyéjszaka csodáját mutatná meg neki.

A ládában nagy halomban feküdtek új és ócskaságtól avas iratok. BaracsKay kivette a legfelső iratsomót és gyönyörködve szemlélte, mint valamely drágakövet.

— Ez a Tass kontra Tass . . .

Két kezébe fogta az irást és sóhajtva mondta:

— Ha még egy kis időm volna, az enyém lehetne a Csermely-köz, ezer hold televényföld, szeszgyártási és dohánytermelési engedélylyel . . .

A irást sóhajtva visszahelyezte a ládába és másikat vett elő.

— Birto kontra egri káptalan . . . Ötven éves. Ha csak valamivel többet hagyományoz read édesapád, hogy kitartásom legyen, elvertem volna a káptalanon a port. De hát bolond volt az öreg. A vagyonának a nagy részét eldugta. A macska tudná, hová dugta.

Új iráscsomó került ki a ládából. Szinte ajkához emelte BaracsKay bácsi a papirosköteget, a mint áhítatosan mormogta:

— Ez itt két kerek millió, fiam. Egy kopogó forinttal sem kevesebb. Bánovszky kontra magyar állam. Ez a legfiatalabb, tán azért a legkedvesebb.

Az irást a ládába tette, gondosan elzárta, majd a ládára ülve, egy darabig mosolyogva nézett farkasszemet Viczkyvel.

— Fráter, te most azt gondolod magadban, hogy Samu bátyád csendesen megbolondult, a mióta nem láttad. Nos, ha bolond vagyok, akkor egész életemben bolond voltam, mert ennek a három pörnek éltem. Ezért a három pörért dolgoztam, csaltam, loptam és ezért halok meg, mert a pöreim nem engedik, hogy életben maradjak. Nincsen ilyen három pör Magyarországon. Ha el akarod őket adni, megcsalnak. Azért én azt mondom, ne add el őket. Fölér ez a három pör az Esterházy-vagyonnal. Hogy szeretem őket. Hát vettem őket . . . Azaz, hogy talán nem is egészen vettem, mert a pörösködők nagyrésze már régen a föld alatt van, de a pör folyik tovább. Megfogadtam a leghíresebb fiskálisokat Budapesten, Bécsben és Berlinben, a hol a pörök le-

játszódnak. Utaztam, fáradoztam, beléőregedtem. Kielégítettem türelmetlen örökösöket és a tanukat esztendőig tartottam és fizettem, hogy meg ne vehessék őket. És most, még kérdeed, hová lett édesapád hagyatéka? Itt van megtizszerezve ebben a ládában, a melynek kulcsát átnyújtom neked.

Viczky nem vette át a kulcsot, hanem így szólt:

— Nyissa ki Samu bátyám azt a kincsládát.

A míg az öreg a láda zárával bajlódott, Viczky megpiszkálta a pohos kályhában hamvadó tüzet. A hamu alól láng csapott, aztán mikor nyitva volt a láda, kivette belőle az irásokat és egyenkint beledobálta a tűzbe. A láng felcsapott, meg elhamvadt, piszkos korom szállott ki a kályha ajtaján . . .

Baracska Samuel megdermedve, szinte öntudatlanul nézte pöreinek elhamvasztását.

— Szerencsétlen, — nyögte és eltakarta az arcát, — most már semmi sincs a világon.

Viczky vállat vont és keserűen mondta:

— Samu bátyám semmi rosztat nem tett, csupán az örökhagyó intézkedéséhez ragaszkot-

dott. Az apám azt akarta, hogy szegény ember legyek. Nos, Baracska bácsi ezt megcselekedte.

— Ne vádolj, — emelte fel a kezét a megtört öreg ember. — Én jót akartam.

— Tudom, — felelt egykedvűen Viczky. — Tudom, hogy másképen gondolta a végét, Samu bátyám. Gyerekkoromban sokszor halottam az apámtól, mikor aranyait szórta: valahogy csak tönkre kell menni! Ha kártyás ember lett volna a gyámom, elkártyázta volna az örökségem. Elverte volna asszonyra egy másik gyámom. Samu bácsi a pörökre költötte. Gombház. Megvan még a bűvös erszény.

Az öreg fiskális tagadólag rázta a fejét:

— Nincs meg. Tüvé tettünk mindent. Blásik félig megbolondult tiz esztendő alatt. Az erszény nincs. Elvitte apád a másvilágra.

Viczky nyugodtan mondta:

— Én azt hiszem, ha keresni fogom, én megtalálom. De nem is keresem . . .

Baracska bácsi, látván gyámfiának a nyugodtságát, a melylyél a váratlan csapást fogadta, halkán megkérdezte:

— Nos és kívánod, hogy agyonlőjjem magam? Mert én már csak golyót érdelek.

— Azt a bolondot csak nem teszi, Samu bácsi! — kiáltott fel Viczky. — Érdeemes is volna! A Viczky vagyona vészett el; arra való az, hogy elveszen.

— De mégis, édes fiam, — mormogta reménykedve Baracskey bácsi. — Gondold meg jól a dolgot. Én már számot vetettem mindennel. Nekem most már jobb volna, ha nem kellene megmásítani elhatározásomat.

Viczky az öreg fiskális vállára tette a kezét, a szemébe nézett és őszinte hangon mondta:

— Kedves bátyám, én előre tudtam azt, hogy ez fog történni. Higyje el, nem haragszom. Egy csöppet sem haragszom. No, béküljünk ki, Samu bácsi.

Az öreg vonakodva nyújtotta a kezét, mint a ki valami bizonytalan alkuba bocsátkozik, aztán felsóhajtott:

— Nos, jól van, megteszem. De csupán neked teszem. Jöhetne hozzám a nádorispán maga, annak se engednék. Olyan igaz, mint

hogy BaracsKay a nevem, — füzte hozzá erős-ködve.

Megpiszkálta a kályhát, hogy a hamvadó tűz ismét lángra kapjon.

— Az ördög vigye el a pörököt. Csakhogy már ezen is túlestünk, — kiáltott fel és jókedvűen dörzsölgette a kezét. Hátát a kályhának támasztotta és vidáman nézett az előtte álló fiatalemberre :

— Hm, csinos fiú vagy . . . Azt hiszem, egy jó házassággal reperálhatnánk a dolgot. Van is egy pártim. No ne csinálj olyan fanciesali arczot. Becsületemre mondom, hogy nem tréfálok. Viczky de Viczkó még mindig megélhet a neve után is, habár a mai világban igen roszak a pénzügyi konjunkturák és a kutya-bőr nem sokat ér.

— Ráérek még a házasságra, — felelt kitérőleg Gábor.

BaracsKay bácsi összecsapta a kezét:

— Bolond beszéd! A házasságra tulajdonképen sohasem ér rá az ember. Én például . . . No de hagyjuk az én dolgomat. Az ember akkor házasodik meg, a mikor az esze azt paran-

csolja. Mind bolond az, a ki a szivére hallgat. A boldog házasság olyan, mint a pezsgő. Bor is, meg nem is bor. Bor is van benne. Nos hát a jó házasságnál beszélhet a sziv is, de nem szabad csupán a szivre hallgatni.

Viczky azzal vélte legkönnyebben elnémítani az öreget, hogy nyugodtan elmondta neki, hogy Pesten már van valaki, a kit kiszemelt magának, az öreg Fátyol lánya...

Baracska bácsi türelmesen végighallgatta a gyámfia szavait. Csöppet sem lepte meg őt a dolgok állapota. Vidáman bólingatott a fejével és csettintett az ujjával:

— Kutya-teremtette! Magam is keresztül-estem a bárányhimlőn; minden egészséges ember keresztül megy rajta. Magam is... De hagyjuk az én dolgomat. Persze, persze, csinos a fruska. Hej, azok a fruskák, azok a fruskák!... Habár én abban a korban, a melyben te vagy, az öreganyámba voltam szerelmes. No, nem épen az igaziba, de lehetett volna akár az öreganyám is az illető. A mai fiatal-ságnak mások a virtusai, mint a régié. Tempora mutantur.

Viczky tréfás komolysággal kérdezte:

— Talán azt akarja, Samu bátyám, hogy én is az öreganyámba legyek szerelmes?

— Világért se! — tüzelt az öreg. — Csak szeresd te mindig a fruskákat, mert hidd el nekem, hogy addig ér valamit az asszonyféle, a míg rövid a szoknyája. Magam is... No de hagyjuk az én dolgomat. De feleségül mégis csak azt vedd, a kit én választok ki a számodra. A vén szem többet lát, mint a fiatal szem, mert a vén szemben kevesebb már a színes anyag, a mely rózsaszínűnek mutatja az életet.

Felemelte a kezét, csettintett a nyelvével:

— Remek pártim van számodra.

Viczky kedvetlenül fordított hátat:

— Nyugodjon bele, Samu bácsi, a megváltoztathatlanba. Én csak azt veszem el, a kit szeretek.

Az ajtón kopogtattak és Blásik János dugta be a fejét. Hivatalos hangon jelentette:

— Az óra már éjfélre jár. Tekintetes ügyvéd úr, fejezzük be a hazudozást. A kiskgazdámnak aludni is kell.

Viczky meglepődve nézett Blásikra.

— Hát kend engem vár?

— Igenis, — felelt az egykori udvarmester, — én a megdicsőült urunk fiát nem hagyom el se földön, se égen.

Viczky elbucúzott a gyámajjától.

— Édes fiam, — mondta Baracska bácsi szinte meghatottan, — verd ki a fejedből Fátyol Rózsikát. Én mondom neked, a ki az életet ismerem, hogy az egész tervet a vén Fátyol eszelte ki, mert nagy gazember az öreg. Nyakadba akarja sózni egyik lányát. Színészkedés az egész. Minden fiatalembernek kivételnek ilyesféle hálót. Sok belebukik, némely elkerüli. Ne higgyél azoknak a lányoknak, a kiknek semmijük sincs. Azok mindig komédiáznak. Fiatalság: bolondság. A szerelem elmúlik és marad a szegénység. No, aludj jól. A «Griff»-ben jó szobák vannak. Aludt benne az apád is.

A míg Viczky a Blásik János kíséretében — a ki lámpát vitt előtte, — a «Griff» felé ballagott, mindenféle zavaros gondolatok és érzelmek torlódtak össze benne. Most már bizo-

nyos, hogy a mi vagyonkája volt, az elúszott a gyámapja kezén, a mint az előrelátható volt. Nem is nagyon haragudott az öregre. Természetesnek találta, hogy elköltötte a gondjaira bízott pénzt. Ismerte már az embereket annyira, hogy meg tudott nekik bocsátani. De már most mi lesz tovább. Azzal állítson be Rózsához, hogy még egy szoknyát sem vehet neki a vagyonából? Mert ha a zöld erszényt nem találja meg, akkor semmije, semmije nincs. A zöld erszény pedig mind bizonytalanabbá válik, hisz Baracska bácsi a föld alól is előkerítette volna a pöreit folytatásához.

Egy utcakeresztezésnél a vak éjszakában megállott Blásik János a lámpával és az utat mutatta:

— Vigyázzunk a kanálisra, kispapám. Sok ember kitért már itt a lábát.

Mikor a veszedelmes ponton átjutottak, Viczky így szólt Blásikhoz:

— Tudja-e, János, hogy egy kis baj van az apai jussommal?

— Tudom, tudom, — felelt Blásik. — Az

egész város tudja régen. A szegény tekintetes úr nem tehet róla. Kutyaszenvedély a pörökösödés.

— Hát azt az erszényt, a mit a fekete kakas elvitt, keresték-e?

Blásik megállott a lámpással. Suttogó, szenvedélyes hangon válaszolt:

— Kerestük, de hiába kerestük. Jó helyen van az!

Viczkynek megdobbant a szive.

— Hol van, János?

Blásik a szájára tette a kezét és a fejét rázta. Egy darabig küzködött magával, aztán kimondta:

— Az erszény nem lehet máshol, mint özvegy Viczkynénél, a ki a kertünk végében lakott. De most már nem mondok többet.

Elérték a «Griff»-et. A régi, tisztújítás-korabeli szálló, mint egy nagy, fekete sírdomb emelkedett ki az éjszakából. A földszinten világos volt és cigánymuzsika hangzott ki a vasrostélyos ablakok megől. A nagybögő morgásába hangos pohárcsengés vegyült.

— Ugyan kinek van olyan széles kedve? —

kérdezte Viczky Gábor. — Itt nem igen lehet majd aludni az éjszaka.

Blásik János felkapaszkodott a sarokköre és bepislogott a színes függönyökön, a melyekre Kossuth és Rákóczy képe volt festve. Nevetve tért vissza:

— Ugyan ki mulatna más, mint Zathureczky tekintetes úr. Nincs ebben a vármegyében másnak pénze a mulatozásra.

Viczky emlékezett Zathureczkyre még a gyermekkorából. Akkor is országraszóló lump volt az öreg Zathureczky és ő volt a leghíresebb tánczos. Eszébe jutottak a bolondnál bolondabb tréfák, a melyeket atyjával együtt követett el a híres tréfacsináló. Egyszer csaknem felgyújtották a házat jókedvükben. De az sem volt az utolsó dolog, a mikor Zathureczky egy szakajtó új krajczárt szórt ki a Viczky-ház ablakából a hetivásáros nép közé. Olyan dulakodást, marakodást se látott azóta a világ. «Viczkyre rájött a bolondja! — kiabálták az emberek és az egész város összecsődült kapkodni az «aranyak» után. Igaz, hogy a félrevezetett utczaei nép sorban bevverte a Viczky-ház abla-

kait, de Viczky Ede csaknem halálra kaczagta magát.

— Köszönöm, Zathureczky. Igazi aranyakkal sem csinálhattunk volna nagyobb kutya-komédiát.

— Látod, hogy olcsón is lehet mulatni, — mondta Zathureczky és azóta vált szokásává Viczky Eduárdnak, hogy az aranypénzei közé új krajczárokat kevert. Zathureczky megtanította takarékoskodni.

Az emlékezésre Gábornak felmelegedett a szive és felkiáltott:

— Ejnye, hát él még az öreg, meg kellene nézni.

Az étkező-szoba kilincsére tette a kezét, de Blásik János elébe ugrott:

— Majd én megyek előre, kiszagdom. Nem igen tanácsos ide belépni akkor, ha az urak mulatnak. Néha pisztolylövessel fogadják a hivatlan vendéget, de a borosüveg: az biztos.

Egy percz múlva, amint Blásik János bement, felpattant az ajtó és egy szikár, őszbecsavarodott, pirosképű férfiú lépett ki rajta. Az egyik lába kissé biczegett, de azt ügyesen rejtegette,

hogy szinte affektáczióknak látszott a sántasága. Két karját ölelésre tárta:

— Viczky! — kiáltotta. — Egy igazi Viczky van a szemhatáron és ezt mi csak most tudjuk meg! Ezer ördög. Még tán a mozsarak sem pukkantak, a mikor jöttél? Ejnye, ejnye, mért nem irtad meg előre a jöveteledet?

Megölelte Viczky Gábort és kétoldalról megsókolta az arcát. Tetőtől-talpig végignézte.

— Megemberesedtél, — mondta elismerőleg. — De az apádhoz nem hasonlítasz. Inkább az anyádhoz. Ezek az ábrándos tekintetű szemek, ez a beszédes kis száj az édesanyádé... Engedd meg, fiam, hogy megmondjam neked, szebb asszony, mint az édesanyád, nem volt három vármegyében. Mit csinál, egészséges?

Viczkynek eszébe jutott, hogy már régen kapott levelet az édesanyjától Bécsből, a hol azóta a bárónőnek szegénynek sora jobbra fordult és alapítványi hölgy lett.

— Nincs semmi baja, — felelt.

— Kérlek, el ne felejtsd hódoló kézcsókomat átadni, ha véle találkozol. Bizonyosan emlékezni fog a bolondos Zathureczkyre. Én

mindig olyan jó bolond voltam a hölgyek körül.

A tágas étteremben a középső részt a cigánybanda foglalta el. Ott muzsikált a Kövér Benczi Gyula, a ki három aranyórát hordott mindig a mellényében és az ingeit Bécsben mosatta. A híres Benczi cigányba ojtott úr volt. Dehogy is fogadott volna el pénzt a régi világban, tönkrement gavalléroktól. Minek? Neki több volt, valóságos cigányprimás volt. Házai, földjei voltak. De ha Zathureczkytől öt forintot kapott, jobban örült annak, mint ha valamely meggazdagodott lócsiszár százasokat dobott a tányérjára. Ismerte, hogyne ismerte volna az öreg Viczkyt. Egyszer ezerforintost ragasztott a homlokára. Az ilyesmit nem szokás elfelejteni. Tussal fogadta Viczky Gábort és Zathureczky oly büszkén kapaszkodott a fiatalember karjába, mintha a trónörököszt vezette volna.

— Nini, ezek talán nem tudják, hogy semmim sincs? — kérdezte magában Viczky, a a mikor az alázatosan mosolygó cigányok, pinczerek sorfala között elhaladt.

A sarokban egy kis asztalka állott, rajta egy félliter lőre, a míg a cigányok körül ezüstvedrekben pezsgő állott. Az asztalkához vezette Zathureczky Gábort és ott nagy szer-tartásosan helylyel kínálta :

— Ne vesd meg szerény asztalomat. Mit parancsolsz? Pezsgőt vagy szilvoriumot. Én sohasem iszom pezsgőt, csak kocsisbort.

Viczky tapintatosan felelt :

— Veled tartok.

Zathureczky megtöltötte a poharakat.

— Isten hozott, fiam, csakhogy már egyszer mi is eszedbe jutottunk. Remélem, most már itt maradsz nálunk. A homok csak a homok mellett érzi jól magát. A hol egyedül van a homok, ott elfújja a szél, de a sok homokkal a vihar sem birt. Mi homokok vagyunk. Még egyszer: Isten hozott. És ha valami hivatal kell, csak nekem szólj.

— Egyelőre nem szándékozom hivatalt vállalni, — felelt Viczky röstelkedve.

— Nono, valamiből csak kell élned, fiam. Nem hiszem, hogy az öreg Baracskaytól húsz krajezárt visszavasalhass. Könnyelmű ember,

de meg kell neki bocsátani, mert vannak jó tulajdonságai is. Igyunk, Gábor.

A bor savanyú és dohos volt, igazi kocsisbor, a mely kinyitja a bicskát az ember zsebében. Zathureczky észrevette, hogy Gábornak nem izlik az ital.

— Parancsolsz pezsgőt? Van annyi, a mennyi kell. Hé, Barkó úr!

Rákiáltott a fogadásra, a ki a Viczky Gábor megbámulására szintén a szobába sompolygott. A vörösképű emberke ügyetlen hajlongással közeledett.

— Hány üveg pezsgőm van még a pinczében?

Barkó előrántotta könyvecskéjét és hadarva felelt:

— Ha a mai fogyasztást is beleszámítjuk, még hatszázötvenhárom üveg áll odalenn, vagy legalább is kell állnia.

Zathureczky fejedelmi kézmozdulattal elbocsátotta a fogadóst és Gáborhoz fordult:

— A mint láthatod, pezsgőnk van elég, ha pénzünk nincs is. Kiváncsi vagy, hogy honnan van annyi pezsgőm. Hát a múltkoriban nyertem ezer üveg pezsgőt.

— Jeles ember lehet, a ki ezer üveg pezsgőbe fogad.

Zathureczky nevetve fújta a füstöt a menyegyzet felé:

— Koránsem jeles ember. A ragyás Bunkó bácsi, a nyugalomba vonúlt uzsorás az illető. A vén gazember, a ki hosszú életében még az elhasznált gyufaszálakat is összegyűjtögette fűtőanyagának télire, vénségére megengedte magának azt a luxust, hogy idejárjon a Griffkávéházába egy pohár tejeeskére. El szokott üldögélni egész éjszaka, mert aludni nem tud és a világosságot ingyen kapja. A minap aztán éjszakai unaloműzésből egy kis bűvészeti előadást tartottam a fiúknak a billiárd-asztal felett. Ezüstforintosokat varázsoltam elő a fülekből, gallérokból, zsebekből. Az öreg Bunkó csakhamar érdeklődni kezdett és a sarokból odatipegett. Villogó szemmél kísérte az ezüstforintosok bűvös vándorlását, eltűnését és a midőn az ő zsebében találtuk meg az eltűnt forintost, magánkívül volt az öreg a meglepetéstől:

— Becsületemre, — dadogta, — sohasem

hordok magamnál többet tiz krajczárnál, mert félek a roszt emberektől. . .

— Pedig ott, a honnan ez a forint kikerült, van még több is, — mondtam, «visszaadván» neki az ezüstforintosát.

— De bizony nincsen, — esküdözött az öreg. — Hisz csak ismerem a kabátomat, — kiáltott fel, össze-vissza forgatva a megzöldült, ezerfoltú alkotmányt, a mely tagjait fődte.

— Hát én mernék fogadni, hogy legalább tiz ezüstforint van a zsebeiben. Száz forintot teszek tiz üveg francia pezsgő ellen. (Mert épen szomjasak voltak a fiúk.)

A ragyás Bunkó nem szólt semmit; kiment az udvarra és miután mégegyszer alaposan keresztül-kasul vizsgálta zsebeit, vigyorogva tért vissza.

— Tartom a fogadást! — kiáltotta.

Nyomban papirozt, tintát hozattam és Fabula fiskálist felállítottuk a piquet mellől.

— Húzd fel az eszed, pörvesztő, — mondtam neki, — olyan legyen az az irás, hogy akár a törvény előtt is foganatja legyen.

— Nono, — dörmögte a vén Bunkó, mert a törvényről nem szeret hallani.

A tanuk aláírták az irást, én pedig Bosco nyomdokain haladva, kiráztam az ezüstforintosokat az öreg kabátjának a belső zsebéből.

A vén gazember kékült-zöldült, de fizetett.

Másnapra már el is felejtettem az egész históriát, a mikor a kávéházban a hátam mögé lopózik a vén Bunkó és a fülembé súgja:

— Tekintetes uram, fogadnék ám ma is.

Linneburg kapitány, a partnerem, épen tricc-et irt ellenem, roszkedvűen feleltem:

— Hagyjon békét, ma nem játszunk.

Az uzsorás szemtelenül felelt:

— A tekintetes úr revanche-sal tartozik.

Erre elfogyott a béketűrősem, pedig fát lehet vágni a hátamon, olyan türelmes ember vagyok. Felugrottam.

— Szedte-vedte, vén gazember. Én neked revanche-sal tartozom? Hát te ugyan miféle revanche-ot adtál nekem a kiuzsorázott nagyanyai jussomért?

— Pardon, — felelt Bunkó. — Az régen volt, elévült. De ez csak tegnap volt.

— Helyes, — mondtam, — fogadok, de csak száz üveg pezsgőbe.

— Tartom! — kiáltott fel a ragyás Bunkó.

Fabula ügyvédet megint felállították a piquet mellől és az ügyvéd megírta a kontraktust. Bunkó diadalmasan állott ki a kávéház közepére.

— No, tekintetes úr, most lássuk a forintosokat. Minden zsebemet bevarrtam.

Csakhogy az öreg Boscónak erre is volt módszere. A forintosok bizony csak kipotyogtak az ócska kabátból, mire a varázsszavak elhangzottak.

Bunkó Mihály csaknem összerogyott ijedtségében.

— Vízet! — hörögte és homlokán kidagadtak az erek. — Csalók, haramiák körmei közé kerültem. Zsiványok! Segítség!

Tombolt dühében a kávéház közepén és a nézők harsogó kaczagása kísérte a vén gazember kétségbeesett üvöltését. Szép is, a mikor a hóhért akasztják.

— Nem fizetek! — jelentette ki végtére.

— Fabula, holnap add be a keresetet.

— Egyezkedem, — esdekelt az uzsorás.

Fabula jóízű ember, de nem szereti, ha piquetnél zavarják. Hátat fordított a vén gazembernek.

— Legyen szerencsém holnap irodámban, Bunkó úr, a kishíd mellett, balra . . .

— Csak nem viszem az irhám a vágóhídra! — üvöltött Bunkó. — Inkább fizetek. De én is veletek iszom.

— Az nincs a szerződésben, — feleltem. — Én csak urakkal iszom.

És most jön a java a történetnek, öcsém, Viczky Gábor. A vén gazember uzsorás, a ki ötven esztendeig túljárt a birák, ügyvédek eszén, a kitől harapófogóval nem lehetett kihúzni egy lyukas krajczárt sem, azóta minden este ott ül a kávéházban és esdekelve kéri, hogy fogadjak vele . . . Új ruhát csináltatott már azóta, — talán az első új ruhát életében. De Bosco csalhatatlan . . . Szivarozik és egész éjjel pezsgőt iszik, a mit külön rendel és egyedül iszsza a kávéház sarkában. Teljesen belebolondult a bűvészetbe és a múltkoriban már Fánnikát, a kassza tündérét is megkinálta pezsgőjéből. Hisz úgyis mindegy. Mert — ez a morálja a történetnek, — nincsen olyan lakat

a világon, a melyet ki ne tudna nyitni egy ügyes lakatos. A lakatot Zathureczky kinyitotta és a tréfa tökéletesen sikerült.

Viczky Gábor nevetve hallgatta végig a Zathureczky előadását.

— Jer, megmutatom az öreg Bunkót!

Felállottak az asztaltól és az üvegajtóhoz mentek, a mely a kávéházi helyiségbe nyílt. Az üvegajtót felnyitotta Zathureczky és a sarokba mutatott. Egy torzonborz vén ember ült a kávéházi asztalnál és kezében vastag szivart tartott. A mikor megpillantotta Zathureczkyt, dühösen állott talpra és fenyegetőleg közeledett. De egyszerre lekapta a kerek kalapot a fejről, a mikor Viczky Gábort megpillantotta:

— Tekintetes úrfi, nagyságos uram, engedje meg, hogy az öreg Bunkó Mihály alázatosan bemutassa tiszteletét.

Viczky meglepetten nézett a hajlongó vén emberre.

Zathureczky felemelte a kezét és félig tréfásan, félig komolyan felkiáltott:

— Távozz, vámpír.

Bunkó kedélyeskedve dörzsölte a kezét:

— Vámpír? A Bunkó bácsi jó ember. Majd meglátja a fiatal úr. Meglátja . . .

Zathureczky karonfogta Viczkyt:

— Hagyjuk a vén gazembert. Reméljük a legjobbat; azt, hogy nem lesz szükségünk a barátságára.

A mikor az asztalhoz letelepedtek, a cigány közelebb húzódott Viczkyhez és a fülébe súgta:

— Az édesapja nótája! Hallgassa csak, tekintetes úr.

Víg, muzsikás hangulat telepedett a mulatókra. Egyik nóta a másikat kergette. Zathureczky kitűnően tudta dirigálni a cigányt, — megtanulhatta annyi esztendő alatt, — míg Gyula primás az ország legjobb cigánya volt. Hajlongott, alázatoskodott a kopott gavallér előtt és fel-felragyogott a szeme, a mikor Zathureczkynek egy-egy nagyon régi, elfeledett nóta jutott az eszébe. Mert a cigány is azt a nótát szereti, a mi nagyon régi.

Mulatságközben Viczky egyszerre a barátja vállára tette a kezét:

— Mondd, Gazsi, itt nem tudják ez embe-

rek, hogy nekem semmim sincsen? Mit gondol a vén Bunkó magában?

Zathureczky nagyot nevetett:

— Tudja azt, öcsém, mindenki, hogy Baracska elspekulálta a vagyonodat, de azzal egyelőre nem törődnek. Te egy darabig a régi, a milliomos Viczky leszel, a míg le nem kopik rólad az egész dicsőség és az emberek megszokják, hogy épen olyan közönséges halandó vagy, mint a többi. A mi környékünkön tiszteletben tartják az emlékeket: addig, a meddig.

Viczkynek kipirosodott az arca:

— Hátha csakugyan az igazi Viczky volnék, a milliomos Viczky? Hiszen tudod, hogy van bizonyos legenda az apám eltűnt vagyonáról?

— Hallottam róla, csak hogy ahhoz az eltűnt vagyonhoz nehéz lesz hozzájutni. Melánie jól vigyáz rá.

— Ki az a Melánie?

Zathureczky csodálkozva nézett rá:

— Nem ismered az unokatestvéreket, Viczky Melániet? A legszebb lány, a legjobb párti a

vármegyében. Minden gyerek tudja, hogy özvegy Viczkyné kerítette magához azt a bűvös erszényt. Sokáig titkolta a ravasz asszony. Évekig tudta rejtegetni, palástolni gazdagságát. Nem mozdultak ki a kis házból, pedig abba már a víz is befolyt. De mióta Melánie nagy leány lett, azóta ereszt valamicskét a vén sárkány. De most is jobban szereti, ha kölcsönpénzzel manipulálhat. A rejtett vagyonhoz nem akar nyúlni. Épen a vén gazember Bunkó a bankárja.

Viczky hitetlenkedve csóválta a fejét.

— Nos és látta valaki azt az ersényt, azt a vagyont?

— Nem bolond az öregasszony, hogy mutogassa. De hát minek is mutogatná, a mikor mindenki tudja, hogy megvan. Ott őrzi a szalmazsákja alatt. Van abban az ersényben egy bankutalvány, a mely Angol-bankra szól.

Viczky ámulva hallgatta a Zathureczky szavait:

— Nekem azt soha senki se mondta. Hisz akkor visszakövetelhetném özvegy Viczkynétől az eltűnt vagyonomat?

— Hát pöröld, — nevetett nagyvigan Zathu-

reczky, — pöröld öcsém, de nem hiszem, hogy fiskálist találsz, a ki a pörödet elvállalja. Még tán Baracskey bácsi is kinevetne ezzel a pörrel. Pörölni csak ott lehet, a hol látható, megfogható vagyon van. Viczkyné pedig nem boldult meg, hogy házakba, földekbe verje a pénzét, hogy arra rátehessed majd egyszer a kezed. Ravasz asszony az. A legravaszabb az országban. Egyebekben mi már régen szépen megállapítottuk magunkban, hogyan fog végződni ez a dolog. A horoszkóp szerint eljön Viczky Gábor, már mint te, belészeret Melánieba, Melánie a felesége lesz és az eltűnt vagyon visszakerül jogos tulajdonosához, sőt még egy világszép leányt is kapsz ráadásul. Az erkölcsi világrend helyre lesz állítva és olyan hosszú, boldog életkort értek, mint a mesében.

— Hm, — mormogta Viczky, — nekem okvetetlenül el kell venni Melániet, a kit nem is ismerék.

— Fiacskám, ezen már nem lehet változtatni. Réges-régen elhatároztuk már ezt egymás között, a mikor a dolog tapétra került

kaszinóban, korcsmában . . . Sőt, ha a fáma igazat mond, özvegy Viczkyné is azért utasította volna vissza eddig a kérőket, mert számított rá, hogy elveszed a lányát.

Viczky nevetni kezdett:

— De hiszen nem is ismerem a lányt!

— Hogyne ismernéd! És ha nem is ismered, majd megismered. Erről most már ne is beszéljünk. Mulassunk! Gyula, azt a Beleznay-nótát.

Viczky Gábor, a mikor reggel felé zúgó fejével ágyára vetette magát, így szólt magában:

— Most nem tudom, én bolondultam-e meg, vagy az idevaló emberek! Aludjunk rá egyet. Minden esetre meg van valahol az erszény. És én megtalálom.

VIDÁMSÁG AZ ÉLET SÓJA.

Csak délfelé ébredt fel Viczky Gábor és míg az ablaka alatt lefolyó hetivásárt nézte nagyálmosan, fejében a tegnapi est eseményei kavarogtak. Az elégetett örökség, Zathureczky szavai, később a vad valczerezés asztalokon és székeken keresztül. Az egészen áthangzott a Gyula muzsikája.

A hetivásár itt éppen olyan volt, mint más vidéki városban, azzal a különbséggel, hogy nem az asszonyok jártak a piacra, hanem a férfiak. Viczky hiába kereste szemével azokat a félig fésületlen, félig felöltözött úriasszonyokat, a kik más vidéki városkában a maguk kedves pongyolaságában, álmos arczukkal láthatók a hetipiaczon. Az arcok még nélkülözik a rizsport és a festéket; valamint a fűzők és díszes toalettek is hibáznak, s ilyenkor lehet

biztos ítéletet mondani a városkabeli asszonyok fiatalságáról, szépségéről. Nem, az idevaló asszonyok nem leplezték le magukat a hetivásáron. A férfiak jártak bevásárolni.

A zöldséges kofák között éppen megpillantotta az öreg Baracska, a mint nagyban alkudozott egy kosár burgonyára. Az előbbi est izgalmaiból mi sem maradt meg az ügyvéd úr arcán; nyugodtan alkudozott, mintha a legnagyobb gondja a kosár burgonya volna.

Nini, ott van Hankovszky János, a főkapitány is, a kit előző este a kávéházban látott. Egy rendőr viszi utána a zöldséges kosarat és a főkapitányt bevásárol. Később megpillantja Viczky régi ismerőseit sorban, egyenkint. Az arcok nem igen változtak, csupán a hajak és bajuszok szürkültek meg azóta, hogy utóljára látta őket.

Kovács János városi tanácsos egy pár csirkét visz a kezében, míg Balonyai, a fess főjegyző pepitanadrágjában óvatosan lépked a kofák között. Az árok-uteza sarkán felbukkan Szuszterics doktor. Mielőtt a betegek látogatására indulna sárga kocsijával, egy véka tenge-

rit vesz a malaczoknak. Széles gesztusok kíséretében szidja a kapzsi falusiakat, a kik oly drágán adják a tengerit, mintha gyémántot árulnának.

Most találkozik Hankovszky főkapitány a doktorral. Láthatólag az éj eseményeit beszél meg. A doktor referál a betegeiről, melyik halt meg az éj folyamán, míg a főkapitány a Griff felé mutogat az ujjával. Nyilván Zathureczky multságáról beszél, a melynek legapróbb részleteit már korán reggel tudja az egész város. A nyitott ablakon át Viczky hallja a saját nevét említeni, — mert éppen az ablak alatt álltak meg a beszélgetők és kedélyesen kiabálnak, mert a doktor nagyot hall. Most csatlakozik a beszélgetőkhöz Pipera tanító úr és Viczky világosan hallja, a mint a főkapitány így szól:

— Fidélis ficzkónak látszik a kis Viczky. Jó kezekbe került, ha Zathureczkyvel fog össze. A vén korhely megtanítja a mizi-mázira.

Viczky tudja, hogy a mizi-mázi alatt az ivást értik az urak, de a főkapitány a kezével is jelzi a pohárnak szájhoz való emelését.

A doktor szigorúan csóválja szürke fejét;
 — Nem értek benneteket, hatóságot! — kiáltja. — Annyi mindenféle szabályrendeleteket csináltok kövezésről, köztisztaságról, egyébről, csupán Zathureczkyt hagyjátok békén, hogy megmételje a fiatalságot. Elrontja a legszolidabb ifjakat.

Hankovszky vállat von:

— Mit tegyünk? Így van ez már húsz eszten-deje.

— Tudom, tudom, — zsörtölődik a doktor, — de másképen beszélhetek, ha mindazt tudnátok, a mit én. A betegségi és halálozási statisztika évről-évre nő... Zathureczky városunk ifjúságának az életére tör. Fogadni merek, hogy bort sem innának a fiatalok, ha ő nem volna. Az meg régi dolog, hogy ő miatta égnek egész éjszaka a lámpások a Griffben.

Pipera tanító úr szerényen megkoczkáztatja:

— Az éjjel is felforgatta a várost.

A főkapitány szigorú pillantást vet a tanítóra:

— Engedelmet, tanár úr, arról már csak én is tudnék valamit. A főkapitányság tudja leg-

jobban a doldot. Igen szolidan, szabályszerűen viselkedett Zathureczky barátunk.

A fiatal tanító elpirult a hatósági rendre-
utasításra.

— Éjfélkor a Griff előtt mentem el és ugyancsak muzsikáltak.

Hankovszky az ég felé fordította a szemeit.

— Uram-istenkém, muzsikáltak? Hát mire valók a cigányok? Azoknak nem lehet megtiltani a muzsikálást. Különben hol járt tanító úr éjfélkor? — tette hozzá szigorúan a főkapitány.

A vádlóból lett vádlott elvörösödve védekezett:

— Kapránszky úréknál voltam vacsorán. Amolyan kis tollfosztogatás volt az egész, megittunk néhány pohár bort és valaki hírül hozta, hogy a kis Viczky megérkezett a városba és Zathureczkyvel mulat a Griffben. A Kapránszky kisasszonyok, tetszik tudni milyen kíváncsi teremtések, nyomban felszólítottak, hogy menjek a Griffbe és hozzam hírül, hogy mi történik ott. Így kerültem éjfélkor a Griff elébe... No de be nem mentem, elég volt

nekem hallani, hogy miféle nótákat muzsikálnak.

A főkapitány helyeslőleg bólintott fejével:

— Úgy már értem... Magam is ilyenformán jártam. A feleségem önagysága se hagyott engem nyugodni vacsora után. Mindenáron meg kellett neki tudni, hogy mit csinál Viczky és Zathureczky a Griffben. Ezek az asszonyok! mindent kell nekik tudni.

A bodzafa-utcza felől a polgármester, Hencs Szaniszló szikár alakja bontakozott ki a porból. A város fejének elefántesont pálczája öntudatosan koczogott a girbe-görbe kövezeten és vígan üdvözölte az urakat.

— Ouid novi? — kiáltotta messziről.

A főkapitány referált az éj eseményeiről, Hencs Szaniszló nagy érdeklődéssel hallgatta a multság részleteit.

— Hallottam, magam is hallottam már valamit — félfüllel.

A városban mindenki tudta, hogy félfüllel a feleségétől szokott hallani a polgárnagy.

— Tehát való, — mormogta Hencs Szaniszló szokott ájtatos hangján. — A mi Zathureczky

barátunk javíthatlan. Mondd, Hankovszky barátom, igaz volna, hogy beleugrottak a nagybögőbe?

— Azt nem tették!

— Kár, kár, — mondta fejcsóválva a polgármester. — Azaz, hogy a hírek mindig túloznak...

A Viczky ajtaján ebben a perczben kopogtattak. Ott kellett hagyni az ablakot. Az ajtó előtt egy fehérköpenyes, csinosarczú kis szobaleány állott.

— A nagysága tisztelteti, — mondta és levélkét nyújtott át.

Viczky felbontotta a levelet. Ez volt benne: «Kedves rokon, ma délben szivesen látjuk ebédre. Özveggy Viczkyné. Krajsik-ház, a kishídtól balra, a ház sárga, hatablakos, szerdán. Dezsöné: 1 óra.»

Viczky figyelmesen végigolvasta a vastag papirosra írott levelet, a melynek sarkában hétágú korona díszelgett. Mire az ablakhoz lépett ismét, a kupaktanácsot nagy izgalomban találta. A fogadó kapuján épen akkor lépett ki a fehérfőkötős szobaleány és szok-

nyáját megemelve, kisasszonyosan lépkedett tova.

— A Viczkyné szobalánya! — kiáltott fel a főkapitány.

A polgárnagy a szemüvegét a szeméhez illesztette.

— Valóban az.

— A Birike, — szólt közbe szerényen, de öntudatosan a tanító.

Csak a doktor csóválta szürke, nagy fejét:

— De urak, nagyérdemű hatóság, egy szobalány miatt ilyen izgalomba jönni!

A polgárnagy, a ki szeretett tüntetni azzal, hogy cseppet sem fél a feleségétől, felkiáltott:

— Benned, doktor, semmi artisztikus érzés nincs. Egy szobalány néha kedvesebb lehet a szemnek, mint egy vérberi öreg grófné.

— Meg aztán, — vágott közbe a főkapitány, — mert azt is megtudtuk, hogy özvegy Viczkyné már kinyujtotta a kezét az ifjú Viczky után. Nyilván meghívást hozott a kis fruska. Ebéd után odanézek Viczkyékhez.

— Helyes, nagyon helyes, — bólongatott a

polgármester és megindultak az ablak alól. Elöl a polgárnagy a doktorral. Szuszterics doktor azt kezdte magyarázni, hogy mi mindenféle betegségek származhatnak abból, ha az ember a szobalányok után pislog. Viczky még hallotta Hencs Szaniszló ájtatos hangon mondott megjegyzését:

— Barátom, bizonyos korban az ember azt se bánná, ha megbetegedne a nők miatt.

Pipera tanító úr tiszteletteljesen nevetett a háttérben, míg a főkapitány láthatólag elgondolkozott az eseményeken.

Viczky pedig leült az asztalához és hosszú-hosszú levelet irt Budapestre Rózsának. A szerelmes ember sok mindenféléről tud írni, a mi másnak még csak eszébe se jutna. Viczky egyik oldalt a másik után írta és csak midőn a levelet befejezte, akkor vette észre, hogy a legfontosabbat, a Baracska bácsi pöreit kifelejtette. Egy pillanatig elgondolkozott:

— Ki tudja, tán jobb így, — gondolta magában. — Még mindig elég ideje lesz megtudni szegénynek az igazságot.

Mikor a levelet leragasztotta, éppen egy órát ütött a vén torony a piacz közepén. Hamarosan rendbeszedte a ruházatát és kalapját a fejébe nyomta.

A félhomályos folyosón egy ödöngő alakba ütközött.

— Kezét csókolom. Egészségére kívánom az éjszakai nyugodalmat.

— Nem sok volt, — felelt Viczky.

— Tudom, tekintetes uram. Itt voltam. Most pedig siessünk az özvegyhez. Még szardínia is lesz ebédre, — tette hozzá sokatmondólag.

— Hát azt már honnan tudja Blázsik uram?

— Én mindent tudok — felelt titokzatosan Blázsik. — Mire való volna a két szemem és a két fülem?

Végigmentek a városkán. Blázsik tiszteletteljes távolból ballagott a kis gazdája után és a tenyerén át kiáltotta:

— Balra parancsoljon... Most jobbfelé.

Zöld zsalugáteres házak alatt mentek tova. A zsaluk felnyilottak, mint valami szemek, a mikor alattuk haladtak és a zsaluk mögül halk suttogás, leány- és asszonykaczagás hallat-

szott. — Lesték mindenütt Viczky Gábort, a merre ment, valaki — bizonyosan egy kis fruska, — hangosan kiáltotta a háta mögött:

— Görbe a lába!

Viczky önkéntelenül a lábára pillantott, amire a háta mögött nevettek.

A kis hídon túl akáczfák közül egy sárga földszintes ház bontakozott ki, a melyen ragyogtak a tükörablakok a májusi verőfényben. Láthatólag ez volt a legszebb ház a városban és a kapun, a hol addig leselkedett, besurrant a délelőtti szobaleány.

Blázsik a ház előtt elmaradt, miután még ezt súgta a tenyerén át:

— Csak bátran, tessék!

Viczky üveges verandán találta magát, a melyet virágcserepek és kalitkák töltöttek meg. A világos szőnyeg közepén özvegy Viczkyné állott és a karjába Melánia kamaszkodott.

Viczkynek egyszerre eszébe jutott, hogy ő látta, ismeri azt a sugárrá nőtt, karcsú teremtest, a kinek hosszú hajfonata, mint egy sötét kígyó omlott le vállán. Látta már ezt az arcot, de akkor nem rizspor volt az arczán,

hanem baracklekvár. A nagy éjfélete szemek bizonyosan azért voltak olyan kerekre nyilva, mert tulajdonosuk tudta, hogy a szemek szépek. Alig lehetett több tizenhat esztendősnél a leány, de öntudatos, büszke arcza szinte asszonyosan okos volt. Fialat menyecskék, a kik még csak hetekre és napokra számíthatják asszony voltukat, szoktak ilyen kedvesen gögös, diadalmas arcczal járni-kelni.

Özvegy Viczkynére is valahogyan másként emlékezett Gábor. A haja most aranszőke volt, holott a Gábor emlékezetében barnás-szürkén volt eltéve. Uszályos selyemruhája, villogó fogsora, kivágott ruháju nyaka arról beszélt, hogy az anya épen úgy akar hódítani, mint a lánya.

Mily változások néhány esztendő alatt. Gondtalan jókedvvel nevetnek az asztal felett a vendéglátók és úri pajtáskodással tegeznek Gábort. Melánia jobbról ül, Viczkyné balról és minden figyelmükkel, kedvességükkel elhalmozzák a fiatalembert. És hiába, Viczkyt is mintha kicserélték volna a gondtalan, jókedvű házban. Temérdek pesti pletyka jut eszébe, a melyek-

ről eddig sejtelve sem volt. A Melánia szeme még kerekerebre nyílik és szinte megadással csüng a Viczky ajkán. A rövidujjú ruhából kivillan hófehér karja és mintha valami kellemes illat áradna a felhajló újjfodrok közül Gábor felé. Tisztaság, rend és csinosság mindenfelé. A butorok szinte ragyogni látszanak, a fehérköpenyes szobaleány olyan csendesen lépked, mint a hogy a regényekben olvashatni. Özvegy Viczkyné hirtelen megszorítja a Gábor kezét az asztal felett. Az ujjainak olyan az érintése, mint a bársonyé:

— Gáborkám, kedves unokaöcsém, remélem, ezentúl sokszor itt leszel nálunk.

— Mindig, — mondja kedveskedő akaratsággal Melánia.

— Úgy van, — mondja Viczkyné mosolyogva. — Már intézkedtem is, hogy a holmidat a Griffből idehozzák. Minek laknál a rideg fogadóban, a mikor rokonaid szeretettel látnak vendégül?

Melánia összecsapta két rózsaszínű kezét:

— Bravó, mama, ezt jól csináltad. Meg vagyok veled elégedve.

Blázsik Jánosnak igaza volt. Valóban pompás ebédet tálaltak Viczkyéknél. Az asszony láthatólag nagy gondot fordított a konyhára, mert bizonyosan tudta, hogy az emberek szívét a gyomrukon keresztül a legkönnyebb meghódítani. Finom sülték és pompás borok kerültek terítékre. Jó volt az étel, de ha kevésbé lett volna jó, a Viczkyné és leánya szeretetreméltó kínálása jóvá tette volna.

Ebéd után Gábor végigjártatta a tekintetét az ebédlő falán. A legelső, a mi figyelmét megragadta, az atyja nagy olajfestésű, aranyrámás képe volt.

— Hogyan került ide az apám? — kérdezte meglepetve. Viczkyné csudálkozva felelt:

— Nos, hát megfestettem az Eduárd képét. Én nagyon szerettem a boldogultat. Ó, ha Eduárd élne, sok minden másképen volna.

— Lehet, — bólintott Gábor és perczekig nézte az atyja arczképét. Viczky Edén díszmagyar ruha volt, a melyre ökölnyi drágaköveket pingált a festő. A láncaza beillett volna kerékkötőnek és az ujjai ragyogtak a gyűrűktől.

— Az én apám soha sem viselt ékszert, — mormogta Gábor.

— Az mindegy, — felelt Viczkyné, — de bizonyosan voltak ékszerei, a melyeket viselhetett volna. Valamivel csak jelezni kell a képen, hogy ki volt Viczky Ede, mert fájdalom, az emberek lassan kezdik elfelejteni az ő rendkívüliségét. Azt hiszed, hogy azok az ősapák és ősanyák, a kiket manapság lefestve látunk a régi kastélyokban, mindig pánczéiban és kezükben buzogánnyal, karddal élték végig az életet. Bizony voltak ők is hálóköntösbe és az asszonyok feje is lehetett borzas. Az ember az őseit úgy festeti, a hogyan neki és az ősöknek legkedvesebb.

Az ebédlő sarkában viszont mindenféle vadászpuskák, tarisznyák, kürtök voltak felakasztva. Viczkyné a rozsdamart tárgyakra mutatott:

— Az apád fegyverei.

— De az apám soha sem vadászott.

Viczkné az előbbi csodálkozó tekintetet vetette Gáborra.

— Benned semmi érzék nincs az ősiség

íránt. Az ősöknek mindig voltak fegyverei. Utóvégre Viczky Ede nem tehetett arról, hogy olyan korban élt, mikor már nem karddal támadták meg a vadkant, hanem vadászpuskával.

Most egy ezüstözött kelyhet vett le a pohárszékről Viczkyné. Gondosan megtörülgette és Gábor elé állította. Szinültig megtöltötte borral és így szólott:

— Igyál az apád emlékezetére. Ez az ő pohara volt.

Valóban a pohárra emlékezett Gábor. Az apja a nagy tivornyákban ebből a kehelyből szokta inni a hegyaljai aszút.

Melánie mosolyogva nézett Viczkyre:

— Van még sok emlékünk, a mi a híres emberre emlékeztet, — mondta. — De a legkedvesebb ma ül asztalunknál . . .

— Brávó Melanie! — kiáltott fel Viczkyné és megcsókolta a lányát.

A mint a két fej egymás mellett volt, akkor látszott a végtelen hasonlatosság az arcvonásaiban. Hiszen azt sem lehetett volna megmondani, melyik az anya és melyik a lánya.

A Viczkyné aranyszőke haja a Melanie holló-fekete hajához simult és kerekrenyitott szemükkel meghatottan néztek Gáborra.

Viczkyné homlokon csókolta a lányát, aztán megcsókolta Gábornak is a homlokát, majd vígan felkiáltott:

— Csókoljátok meg egymást, gyerekek, hisz csaknem testvérek vagytok.

A Melanie arcát piros láng borította be, de Gábor is zavarba jött. Ügyetlenkedve áthajolt az asztalon és a leány homlokát kereste. Melanie hirtelen mozdulattal hátrakapta a fejét és ajkát a Viczky ajkára nyomta... Aztán felugrott és lesütött szemmel futott ki a szobából. Viczkyné könnyes tekintettel nézett utána.

— Bolond gyermek! Olyan, mint a mimóza, — mondta.

Gábor nem szólt semmit. Mikor felemelte a tekintetét, az atyja szigorú tekintetével találkozott. Viczky Ede mogorván nézett le a falról, mint a kinek nem tetszik valami.

Viczkyné megnyomta az asztalon álló ezüst-esengőt.

— A feketekávét a szalonban szervirozzuk, — mondta a belépő szobaleánynak.

Az a csók!... Hiába fenyegetik a tudósok mindenféle baktériumokkal a csókolózó emberiséget; hiába ijesztgetik mindenféle betegségekkel a szerelmespárokat: a csók és a szerelem nem megy ki a divatból. Az a csók!... Valami kis szikra az abból a nagy tűzből, a melyet szerelemnek neveznek. De szikrából is lehet nagy tűz, akkora tűz, mint egy máglya. Ha azt a csókot nem kapja az ajkára Viczky Gábor, talán sok minden másképen történik. De hát néha egy hajszál elegendő ahhoz, hogy eltérítse a legerősebb férfit útjából. Egy keresztül fektetett hajszál is elég, hát még egy csók, az ajkra adott forró, szenvedélyes, sokatmondó csók, mennyire megváltoztatja az erős férfi lelkét. — A csókot az ördög találta ki, de a mézet az angyalok adták hozzá.

Viczky szórakozottan hallgatta az aranyzóke asszony szavait, pedig érdemes lett volna figyelmesen odahallgatni:

— Azt hiszem, hogy őszinte lehetek hozzád, Gábor. Nem tudom, miket hallottál rólunk,

miket beszélnek az emberek özvegy Viczkynéről és leányáról, de ne higj az embereknek. Azt hidd, a mit én mondok. Mi nagyon szerencsétlenek vagyunk, Gábor.

A világos bútorzatú kis szalonban, a mely külsejében cseppet sem hasonlított a szokásos vidéki szalonokhoz, a hol gyakran foglal helyet az ágy is, csengő hangon ütött egy régi művü óra. Tarka-barka nipppek, csecse-becsék heverték szerteszét. És a sarokasztalon aranyhalak tündököltek a napsugárban. Finom illat repült a levegőben és a vastag szőnyegek piros virágoktól tündököltek. A finom porcellánban szagos kávé párolgott és aranyos cigaretta-dobozt bontott fel Viczkyné. Maga rágyújtott egy szivarkára és míg a füstöt a levegőbe fújta, színpadias hangon mondta:

— Mi nagyon szerencsétlenek vagyunk! — ismételte. — És annak nagy részt te vagy az oka, Gábor...

Viczky nagyot nézett:

— Én, Züzánn néném?

Viczkyné tragikusan bólintgatott.

— A te megérkezésed, bár nagyon kedves

nekünk, mégis bajt és szerencsétlenséget jelent számunkra.

Gábor szótlanul nézett egy darabig Viczkynére, aztán udvariasan felajánlotta, hogy ha azt akarja Viczkyné, még ma este elutazik.

— Ó, nem, csak maradj, hiszen most már úgylis mindegy. Most már a te segítséged nélkül minden veszve van.

— Parancsolj, Züzánn néném, rendelkezésedre állok.

Viczkyné megfogta a Gábor kezét és mélyen a szemébe nézett:

— Most bevallok neked valamit, Gábor, a mit még a lányom se tud! Nincs a birtokunkban a Viczky erszénye.

Gábor bólintott:

— Azt gondoltam, mert hiszen előttem nem rejtegetnétek. De azt magyarázd meg nekem, honnan van ez a — jóllét, hogy így fejezzem ki magam.

— Csak mondd ki bátran, honnan van ez a szokatlan pompa, kényelem a szegény Viczkynénél? Hát megmondom neked. Az emberek hiszékenységéből és számárságából vett körül

bennünket a jóllét, mert az emberek ostobák; ha tudnák, hogy milyen ostobák, akkor nem volna kedvük az élethez sem... Az emberi naivság végtelen.

Az asszony még mindig kezében tartotta a Gábor kezét és illatos szájából melegen csaptak elő a szavak. A keze is puha volt és selymes tapintatú. Szinte elfelejtette az ember, hogy ez az asszony már nem fiatal.

— Ott kell kezdenem, Gábor, hogy mi nagyon szegények voltunk mindaddig, a míg Viczky Eduárd élt. Hiszen tudod, hogy szegény atyád inkább elszórta az aranyakat az utczán, de adni nem adott senkinek. Körülbelül két esztendővel a halála után, észrevettem, hogy az emberek kezdenek súgni-búgni, a mikor engem az utczán megláttak. Titokzatosan integettek egymásnak a hátam mögött, sőt egyszer hallottam, a mikor azt a megjegyzést tették rám a patika előtt, a hol délelőtt kaszinózni szokás, hogy rendkívül okos asszony vagyok. Később a polgármester megállított az utczán és hosszadalmasan kérdezősködött tőlem gyermekem és háztartásom felől.

Majd tréfásan hozzáfűzte, hogy vajjon meddig akarok még visszavonultan élni, a mikor a város úriháza mind nyitvák számomra.

Nem tudtam, becsületszavamra, sokáig nem tudtam, hogy mi ütött az emberekbe, hogy nem hagytak békén. Egyszer Zathureczky vizi-telt nálam és tréfás czélzásokat tett arra, hogy minden lakatot fel lehet nyitni. Ő már ugyan nem arra való, hogy lakatokat nyitogasson, hanem van neki Abaujban egy ismerőse, a ki ért a lakatosmunkához, a ki az én szivem lakatjának is kovácsa lenne. A zsebébe nyúlt és valami arczképet mutatott. Én egy pillan-tást sem vetve az arczképre, — csupán arra emlékszem, hogy nagyfejű, kopasz és vastag-bajuszu ember volt az illető és kezében könyvet tartott, — ajtót mutattam Zathureczkynek. Velem ugyan nem csinál semmi tréfát a vén svi-hák, hogy majd a fél ország nevensen rajtam.

— Becsületemre, Zsuzsi, ez az ember halálosan szerelmes beléd, — kiabált Zathureczky ég felé emelve a képét.

De én óvatos voltam és nem hittem neki. Ugyanebben az időben kezdett nyakra-főre

az ablakaim alatt sétálgatni a pepitanadrágos Kovács és akkorákat sóhajtott, hogy szinte megszakadt a melle. Ott sétált minden este, a míg meg nem fenyegettem, hogy leöntöm. A sánta Kapránszky Gyuri a névnapomra virágbokétát küldött és a nőegyleti tánczestélyre bálanyának választottak meg.

Megbolondultak az emberek, kérdeztem magamban. Sirtam, boszankodtam, a házból se mertem kilépni, mert azonnal a nyakamban voltak léhűtő gavallérok.

Egy este aztán beállított régi ismerősöm, Blásik János. Titokzatosan így szólt:

— Azért jöttem besötétedés után, mert nem jó lenne abból, ha bennünket együtt látnának.

— Csak ne röstelje magát miattam, Blásik úr, — feleltem mérgesen. — Még különb gavallérjaim is akadnának.

— Engedelmet, — hebegte Blásik, — nem is arról van szó. Hanem, tetszik tudni, én voltam az udvarmestere a megdicsőült Viczkynek. Aztán még azt hihetnék az emberek, hogy nekem is részem volt annak az erszénynek az eltüntetésében.

— Miféle erszény eltüntetésében?

Blásik nevetett a bajusza alatt, aztán a fülembe súgta:

— Én mindent tudok. Azért van két szemem és két fülem, hogy mindent tudjak. Szám is van, a mely azonban be van csukva, — addig, a meddig akarom.

A guta kerülgetett a dühtől, kitört belőlem az elkeseredés. Felpattantam.

— Mit tudsz felőlem, vén gazember? Azt hogy tisztességes asszony vagyok. A hány kötnivaló zshivány, haramia van a városban, az mind rám feni a fogát. Abból pedig nem esztek, hunczutok. Hát kend miért vikszelte ki azt a esókaszárnyat ott az orra alatt? Tán bizony kend is tetszeni akar nekem?

Blásik János meghökkent, de a következő perczben feltámadt benne a paraszt durvaság.

— Nem kell nekem a ténsasszony. Egy hizót akarok venni télire, arra kéne pénz. Azért jöttem.

— Bolond kend?

— A ténsasszony bolonddá akar tenni engem is, mint mindenkit. De én tudok mindent.

Blásik Jánost nem lehet a falhoz állítani. Blásik látta, hogy a híres zöld-erszényt a ténsasszony vitte el a Viczky-házból. Nyúljon csak bele, mert én innen addig el nem megyek.

Dehogy is nem ment el a jó Blásik. Nem ment, hanem repült. Mert olyan asszony vagyok, a ki nem ijed meg a maga árnyékától.

Gábor nevetve hallgatta özvegy Viczkyné előadását. Az özvegy nem csekély utánzási képességgel mutatta be a felsorolt férfiakat. Még paraszti módra szerzentett is a fogai között, mikor Blásik volt soron.

A mikor a nevetést abbahagyta, akkor így folytatta:

— Az ostoba Blásiknak kellett jönni, hogy megvilágosodjon előttem a helyzet, a melybe kerültem. Az első éjszaka kétségbeesetten téptem a hajam. Engem, özvegy Viczkynét gyanúsítanak ilyen rettentő dologgal! Mérget akartam inni. El akartam bujdosni a világból, de ekkor alvó leánykámra esett a tekintetem és megdobbant a szívem. Hátha ennek a leánynak hoz az szerencsét, hogy az anyját meghurcolják? Hátha még jóra fordulhat min-

den? Gazdag hirben álló leány hamarabb megy férjhez, mint szegény leány. Talán minket, az örökké szegényeket, kiránt a bajból az emberek komizsága, ostobasága.

Ilyen gondolatokat hozott a reggel és lassan-lassan megnyugodtam abban, hogy a gyanút még a halálommal se moshatnám le magamról. Fogadjuk tehát okosan, hidegvérűen a bajt, a melynek előidézésében nem volt semmi részünk.

Most már nem dobtam ki Zathureczkyt, a midőn egy estén ismét megjelent és néhány atyafia arczképét húzta elő a kabátja zsebéből. Volt vagy egy tuczat atyafia, csupa nagybajuszú, vastagnyakú emberek, a kik úgy néztek rám a fotografiáról, mintha menten el akarnának nyelni. Zathureczky bőséges magyarázatokkal szolgált az arczképek elevenjeiről és ha rá hallgatok, akkor mind a tizenkettőhöz haladéktalanul férjhez kellett volna mennem.

— Mondd, Gazsi, — kérdeztem, mikor már kiválasztottam az arczképek közül a két legnagyobb bajuszú rokont, — tudják-e a te kedves atyádfiai, hogy én nagyon-nagyon szegény

asszony vagyok és hozományba nem viszek mást, mint egy nyolcz esztendőös leánykát.

Zathureczky legyintett a kezével:

— Tudnak azok mindent! Most pedig sietek a sürgönyhivatalba, hogy Miskával és Palival tudassam az örömhírt, hogy választásod reájuk esett. Most már csak ketten küzdenek a pálmáért. Hej, Zsuzsi, Zsuzsi, miért kell nekem kimaradni ebből a gyönyörű versenyből?

— Hagyj békét, vén bolond. Mire való volna neked az asszony?

Zathureczky elgondolkozott:

— Hogy várjon valaki otthon éjszaka, a míg reggel hazajövök.

Most már beletaláltam magam a heccz-be. Ha már komédia ez az élet, legyen minél kutyább a komédia. Na meg őszintén megvallva, az egyik, a szóke tetszett is egy kicsit úgy fotográfjáról. Hiszen még nem voltam öregasszony, bizvást remélhettem, hogy férjhez is mehetek, megtetszvéen valakinek.

Hát csak jön egyszer Zathureczky a kérőkkel. Hozta őket karonfogva, én meg uzsonnát készítettem. Nem mondok sokat, Miska lehe-

tett úgy hetven esztendő körül, míg Pál egy évvel fiatalabb volt. Beállít Zathureczky a két rettentő emberrel és ugyancsak vagdos felém a szemével már messziről, mintha azt kérdezte volna :

— No, hogy tetszenek?

Én visszafojtottam a nevetésem és lesegítettem Miskáról a zsinóros mentét, hiába tiltakozott az öreg. Abban a mentében mehetett először is háztűznézőbe, — vagy ötven esztendő előtt. Palinak fekete gérokkja, a melyről messziről látszott, hogy kölcsön van kérve a kitűnő alkalomra. Leültünk az uzsonnához, Zathureczky pedig csak vagdos felém a szemével, hogy áruljam már el, tetszenek-e a legények.

A legények közben udvarolni kezdtek jobbról-balról, amolyan régi-módiás, szelidkés udvarlással. De annál jobban dolgoztak az asztal alatt a csizmák. Mind a kettő az én lábamra akart taposni, segített nekik Zathureczky is, mert nem tudta az asztal felett, hogy a kérők tudják-e mozgatni a lábukat, hát ki akart tenni ő helyettük, a nevükben.

Uzsonna végén a verandára küldtem pipázni

az urakat, én pedig az asztalt rakosgattam. Egyszer csak mellém sompolyog Zathureczky:

— Nos? Beszélj, Zsuzsi? Égünk a kíváncsiságtól. Mennyei boldogságot jelent a nyilatkozatod.

Én lesütöttem a szemem és így feleltem:

— Hát tudod Gazsi, fotográfián egy kissé mások voltak az atyádfiai . . .

— Persze, tavalyi képek, — vágott közbe a gazember, pedig legalább harmincz év előtt készültek a képek. — Hát melyik?

— Mind a kettő, — feleltem nyugodtan.

Zathureczky meghökkent. Én pedig folytattam:

— Igen, mind a kettő rettenetesen tetszik nekem. Szép, derék férfiak. Majd gondolkozom még rajtuk . . .

Később hallottam, hogy azon estén Miska és Pali szörnyen összevesztek egymással féltékeny haragjukban. Csaknem párbaj lett a dologból . . .

— Hát úgy történt, Gáborkám, lassan, észrevétlenül, hogy az egész világ tudomásul vette hogy én tulajdonképen nagyon gazdag asszony vagyok és csak titkolom a vagyont.

Ismered az emberek kapzsiságát?

A kapzsiság a legerősebb emberi szenvedély, így tanultam én ezt megismerni az utolsó esztendőök alatt.

Az öreg Bunkó, a nyugalmazott uzsorás kezdte meg a dolgot. Az öreg a kedvemért visszavért a penzióból s egy napon felkeresett, hogy vajjon nem volna-e szükségem pénzre.

Visszautasítottam az uzsorást és másnap a polgármester a piacon kezét csókolt nekem.

Kisvárosban vagyok, a lépcsők elseje mégis a polgárnagy. Hiába tudja minden gyerek a városban, hogy Hencs uram minden nap verekedik a feleségével, mert a tekintetes asszony nem ok nélkül féltékeny; hiába tudja mindenki, hogy Szaniszló úr fiatal korában a Sobri bandájában volt közreműködő, — azért mégis csak ő a polgármester. Kezét csókolt és felajánlotta a leányom számára az orsolyaszüzeknél a városalapítványi helyet. Már ekkor tudtam, hogy mit feleljek:

— Majd gondolkozom a dolgon, kedves polgármester úr.

— Engedje remélnem, hogy nem utasítja

vissza ezt a kis szivességet, a melylyel városunk a híres Viczky emlékének hódol, — alázatoskodott a polgármester és leányomat így nevelhettem költségmentesen.

Tehát a híres Viczky! Az a híres Viczky, a ki még élt, vele senki sem törődött, de miután meghalt, magasztalni kezdték, — mert azt hitték, nálam van az erszénye.

Kereskedők jöttek, a kik felajánlották portékáikat, Kubacska egyszer erőszakkal vonszolt be a boltjába, hogy válaszszak kincsei közül és a házam hangos, népes lett látogatóktól, vendégektől . . .

Gáborkám, én svindliztem. Svindliztem esztendőkön keresztül. Hitelből élünk, de mindenki szívesen hitelez, mert az ostoba emberek azt remélik, hogy egyszer mégis csak előveszem azt az erszényt, a mi nincs . . .

Mit részletezem előtted a dolgot? Nézz körül a házban és mindent megértesz.

És mindent a lányom boldogsága érdekében tettem. Vártam, várom a nagy partit, a gazdag kérőt, a ki majd kiránt a nagy bajból.

Gábor elgondolkozva hallgatta az asszonyt.

— Nos és a gazdag kérő nem mutatkozott? — kérdezte bizonyos gúnynyal.

— Itt hibáztam el a dolgot, — kiáltott fel özvegy Viczkyné szinte kétségbeesetten. — Minden nagy művész téved egyszer, mert hiába, az ember mégis csak esendő. Megbotlottam én is és olyan akadályokban botlottam meg, a melyet az első pillanatban nem is láttam. Elszóltam magam, vagy az ördög babonázott meg és tett ostoba fecsegővé, — nem tudom. Nagy társaság volt házamnál és arról beszélgettünk, hogy ki lesz az a szerencsés, a ki Melánie kezét elnyerendi. Nevek röpködtek a levegőben, — Zathureczky hercegi koronáról ábrándozott... És akkoriban kezdett a dúsgazdag Soltész Sándor a házunkhoz jární. Észrevettem, hogy már eltökélte magát a házasságra és csupán azon habozott, hogy kit vegyen el, engem, vagy a lányom? És akkor azon az estén történt... Soltész a zongora mellett állott és a Melánie játékát hallgatta, én nekem pedig azt súgta valami, hogy csupán órák választanak el a nevezetes pillanattól, a midőn Soltész, a nábob, megkéri a leányom

kezét. — És ekkor bolondított meg az ördög... Én akartam-e a Soltész felesége lenni, mert azt hittem magamban, hogy az én gyakorlott kezem könnyebben elsimíthatja majd a bűvös erszény kérdését, ha a nábob felesége leszek? Vagy az is meglehet, vén bolond szívem szerelemre gerjedt a hallgatag, komoly férfi iránt, a ki napjában tiz szót sem szokott kiejteni? Ki tudná, ki tudhatná utólag, hogy melyik volt a sok között ez a gondolat, a mely származását az ördögtől vette? Így szóltam csendesen Zathureczkyhez:

— Te, Gazsi, talán nem is említettem neked soha, hogy Melánienak van egy nagyon régi vőlegénye.

Soltész megfordult a zongoránál, Zathureczky ijedten nyomkodta a lábamat az asztal alatt... De én már benne voltam:

— A kis Viczky Gábor, a kivel gyermekkorukban jegyeztük el őket egymásnak.

A Soltész Sándor arczára sötét borulat szállott. Ismertem ezt a végtelen becsületességű, érzékeny, mimózatermészetű embert, tudtam, hogy szavaim nem fognak célt tévesztetni. Az

egész társaság tudta a Soltész és leányom közötti viszonyt, azért senki se csudálkozott valami nagyon, a mikor egy negyedóra múlva Soltész elborult arczczal ajánlotta magát. A mint eltávozott, Zathureczky felkapta a poharat és áradozva éltette a frigyét:

— Helyes, így helyes. Viczky-lány Viczky-fiúé legyen. Úgy mind a ketten megtalálják és megtartják azt, a mit akarnak: a boldogságot!...

A bűvös erszényt, akarta mondani Zathureczky — mindenki tudta, — és a poharak összecsendültek és a cigány tuszt húzott a folyosón.

Így tartottuk meg a te eljegyzésedet Gábor, távollétedben, a nélkül, hogy te tudtál volna róla.

A pohárcsengés, zeneszó közepette kísértem gondolatban Soltészt a sötét utczákon... Szinte láttam az arczát az olajmécsesek fényében. Most megáll és fogával ajkát harapdálja dühében... Suhint a botjával a levegőben... Most megfordul és jön visszafelé. Komor, elkeseredett lépésekkel tapossa a sarat a tó-

utczában, a szél rázogatja Klincsók csizmadia czimerét a sarkon . . . Már itt van az ablakok alatt és meghallja a cigányokat, a kikért Zathureczky az ő eltávozása után küldött. Itt áll az ablak alatt és elkeseredve nézi a leeresztett függönyöket . . . Most, most kell megjönni annak a gondolatnak, a melyet én hipnotizálok neki. Most kell azt gondolnia, hogy: eh, hisz többet ér az anyja, mint a lánya! . . . Már jönni kell neki, be a kapun és mosolygó, vidám arcczal lépni a fehér ajtókon át a szobába. Már itt kellene neki ülni mellettem és a kezemet megfogni . . . És Soltész még mindig nem mozdul, áll egy helyben az ablak alatt s én hiába szedem össze minden lelki erőmet, hogy beszéltsam, magamhoz hívjam. A láthatatlan lelki telegráfdrótok felmondták volna a szolgálatot . . . Most azt üzenem neki, innen a szalonból, hogy szeretem őt, hogy boldogtalanul, reménytelenül szeretem, csak egy szót kell szólnia és én karjaiba omlok. Jöjjön tehát.

És ebben a pillanatban csupán csak annyit tudok, látok már a falakon keresztül, hogy

valami nagy, végzetes szerencsétlenség készül odakünn az utcán, az ablakaim alatt. Valami rettenetes dolog, a mi borzalommal tölt el...

— Lőttek! — sikoltok fel. — Hallották, lőttek!...

A cigánymuzsikán, zongoraszón át senki sem hallotta a tompa dörrenést, a mit én világosan éreztem. Felrántottam az ablakot és mindnyájan oda tódultunk. A homályban egy fekvő emberi testet láttunk az akáczfák alatt. Én tudtam, hogy az Soltész Sándor...

A míg ezt a történetet előadta Viczkyné, az arcán csodálatos változás történt. A szeme szinte megvilágosodott, a mint a távolbálátók megmerevedett tekintetével, átszellemült arcezzal állott a szoba közepén. Különös lelki tulajdonságokat lehetett sejteni ebben az aszszonyban, a ki most tragikus mozdulattal esett vissza székére.

— Ezt az egy hibát követtem el hosszú életemben... És ezért az egy hibáért vagyunk mi szerencsétlenek. Ezt nem lehet kipótolni többé. A szegény Soltész Sándor azóta odakünn fekszik a temetőben.

Viczky nagy figyelemmel hallgatta az asszony előadását. Valami különös kép formálódott ki lelki szemei előtt. A mikor a Fátyolkisasszonyokkal esténként a régi német képesújságokat nézegette, látott egy szimbólikus képet a francia forradalom előtti korról. Vadkankánt lejtének őrzöngő párok, míg a pinzében petárdákat raknak le sötét alakok. A puskaporos hordókat most egyszerre e vidám ház alatt vélte látni és im itt járja víg tánczát az aranyszőke asszony barna leányával . . .

— Hol van az a leány? — kiáltott fel hirtelen Viczkyné és nyugtalankodva állott fel. — Azt hiszem, a kertben lesz. Jerünk, Viczky, keressük meg. És ne csinálj olyan szomorú arcot. Nem muszáj ám azt az eljegyzést komolyan venni.

Vidám kaczagással kapaszkodott a Gábor karjába és fürge mazurka-lépésekben vitte a szobákon keresztül.

AZ ASSZONYT AZ ÖRDÖG TALÁLTA KI.

Estefelé egy sárgakabátos, vadászkalapos úri ember jött a házba, a ki vörös-barna macskanadrágja alatt gombos sarkantyút viselt. Álmos, lompos vizsla ballagott a nyomában és már messziről kiáltotta a filagóriában időző Viczky-nének:

— Csókolom a kezedet, Zsuzsi.

Ki lett volna más a vendég, mint a jókedvű Zathureczky, a ki a következő problémával állított be:

— Mióta vénülök, — kezdte letelepedve egy kerti székbe és vizsláját lábához parancsolta, — néha eszembe jut a halálgondolat... Kujk, Vanda! Csiba! Meglátszik, hogy kuvaszvér került beléd, Vanda... Tehát ma is eszembe jutott a halál és arra gondoltam, hogy vajjon hol fogom[®] fáradt testem megpihentetni. Én

mondhatom nektek, igen nagy zavarban vagyok azóta. A mi családnknak ugyanis épen négy darab familiáris kriptája van. Van egy sírboltunk Zathureczken, van Rajtón. Az anyám révén Megyaszón is volna helyem. De jussom van Szent-Imrében is. Hogy fogok én megpihenni. Melyiket választaszam a négy közül? Egész nap ezen gondolkozom.

Özvegy Viczkyné, a ki jókedvűen szemlélgette Zathureczky sarkantyúit, nevetve kiáltotta:

— Jó dolgod van Gazsi. Még a haláloed után is egy hétig fogsz nyargalászni. A szent Mihály lován.

— Az már igaz! — nevetett Zathureczky.

Viczky Gábor és Melánie ezalatt észrevétlenül elhagyták a lugast és egymás mellett sétálgattak a virágzó orgonafákkal beszegett kerti úton. A májusi alkony aranybarna porral hintette be alakjukat. Körülbelül egyformák voltak. A leány talán a kontyával magasabb volt a férfinél. Egy violaszálat tartott a kezében és azt szagolgatta.

— Vajjon miről beszélnek? — kérdezte

Zathureczky felvillanó szemmel. — Becsületemre, nem adnám a bundámért, ha kihallgathatnám őket.

— Vén gazember! — fenyegette meg ujjával Viczkyné. — Meglopnád a titkot, a melyet két fiatal szív suttog egymásnak tavaszi alkonyon?... Te nem voltál soha szerelmes?

Zathureczky elgondolkozva meresztette szemait a vizslájára:

— Hm. Hogy nem voltam szerelmes? Nem igen. Azaz hogy egyszer talán... Egyszer régen, mikor húsz esztendő voltam. Vagy talán harmincz is voltam már... Ha jól emlékszem, tavasz volt és épen ilyen szép volt az alkonyat egy régi kertben. De az is meglehet, hogy rózsaszínű ősz volt és az erdők a halmokon mozdulatlanul feküdtek, mintha vörösrézből lettek volna. Az erdő mélyében az alkonyati csöndben valaki vadászkürtön a Säckingeni trombitás áriáját fújta és a kürtszó regényes visszhanggal zengett az erdős halmok között. Emlékszel, Züzánn?

Özvegy Viczkyné fel akart emelkedni, de Zathureczky gyöngéden visszatartotta.

— A hölgy, a ki szívem választottja volt, daczos, büszke, jégvirág-szerű teremtés volt és a világért se vallotta volna be, hogy viszontszeret. De akkor, azon a rozsdavörös alkonyaton, a mozdulatlan erdők között, keblemre borúlt és viszonzta esókjaimat . . .

— Megtiltom, hogy tovább folytassa! — pattant fel Viczkyné és lángvörös lett az arca.

Zathureczky szeliden nevetett:

— Nincs tovább. Eddig volt.

— Nem szeretem, ha az esztendőket emlegeted, Gáspár, — mormogta Viczkyné szegyenkezve. — Ha nem mondd, akkor is tudom, hogy már nagyon öreg vagyok.

Azon vették észre magukat, hogy kezük egymásba fonódik. Az asszony könnyes szemmel nézett Zathureczkyre.

— Régen volt, — mosolygott könnyein át. — Be bolond is, hogy ilyenek jutnak az eszedbe.

Zathureczky a lugas függőnyei között a sétáló fiatal párt nézte.

— Mintha magamat látnám, mintha téged látnálak, — mormogta meghatottan. — Úgy szeretem azt a fiút, mintha a fiam volna.

Lehet, hogy azért, mert nagy tisztelője voltam az édes anyjának, reménytelen tisztelője. Furcsa az emberi érzés! Ha talán lett volna valami köztem és Bihaut bárónő között, kevésbé szeretném a fiút; mintha régi reménytelen és mégis boldog szerelmem támadt volna fel akkor, midőn Gábort megpillantottam. On revient toujours . . . Nézd, hogy fogják egymás kezét, nézd, hogy bámulják egymást. Egy kis angyal röpdös a kertben, a szerelem angyala. Mi már nem látjuk az angyalt, de ők látják.

Gábor és Melanie a kert végében állottak egy virágzó körtefa alatt. A fehér virágok szinte fényleni látszottak az aranszínű alkonyban. Szemben állottak és halkán beszélgettek:

— Tudod, hogy te az én menyasszonyom vagy? — kérdezte Gábor.

— Tudom, — felelt egyszerűen a leány és nyugodtan nézett a férfire.

— Vártál engem?

— Vártalak. Mindig, örökké vártalak volna.

Gábor gondolkozva hajtotta le a fejét:

— De én még nem vehetek el . . . Sok-sok időnek kell elmúlni, hogy az enyém lehess.

— Várni fogok.

— Sok küzdelmem, bajom, szegénységem van. Azt mind le kell győzni.

— Mi gazdagok vagyunk, — felelt a leányka. — A mi a miénk, az a tiéd. Hisz rokonok vagyunk.

Viczky mélyen a Melánie szemébe nézett:

— Szeretsz te engem?

A leány szinte csodálkozva kiáltott fel:

— Hát nem tudod? Természetesen, szeretlek. A vőlegényemet csak kell szeretni.

Viczky valami baljóslatú fényt látott megcsillanni a leány szemében:

— Nem, Melánie, te nem szeretsz engem.

— De ha mondom... mondom százszor, mondom ezerszer, ha akarod. Szeretlek, szeretlek, — felelt a leány és a kezét a Viczky vállára tette.

Gábor tompa hangon válaszolt:

— Hisz azt se tudod, hogy mi a szerelem. Nekem valami azt súgja, hogy te azon nők fajtájából vagy, a kik soha sem érzik, mi az igazi szerelem. Nyugodtabb a véred, józanabb a szíved, semhogy a szerelem hatalma erőt

vehetne egész lényeden . . . Te jégvirág vagy. Az anyád leánya vagy.

Melánie félig nyitott ajakkal hallgatta Viczky szavait. A férfi felindulástól remegő hangja, fénylő szeme és elsápadó, majd kipirosodó homloka meglepte és félve kérdezte:

— Honnan tudod te, hogy én milyen vagyok?

— Tudom, mert én szeretlek! — mormogta lehajtott fővel Viczky. — Mintha megbabonáztatok volna, mióta házatokba léptem. Nem találom meg az eszemet, elveszítettem a lelke-
met, csak a szívem dobogását hallom. A szívem dobogását hallom a hangomban, az ver az agyvelőmben. Varázslat alatt vagyok, nem tudok józanul gondolkozni. A te anyád nagy boszorkány és boszorka vagy te is, Melánie. Megértettetek.

Melánie halkán nevetni kezdett.

— Ó, te hiszel a babonákban! . . . Lásd én nem hiszek bennük, mert ismerem őket. A mikor vártunk, — mert már régen várunk, — az anyám néha este csaláninget adott rám és mindenféle fűszeres növényekkel füstölte körül a testem. Varázsigéket mormogott és három-

szor keresztül kellett lépni a rézfüstölőn, mert az anyám hisz mindenféle babonákban. Kora tavasszal hajszállal kötöttük az ajtókilincset és én is amulettet hordok a nyakamban.

A fehérpettyes kék batiszt-ruhácskát nyugodt mozdulattal nyitotta fel nyakán, mintha egy barátnőjének mutatná meg az ott függő medáliont. A félhomályban kivillant vakító fehérségű válla és nyaka, mintha karrarai márványból lett volna a teste.

— Látod, én nem hiszek mégsem a babonákban, Gábor. Csupán az anyám kedvéért hordom ezt is. De ha azt hiszed, hogy ez bajt, bánatot hoz reád, eldobom.

Leoldotta az amulettet és hirtelen mozdulattal az orgonabokrok közé hajította:

— Nos, meg vagy elégedve? — kérdezte, nyakán gombolgatva a kapcsokat. — Most már varázslat nélkül állok előtted. Szeretsz-e még?

Viczky nem felelt, csak kinyújtotta a kezét a leány után és gyöngéden magához ölelte. A leány engedelmesen hajította vállára a fejét és nyugodtan nézett az arcába.

— Még sem szeretsz! — kiáltott fel Viczky

és roppant nyugtalanság fogta el. — Vagy talán én nem szeretlek?

— A hogyan parancsolod, én uram, — felelt alázatosan, szemlesütve Melánie.

A lugas felől kopogás hallatszott. Zathureczky zörgetett ott a botjával az asztalon.

— Érted jöttem, Gábor, — kiáltotta. — A Griffben vacsora van a tiszteletedre. Ideje már, hogy menjünk. Még az öreg Simkovics is felkelt a tiszteletedre, pedig ugyancsak kínozza a köszvény.

Viczkyné boszúsan felelt:

— Az ördög vigye el Simkovicsot, meg a többi lumpokat. Mit akartok az én Gáboromtól? Azt ugyan nem fogjátok elrontani.

— Nono, — mondta csillapítólag Zathureczky. — Csak ne dugjuk mindjárt szakajtó alá az úrfit. Eleget lesz még a szoknyátokhoz kötve. Szegény Gábor fiam, — mondta komikus szomorúsággal, — neked ugyan befellegzett. Mindjárt két asszonyt kell feleségül vened. De hát senki sorsát ki nem kerülheti.

Elbúcsúztak a hölgyektől, miután Viczkyné

kemény fogadalmat tétetett 'Zathureczkyval, hogy Gábort korán hazaszállítja és semmiféle kifogást nem fog utólag kitalálni az éjszakázásért. Zathureczky mindent megígért.

— Parancsolod írásban? — kérdezte. — Aláírom.

— Tudom, hogy szenvedélyes aláíró vagy, de én nekem nem jó az aláírásod. Köt szavad, az elég és most Isten veletek.

Az utcán Blásik Jánosba botlottak. A derék udvarmester ott silbakolt a ház előtt és nyomban a kis gazdájához csatlakozott. Titokzatosan integetett már messziről és Viczky mellé sompolygott:

— Nos, megvan? — kérdezte szemhunyorogva.

Zathureczkynek igen jó füle volt. Meghallotta a Blásik kérdését és felelt is mindjárt reá:

— Megvan, János, megvan. Nyugodtan mehet kend aludni. El van látva a kisgazdája.

Blásik szinte megtántorodott az örömtől, aztán diadalittasan ordított fel:

— Megmondta azt előre Blásik János! Megyek, megyek . . . azaz, dehogy is megyek.

Örömeben megzavarodva futott előre rozslábaival, majd megfordult és egy vén komondor örömeivel tánczolta körül Viczky Gábort. Hiába integette, szólongatta Gábor. Blásik se nem látott, se nem hallott. Mintha puskából lőtték volna ki, futni kezdett a hosszú, poros utcán felfelé, a míg eltűnt az alkony homályában.

Viczky szótlánul ballagott Zathureczky mellett. A zöld zsaluk kinyíltak ismét, meg becsukódtak, de Viczky nem figyelt rájuk.

— Nézd csak a Kopránszky-kisasszonyokat, majdnem a nyakadba ülnek, — figyelmeztette Zathureczky. — Amott meg a Hankovszky Malvinka mutogatja piros pofácskáját a violák mögött. Fékom adta, Szuszericsné felvette az új, párisi kalapját és a keztyűjét húzogatja az ablakban. Pedig, becsületesre, nem megy sehová. Hisz nem kész még a tavaszi ruhája. Az imént beszéltem a sánta Reginával. Futott a kis Régi a derékkal. Sok lett egyszerre a dolga tegnap óta.

— Tegnap óta? — mormogta szórakozottan Viczky.

— Hát persze. Sürgős mindenkinek a ruha, mióta te a városban időzöl. Nem adnám a bundámért, ha az egész város beléd szeretne. Pedig könnyen meglehet. Mi sem könnyebb annál.

Zathureczky köszönetet jobbra-balra a hölgyeknek és hamis pillantásokat vetett feléjük.

— Pardon! — mondta egyszerre. — Szuszericsné intett.

Keresztülfutott az utcán és egy virágos ablak előtt nagyot köszönve, összeütötte a sarkát. Majd nevetve tért vissza.

— Rózinak sincs egyéb gondja, mint az, hogy megjött-e már Bécsből a Viczkyné topánkája. Hej, ezek az asszonyok. Az ördög találta ki az asszonyokat.

Tréfálgatva, pletykázva haladt Zathureczky, egyszerre Viczkyre esett a pillantása:

— Hát neked mért folyik az orrod vére?

Gábor kiegyenesedett:

— Vacsora után beszédem lesz veled. Megszökünk a kompániától.

— Helyes, nagyon helyes.

A Griffben a háziszolga egy most érkezett

sürgönyt nyújtott át Viczkynek. Csak ennyi volt benne: «Roszat álmodtam. Nyugtalan vagyok. R.»

Viczky összegyúrte a sürgönyt. Roszkedvűen fordult Zathureczkyhez:

— Hogy mondtad. Az asszonyt az ördög találta ki?

*

A kaszinó különszobájában, a hol Viczky őszintén mindent elmondott Zathureczkynek, a mit délután az özvegytől hallott, egy darabig kínos csend állott be a beszélgetők között, csak a Zathureczky sziszegése hangzott:

— Szszhallatlan!

Viczky nyugodtan ült a barátjával szemben.

— És a legnevezetesebb a dologban az, hogy én a leányt szeretem, — mondta csendesen.

Zathureczky felugrott:

— Megbolondultál? Ezek után még szereted? Egy délután és szereted?

— Ő nem tehet róla, nem felelős az anyjáért. A mi pedig azt az egy délutánt illeti, hát tudod, ezzel úgy vagyunk, hogy ha első

látásra nem mozdul meg a szív az emberben, akkor elviheti már a macska a későbbi szerelmet.

— Értem, értem, — mormogta Zathureczky. — De azért férfi a férfi, hogy uralkodjon az érzelmei felett. Ebben a korban én mindennap szerelmes voltam. Ötszáz feleségemnek kellene lenni, mint Salamon királynak, ha a szívemre hallgatok. De hát egy sincs, a ki keserítse az életemet.

Viczky vállat vont:

— Ez nem változtat azon, hogy én elvesztettem a szívemet. Nincs... Ott van Melánienál. Bolond dolog, de megesett.

Zathureczky egy párbajsegéd szigorúságával emelkedett fel és olyan mély hangon szólott, mint egy irodafőnök.

— Azt a szívet pedig vissza fogjuk onnan venni. Nem engedem, egyszerűen nem engedem. Értetted? De hát hol van Baracska, az a vén gazember gyámapád? Neki joga és kötelessége közbelépni.

— Nem lehet itt közbelépni, — felelt mosolyogva Gábor. — Ez már el van intézve.

Vagy az enyém lesz Viczky Melánie, vagy én nem leszek.

— Ördögösség! — kiáltotta a macskabajuszu férfiú. — Megbabonáztak. Ó, Zsuzsi, Zsuzsi, mindig mondtam, hogy nagy ördög vagy, de azt nem hittem volna, hogy boszorkánynak neveled a leányodat! De majd adok én annak a fruskának! . . .

— Vigyázz, Zathureczky, a menyasszonyomról beszélsz.

Zathureczky felugrott és őszinte kétségbeeséssel fordult Gáborhoz:

— Már nem bánnék semmit, csak legalább az az erszény kerülne meg.

— Meg fog kerülni! — mondta nyugodtan Gábor. — Meg fogom találni! Egyelőre Bunkóra van szükségem. Eszközölj ki nála néhány száz forintot, hogy ne álljak pénz nélkül.

— Majd beszélek az uzsorással, — felelt a macskabajuszu. — Azt hiszem, könnyen fog menni a dolog.

Hazafelé mentek és Zathureczky a kapúig kísérte Gábort. Viczky ott még egyszer a lelkére kötötte, hogy senkinek ne szóljon a hal-

lottokról, aztán elváltak. Zathureczky ment vissza a Griffbe fogyasztani a Bunkó Mihály pezsgőjét, Viczky pedig végigment a virágos udvaron és belépett a Viczkynénél számára kijelölt szobába.

Éjfél utött és még mindig mozdulatlanul ült az asztalnál és tekintetét a gyertya fényébe meresztette. Igyekezett rendbeszedni a gondolatait, de olyan nagy felfordulást talált lelkében, hogy lemondott a gondolkozásról. Csak egy leányalakot látott maga előtt és kerekre nyitott szemmel nézett reá.

Véletlenül a zsebébe tévedt a keze és ott megtalálta a Rózsa sürgönyét. Dühösen diribdarabokra tépte a papirost.

— Eh, gyermekszerelem, félre veled! Most érzem csak, hogy mi az igazi szerelem!

Nem is gondolt többé a dologra. Forróságot érzett a szíve tájékán, hogy egy fődél alatt lehet azzal, a kit részére a sors kijelölt.

AZ ERSZÉNY MEGJELEN.

A viczkói nádast a déli szél csókolja és a hold magasan úszik az égboltozaton. Júniusi éjszaka van, a mikor a tavasz ölelkezik a nyárral és a föld díszbe öltözködik, mintha a régi görög istenek látogatását várna. Éjjel szerelmes lovagok nyargalásznak az erdőségekben és a déli szél végigcsókolja a föld arczatát.

A nádasban két alak törtet előre. A vadmadarak riadva menekülnek az éjjeli látogatók elől. A hold hol eltűnik valami felhőrongy mögött, hol újra megjelenik. A nádas mélyében bús hangján megszólal a bölömbika.

A keskeny csónak, a mely faderékből van vájva, mint a milyen csónakon az ősemberek jártak, parthoz ütődik. A csónakban ülők kiugranak és leteszik a hosszú csákányokat, a

melyekkel idáig a csónakot kormányozták a nádvilágban.

A hold megvilágítja a viczkói vezérhalmot. Csak most látszik, hogy tulajdonképen mekkora a vezérhalom. A hold kétes világánál szinte akkorának látszik, mint a tokaji hegy.

A csónakosok megkerülik a halmot.

— János bácsi, — mondja Viczky Gábor, — maga bizonyosan tudja az utat erre?

Blásik János egy táskát czipelt a kezében és nyugodtan lépked:

— Csak arra tessék menni, a merre én igazítom. Jártam én itt megdicsőült urunkkal elégszer. Szeretett a halottakhoz járni.

A vezérhalom egyik oldalán erős tölgyfaajtót találni, a mely a földbe vagyon építve.

— Itt volnánk, — mondja Blásik és lerakja a táskát.

Viczky megpróbálja az ajtót felnyitni. Bevan már ennek rozsdásodva a zárja, nem nagyon nyitogatják, nem korcsmaajtó az.

Blásik János kinyitja a táskát és mindenféle lakatos-szerszámokat vesz ki a táskából. Blásik érti a lakatos-mesterséget. Egy-kettőre

feltáruul az ajtó és az ajtónyíláson át olyan levegő áramlik ki, hogy az éjjeli lovagok visszatántorodnak.

Blásik befogja az orrát:

— Nem is hittem volna, — mormogta, — hogy a Viczkyek is olyanok, mint a többi halottak.

De csak egy darabig tartja vissza a látogatókat a sírbolt-szag. Lámpát gyújt Gábor és határozott lépésekkel belép az ajtón, a hosszú, földalatti folyosóra, a melyet ezeresztendős szarúfák támasztanak. Blásik hűségesen ballag kis gazdája nyomában és zörögnek kezében a lakatos-szerszámok.

A földalatti folyosó széles teremben végződik. A levegő kiállhatatlanul fojtó és a kézi lámpás csak a körvonalait mutatja a sírbolt-nak. Az alátámasztott földben lyukak látszanak, a melyekből koporsók vége látszik. Számtalan koporsó van a földben. Viczky megszámlolja a koporsókat. Huszonötöt olvasott.

— Az őseim, — mormogja. — Aludjatok nyugodtan!

Blásik a fejét csóválja:

— Nincs ám ezekben a koporsókban halott, — mondja. — Mikor megdicsőült urunk a sírboltot berendezte, csupa üres koporsókat rakatott a falba. A koporsókra ráírta, hogy az Viczky Gáspár, amaz Viczky István, Viczky Kelemen... Hiszen az mindegy, hogy az ősök valójában itt vannak-e?

A fal mellett hosszú diófa-koporsó feküdt. Blásik levette a kalapját:

— Ebben fekszik Viczky Eduárd! — mondta meghatottan.

Gábor reszketve nézett a koporsóra és azt gondolta magában, hogy ha van élet a túlvilágon, akkor az apja most nagyon haragudhatik reá:

— Nyisd fel, Blásik, a koporsót, — mondta és a hangja remegett.

Blásik János engedelmesen szedte elő a szerszámait. Kopogott a koporsó födele, nyikorogva engedtek a záruk, csavarok. Blásik minden erejét megfeszítve leemelte a koporsó fedelét, aztán hörögve takarta el az arcát.

— Kegyelem, — ordította.

A koporsóban Viczky Ede feküdt zöldselyem

diszruhájában és a keze össze volt fonva mellén. Úgy feküdt ott nyitott szemmel, mintha élne . . . Mintha épen az előbb feküdt volna bele a koporsóba, hogy a szentségtöröket megtréfálja.

— Atyám! — kiáltott fel Gábor és térdre hullott.

A halott mozdulatlanul feküdt és nem látszott törödni azzal, a mi körülötte történik. Blásik János felkapta a lámpát és a halott arczába világított. Az arcz ép volt és nyoma sem látszott rajta a pusztulásnak. Valami bús, szenvedő kifejezés ült az arczon, mintha valamin nagyon szomorkodna a halott koporsójában.

Blásik János mélyen meghatva, könnyes szemmel áll a halott lábánál, míg Gábor hirtelen elhatározással a koporsó mellé térdel és minden tagjában reszketve szétfeszíté a halott összefont kezeit. Szétnyilt az aranyzsinóros Zrinyi és a kabát béléséből a lámpa világosságára kerül a keresett, várt, álmódott — zöld selyem erszény.

Már ott van az erszény a Viczky Gábor

kezében. Ujjai örületes markolással fogják át a zöld selymet és talpraugorva eszeveszetteként fut kifelé:

— Tudtam, hogy itt kellett lennie! — hörgögte. Mintha ezer ördög üldözné, végigfut a folyosón és a szabadba érve, olyan tekintettel néz körül, mintha a poklok mélyéből szabadult volna. Az erszényt a kebléhez szorítja és lihegve figyel a néma éjszakában. Seholy semmi hang, csupán a föld mélyéből hangzanak tompa kalapácsütések. Blásik János szegezi a koporsót a föld alatt.

Perczek múltak el, a míg világosság tűnik fel a föld mélyéből. Blásik János meghatottan lehorgasztott fejjel jó kifelé:

— Nagyot vétkeztünk, kis gazdám... A halott nyujtogatta kezét az erszény után.

— Bánom is én, — felel hideglelősen Viczky. — Menjünk, minél hamarább legyünk távol e helytől. Még utánunk jó az apám.

A csónakra ülnek és órákhozszáig küzdenek a sötétséggel, az útvesztő nádassal. Már a hajnal nyujtogatja rózsaszínű újjait, a mikor partot érnek, a hajnal első világosságánál Viczky

előveszi a kebelébe rejtett erszényt. Reszkető kézzel forgatja jobbra-balra. Ez, ez a legendás bűvös erszény, a melyből az atyja két marokkal szórta az aranyat! Most végre meg lehet fejteni az erszény titkát. Napfényre kerül minden . . . Valami zizeg az erszényben. Ahá, ez lesz az a milliós bankjegy, a melyről Zathureczky beszélt. Felnyitja az erszényt és összehajtogatott papirdarab hull ki belőle. Reszkető kézzel kibontja és megismeri a papiroson az atyja írását:

«Minden törekvésed hiú, szegény maradsz, te jó fiú; a pénz volt életem átka, szegénység élted boldogsága.»

Viczky eltakarta a két kezével az arcát. Megtörten, kétségbeesetten mormogta:

— Üres volt az erszény.

Blásik nyugodtan bólintott a fejével:

— Tudtam . . . Megmondta a halott.

*

Régen volt olyan kavarodás a világon, mint a mikor a bűvös erszény megjelent. Viczky Gábor nem titkolta a dolgot. Legelsőbbben

Viczkyné és Melánie szereztek tudomást az erszényről és annak tartalmáról. Viczkyné halálsápadt arccal hallgatta végig az éj történetét, aztán vállat vont.

— Tudtam, hogy egyszer kiderül az igazság. Gábor magánkívül kiáltotta:

— De hát hol vannak a milliók, a melyekről az emberek beszélnek?

Viczkyné bánatosan mosolygott:

— Azt elvitte az ördög. Te csak keresd, fiam, tovább. Hátha megtalálod.

— Fel fogom találni! — ordított magánkívül Viczky Gábor.

Az örület kifejezése ült az arczára.

— Feltalálom, ha ég és föld összeesküszik ellenem. Ti segíteni fogtok nekem a kutatásban.

Viczkyné ijedten nézett Gáborra. Az megháborodottan rázta a kezét:

— Ti segíteni fogtok nekem!

— De mivel segíthetünk? — mormogta Viczkyné. — Hisz mi nagyon szerencsétlenek vagyunk! . . .

— Velem maradtok és nem hagytok magamra!

— Nem, nem, — csillapította Viczkyné és megrémülve menekült be a szobába.

Azon a délután hiába zörgetett Viczky Gábor a sárgára füstött, barátságos házon. A kapu zárva maradt és a tüköruveges ablakok sötétben meredtek az utcára. A ház üres volt, — a galambok kirepültek belőle.

Gábor eszeveszetten rázta a rózsaszínű kaput, aztán önkívületben kiáltozott:

— Melánie, hát nem hallod, hogy én hívlak?

De Melánie és anyja már akkor messzire jártak. Nyomtalanul eltűntek a városból a megcsalt hitelezők elől.

Viczky pedig ment, ment a házak fala mellett és kezében a zöld erszényt tartotta és mindenkinek megmutatta:

— Az apám azt akarja, hogy szegény legyek! Haha! — kaczagott eszeveszetten. — De hiába akarja, én nyomára jutok az eldugott kincsnek . . .

Az utcagyerekek nagy csoportban mentek utána és kiáltások hangzottak a háta mögött:

— Nem látják? Megbolondult szegény Viczky! . . .

Viczky pedig kavicsokkal töltötte meg a bűvös erszényt és elszórta a kavicsokat.

— Úgy tesztek, mint az apám!... Nesztek arany. Szedjétek az aranyat. Marad még Viczkynek elég aranya.

Szórta a kavicsokat jobbra-balra és az utcakölykek hangos kaczagással dobálták hátához kavicsait.

Az egész város talpon volt. Futótűzként terjedt el a Viczky megalomlásának a híre. A kalapját eldobta valahol és a haja bomlottan hullott homlokába. Az asszonyok siránkozva csapkodták össze a kezüket. Lárma, jajgatás töltötte be az utcát.

Viczky pedig szórta a kavicsokat.

— Nesztek arany. A Viczky Gábor aranya. Marad még neki elég aranya.

A hűséges Blásik utat tört magának a tömegben át és gazdája nyomába szegődött. Ment utána alázatosan és felszedegette az eldobott kavicsokat.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

VAD VIZEK MENTÉN.

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

I.

A lankás és álmos Nyíren vadvizek felett repül a kacsza, a mérnökök még nem ölték meg teljesen az ősmocsarakat és titkos nádasokat. E táj ősziidőben, az első havak megérkezete előtt a legregényesebb. A Nyíren ekkor ködvilág van, a lankáson hosszú és hideg eső hull, a vadvizek pedig őszi némaságukban, mozdulatlanságukban és csöndességükben holt világot juttatnak eszedbe. Tavaszi és nyári hangos élet — elmúlt. A kényes darvak messze vándoroltak, piroslábú gólyák, menyecskek öröme-re-bánatára, déli vidékre utaztak, a vadvizeken néhány magányos kacsza lakik csupán, s a csizmás vadász búsan kullog puskájával a nedves ösvényen. A kis erdőben magányosan lakik a harkály, megkopogtatja a fákat és a törpéknek, kik odabenn laknak, elmondja: itt a tél, itt a tél!

A vadvizek mellett egy fekete házban, fekete ugarok között lakott a sok gyerekü Márta.

Márta kemény özvegyasszony volt. Azon asszonyok fajtájából, a kik nem félnek az ördögtől sem, nemhogy férfiutól. A férfiak pedig ugyancsak kerülgették Mártát, ő nemcsak természetben és arcban volt csinos — fekete nagy diószeme volt, sima barna haja, azonkívül egyenes és kacsú, mint a birtokos-asszonyok jobbára — tehát nemcsak testben, de holdakban is csinos volt. Tudjátok, ez nagy dolog, mert a Nyíren szegények vagyunk — különösen fekete földben, de homokban is. Az öreg urak már csak pipáznak és a méhes körül ögyelegnek, de a fiatalabbja az amerikai szőlővel próbálkozik. Rigolirozzátok a szőlőt! ez járja. Szeszgyárok füstölnek sokfelé. De ne felejtsük a sok gyerekü Mártát. Az ő ura egy soványkás és vörhenyeges úr volt. Őszi agaraszatnál meghült a melle, egész télen köhögött, sem bálban, sem kártyázó-asztalnál nem látták őt. Különösen ezen sopánkodott, midőn öreg ispánjával pikettirozott és huszonegyezett téli estéken. Kora tavasszal a padra tették csiz-

máit és Márta sok gyerekével özvegyen maradt.

Öten voltak a gyerekek, mind az öt leány és mind kicsiny. Látnátok a kotlós tyúkot csibéi között — ez volt a szép, fiatal Márta. Barna haját szigorú öregasszonyok módjára hátra simította és mindig fekete ruhát hordott. Csak fekete ruhát, mert barna asszonyoknál ebben van a lemondás, a gyász, az erkölcs és minden: a megközelíthetelenség. De Márta — bár özvegy volt és öt kis csirkéi voltak — fonnyadni nem tudott. Harminzekét éves volt, olyan fajtából, hol a nagyanyók még tánczra perdülnek az unoka lakzóján. Inkább szebb lett, nyugodtabb lett és formásabb lett az özvegyiségben. Az öreg ispán, Mártonfalvi, a ki régi szokás szerint sarkantyús csizmát viselt és agarászostort — bár ló és agár az asszonyi gazdaságban nem volt — csóválta is eleget a fejét. De csak titkon. Vén bajusza alatt dörmögött: «ha fiatalabb vélnék, hej, ha fiatalabb volnék!» Mert az ispánok — öregek és fiatalok — mind egyformák.

Az öt kis csirke ezalatt nőtt. Kettő már a

városba került nevelőbe, mivel Márta asszony megunta az ásítózó guvernántokat, a kik a férfi nélküli pusztai házban borzasztóan unatkoztak. Ahogy a csirkék nőttek, azon arányban fogyott a teher a holdakról, rétekről és rozsföldekről, a melyeket a boldogult vörhenyes férfiú és apja raktak az ősiségre. Tizedik esztendejét töltötte özvegységének az asszony: férfi tán eszébe se jutott ezen idő alatt, de ha eszébe jutott is, mit csinált volna? A nagybajuszu mérnök járt erre csupán, kit kacsingatásaiért utált; a jegyző, ha eljött, előbb felöntött a garatra, tán bátorságért, vagy csupán szokásból, az öreg alispán pedig, midőn esztendőnkint erre kocsizott, mindig homlokon csókolta: «aztán légy eszeden leányom, férfiből elég, ha egy volt, valamint asszonyból is». Mártonfalvi, az ispán — már olyan öreg volt, hogy néha, szégyenszemre elbotlott a sarkantyújában — ha Mártához jött, mindig lekefélt a dolmányát, bajusza hegyét is megnyalazta, de az évek multak, repültek, semmi se történt; biz' isten az asszony el van magában is, ha nem bántják.

II.

De a tizedik esztendőben, késő ősszel, megjelent a férfi a látóhatáron.

Ne higyjétek, hogy valami közönséges ember: egy fiatal és özvegy gróf. A gróf mindig Bécsben lakott, de mikor fiatal, szép felesége meghalt, bécsi palotájában többé nem tudott aludni. Két évig utazott mindenfelé. Márta néha olvasott róla, hol és merre jár, egyszer épen azt írták a pesti ujságok, hogy a fiatal gróf Afrikában lövi az oroszánokat és aznap a gróf kis kocsija egy óriási muszka-ügetővel begurult a vizparti ház tágas udvarába.

A gróf a szomszédban lakott, félmérföldnyire állott magányos vadászkastélya és Mártával gyermekkoruk óta ismerték egymást, midőn bizonyos krenczheneken együtt tánczoltak.

Öreg ispán, Mártonfalvi, az ámbituson áll-

dogált és a komondort apportírozta, mikor a gróf jött. Az öreg [nyomban megbotlott a sarkantyújában.

— Kutya, kutyánszki!

Így szólt és eltűnt a konyha felé, hol egy kis asztalnál szeretett üldögélni és a zsebéből előszedett zsíros iratokat tanulmányozta.

A gróf tehát eljött. Márta bemutatta neki a csirkéit. Hárman voltak otthon: mind barna, mind karesú.

— Az oroszlanok tehát nyugodtan alhatnak öntől, gróf úr — szólt Márta és jól szemügyre vette a grófot. (Birtokos, gazdálkodó asszonyok úgy nézik meg a férfit is, mint a lábas jószágot a vásáron: alaposan.) A gróf harminczéves ember volt, napégetett arczezal és ábrándos kék szemmel. Homlokán kardvágás forradása látszott.

A gróf leült és körülnézett. Gyerekkori bizalmassággal fordult az asszony felé és telt vállait, még mindig karesú derekát mosolyogva nézte:

— Miért nem ment férjhez, Márta? Kár volt magáért, kár volna magáért!

Márta ezen nevetett, de nem felelt a kérdésre.

— Beszéljen arról, hol járt, mit csinált? Szép, hogy még a keresztnévemet tudja. Tán tizenöt éve nem láttuk egymást — szólt az asszony.

— Felújítottam emlékezetemben régi ismerőseimet, mert ezentúl itt akarok élni — remeteségben. Valószínű, itt is fogok meghalni.

— Szép elhatározás. De, remélem tudja, hogy nálunk a tél hosszú és unalmas. A házból se mozdulunk ki, és az asszonyeselédekkel lent fonunk, mint nagyanyáink.

— Ha nagyon magamban leszek, eljövök magához, Márta.

Márta bólintott:

— Ide úgy se jár férfi. Maga lesz az egyetlen, de csakis a régi ismeretség révén. Én már nem megyek férjhez, a leányaim sem eladók még... Pedig a részeges jegyző télben, sárban minden éjszaka a nyakamra hozta a városból a cigánybandát, a mig a komondorok megették az utolsó nagybögőst is. Azóta nyugtom van.

— És a szerelmes jegyző örökké agglegény maradt?

— Kigyógyult. Valakit elvett, egy szöske és fonnyadt leánykát, s ha házam előtt el-kocsikázik, mindig figyelmezteti a feleségét: Anna szépen ülj, a kezed tedd a takaróra s ne görbítsd meg úgy a hátadat!

Ezen aztán mind a ketten nevettek.

A nagy muszka trapper a gróf kis kocsi-jával ezentúl sokszor megtette az utat a vadász-kastélytól a vízparti házig. Antal gróf hűsége-sen eljárt Mártához. Néha puskával és vadász-tarisznyával állított be. Márta igen jól tudta, hogy a lankaszterből, a mióta megvan, egyetlen patrónt se lőttek hi. Mosolygott és éjjel nagyokat gondolkozott. Egyszerre annyit gon-dolkozott, hogy felkelt ágyából és miután meg-nézte az ajtót és az ablaktáblákat, a nagy tükröt leakasztotta a falról, a földre állította és tetőtől-talpig megnézte magát. «Szép vol-nék?» kérdezte halkán. «Hisz már nem vagyok fiatal. És a csirkéim, szegénykék, mit csinál-nának, ha nem volna többé józan és okos anyjuk?» Így beszélgetett Márta; néha sirt is

egy jó sort, a párnába túrva arczát, miután nyugodtan és mélyen elaludt. De többnyire inkább nyugtalan és szomorú volt. Karácsonykor, midőn a lányai haza akartak jönni a nevelőből, hosszú levelet írt nekik. A sorok között bizony elfolyt egy-két könyecsepp, de hát a könnyek is akkor jönnek, amikor nem volna rájuk szükség.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

III.

Ezt írta Márta :

«Ne gyertek haza két gyenge galambjaim, mert a ti édes anyátok nagy bajban van. Beteg az anyátok, drága kis csibéim, de ha a jó isten is azt akarja, nemsokára meggyógyul. Ne lássam, hogy szép szemetek sír miattam és piros orcátok halovány a bánkódástól, inkább küldök nektek kékszallagos, finom csipkés, kék ruhát, a mit a nagy ünnepre, Megváltónk születése napjára felvehessetek. Pipőnek küldöm a gyöngy karpereczet, Julcsának az aranymedálliont a képemmel. Az a képem a legutolsó, olyan vagyok most, mint a hogy azt látjátok. Ugy-e nem nagyon szép, hanem egy csúf öreg asszony inkább. Lefotografiroztattam magam, mert valaki nagyon kért erre. Nesztek hát nektek is az új képből. Ne gyertek

hát, csak maradjatok ott. Nagy hó van itt, olyan nagy hó, hogy Mártonfalvi bácsinak csak tajtékpipája látszik ki a hóból. Három itthon maradt testvéretek sokszor csókol, boldog ünneplést kíván és jó mulatságot, én pedig öllelek, csókollak benneteket százszor, ezerszer, és vagyok a ti szerető édesanyátok, Márta.»

A két leány erre nem írt semmit. Hanem azt tette, hogy utra kelt. Pipó már tizenöt éves volt, Julcsa tizenhárom. Két okos kisleány a világ végére is elmegy együtt, nemcsak hazáig.

Antal gróf éppen mind a két kezét megfogta Mártának. Az asszony védekezett, mint egy megriadt galamb. Félhomály volt a szobában, kora téli délután, és a kandallóból nagy fénykévék jöttek ki, szeszélyes czirádákat szórva a szőnyegre. Antal gróf nagyon forrón megfogta az asszony kezét, mert az sehogyse tudott szabadulni. Ekkor az ajtón kopogtattak és a két kis leány, két kis téli vándor, beállított. Gyalog jöttek a messzi vasuti állomásról. Havasak voltak a kalapjukon, a vállukon,

csupán az orrocskájuk látszott és fényes szemük.

Márta elejbük toppant:

— Hát ti hogy kerültök ide, semmirevalók? — kiáltotta.

Pipő, a nagyobb, a ki igen hasonlított anyjához, erre sirva fakadt és sirva az anyja mellére borult. Julcsa a kezét fogta meg Mártának és azt csókolgatta.

— Bocsáss meg, nagyon féltettünk — dadogta Pipő, és félszemmel az idegen urra lesett.

Márta egy darabig hallgatta a kis leány zokogását, aztán mivel maga is majdnem sirva fakadt, meghúzta a Pipő haját. Könnyes, mosolygó szemmel megfordult:

— A csirkéim — mondta a gróf felé fordulva.

De erre már leült a földre. Sirt, nevetett és kiabált:

— Hogy megnőttetek! Nagyok vagytok, csirkék, maholnap férjhez mentek!

A két leány az anyja mellé telepedett. Antal gróf észrevétlenül elhagyta a szobát.

**EGY KÜLÖNÖS FIATAL
EMBERRŐL.**

Országos Széchényi Könyvtár

A zombékok között két vadász ballagott. Holdas éjjel volt, kacsahuzásról mentek hazafelé, egy mezitlábás suhancz czipelte utánuk a kacsákat. Az egyik vadász szürkehajú, katonás-tartású, idős uriember volt, szélesvállú és fölpedert bajuszú, hogy el ne felejtsük. A másik vadász ellenben czingár, fiatal ember és szemüveg az orrán. Emez a fiatal Deutsch doktor volt, töméntelen földeknek ura; a másik Szentgály, penzionált lovaskapitány. A kapitány is a környéken lakott, a feleségének, a ki miatt a lovasságot otthagya, volt itt valami kis birtoka, azt igazgatta, toldozta-foltozta, a mint Nagylelkű Fülöp württembergi herczeg lovaszredének egy elsőosztályú kapitányától telhetik.

Deutsch doktor mostanában került haza a külföldi egyetemekről, a hol már évek óta kó-

borolt. Kóborolt pedig azért, mert az öreg Deutsch, a ki nem volt se doktor, se János, mint a fia, hanem becsületes Mór, irtózatos skandalumot csinált, midőn fia egy színészeányt akart oltárhoz vezetni. A fiú külföldre menekült apja borzasztó haragja elől és csupán Münchenből merte megírni az öregnek, hogy véleménye szerint mindenki gazember, a ki nem a szive hajlama szerint nősül; ő a maga részéről, ha valamikor nősülni fog, a szive szavára hallgat. Lenczius, a lélek alapelemeinek első magyarázója és professzor a heidelbergi egyetemen, köztudomás szerint immár harmincz esztendeje egy cigánynővel él boldog családi életet, pedig a világhírű tudós azonkívül még a protestáns egyház lelkésze is. Dr. Deutsch János, ha cigánynővel lesz boldog, cigánynő lesz a felesége. Ezt a fiatal Deutsch írta az öregnek és a levelet az öreg Deutsch barátai és rokonai a vármegyei kaszinóban formálisan elégették. Évek multak el, az öreg megbocsátott egyetlen fiának, hívta haza, de a doktor nem jött. Szikora, az uradalom igazgatója, a vatikáni könyvtárból ásta ki, mi-

dőn az öreg Deutsch már régen a gyönki kriptában aludta örök álmát.

Már tavasz óta lakta a kastély tornyát, a mit hajdan parádéból építettek és Szentgályn kívül senkivel sem barátkozott. A nyugalmazott lovaskapitány nagyon jóra való ember volt. Olyan flegmatikus volt, mint egy bölény és szemhunyorítás nélkül hallgatta a fiatal Deutsch elmékedéseit, a melyekkel az új földesur vadászatokát fűszerezte. A kapitány ellődözte a saját patronjait, majd társa patronjait, a szolgagyerek, a ki velük volt, a roskadásig megterhelhetett vaddal, réczével, nyullal, fogolylyal, majd pipára gyujtott a penzionált hadfi és főbólintással hallgatta a doktort.

A fiatal Deutschnak kedves témája volt a szocializmus. Szive mélyéből szocialista volt és budapesti tartózkodása alatt többször majd lecsukták, izgatás miatt.

— Ha az apám szegény ember lett volna, munkásvezér lennék. Az a legszebb pálya, — szokta volt mondani és a kapitány bólintgatott hozzá. Magában csendesesen bolondnak tartotta fiatal barátját. Egyszer mégis azt mondta neki :

— Meg kéne házasodni, vagy mi : akkor tán felhagyna az izgágasággal, doktorkám !

— Én már sohasem vetem le eszméimet. Harmincz éves vagyok és mostanig még mindig csak azt láttam, hogy az emberiség rab-
szolgaságban sinylődik és rab minden fényes, igaz gondolat, mert nem férközhetik az emberekhez a társadalmi sötétség miatt...

Értette-e ezt a lovaskapitány? Nem tudni. Szeliden így szólt:

— Asszony nélkül üres az a nagy kastély, Jánoskám.

— Üres, üres, de mégis csak jobb, mintha a szeszgyáros Glück leánya ülne benne, vagy Grobovics Jacza, a milliomos sertéskupez leánya. De még jobb, hogy az itteni tönkrement gentry urakkal nem barátkozom. Nemesi kisasszonyra sincs szükségem.

A lovaskapitány sértődötten köhintett. (Ehez a témához értett.)

— Kicsinyli a dzsentrit, bácsikám? Talán valami baronesszre pályáz?

Deutsch doktor erre úgy nevetett, hogy meg kellett neki állni a sötét erdei úton, a hová

befordultak. Jódarabig nevetett és aztán egy szót sem szólt. A kapitány magától is belátta, hogy felesleges volt kérdése, így másról kezdtek beszélgetni. Lovakról, földekről, szarvasmarhákról.

— Nem is hinné a világ, hogy az apám minden gondossága mellett is, milyen rossz gazda volt. A régi gazdasági számadásokat áttanulmányoztam és kiszámítottam, hogy tíz év alatt huszezer forinttal kevesebbet jövedelmezett a birtok. Évenként netto kétezer forinttal kevesebb volt a bevétel.

A lovasnak nem tetszett a netto szó.

— Különös, hogy a tudományok mellett a kereskedelmi ismereteket sem hanyagolta el doktorkám — szólt a kapitány.

Az ifjabbik Deutsch nevetett.

— Mi zsidók voltunk. A bölcsőben tudunk már a nettóról és bruttóról.

Kiérték az erdőből. Egy keresztutnál bucsuzott a lovas.

— Estére átjöhetne vacsorára.

— Átjövök, jó éjszakát! — felelt a doktor és megindult jobbra.

— Jó reggelt, — kiáltott a kapitány és balra ment, nyomában a suhancz a vadakkal.

Az augusztusi mezők felett hajnali pára lebegett. Az ég kelet felé tejszinű volt, de még az éj némasága lakott a mezőn. A doktor elgondolkozva ballagott a homokos országuton. Vagy talán nem is gondolt semmire, csak ment egyenesen előre, hazafelé. Egyszerre mégis az jutott eszébe, hogy rendkívül unalmas, sivatag az élete... Külföldre kellene menni. A pápák élettörténete érdekesebb a gazdasági számadásoknál. A vatikáni könyvtárban talált egy könyvet, a melyben a világ legpikánsabb történelmi kalandjai voltak összegyűjtve. Deutsch doktor szerette a pikantériát, ha vonatkozással volt a históriára.

A hajnal rózsaujjaival széttépte a felhőket a keleti ég alján; mire a faluba ért, már egy veréb fürdőzött a porban. Az első házból pedig egy leány jött ki és végigment az udvaron az eperfa felé. A tehénke az eperfához volt kötve és az eperfa a palánk mellett terjesztette ki zöld lombjait. Deutsch doktor észrevétlenül megállt a deszkakerítés mellett és a leányt

nézte. Sugár, barna parasztlány volt, a lába azonban, mely térdig érő szoknyája alól kivillogott, olyan fehér volt, akár egy hercegnőé. A doktor figyelmét ez ébresztette fel és apróra megnézte a leányt a kerítés mögül. Bevallotta magának, hogy nagyon szép leány. Minden mozdulata kerek volt és lágy. A doktornak régi meggyőződése az volt, hogy a nők nem-sokára elsatnyulnak az uribb körökben és a föld leányai, a porból születettek átalakítják az emberiséget. Friss, aczélosvérű gyermekeket szül a marokszedő leány, ha egy elvénült familiájú hercege nyoszolyájába kerül is.

A leány leült a tehénke mellé és a tehénkét megsimogatva, fejni kezdett.

— Jóreggelt kisleány — kiáltotta be a doktor a kerítésen.

A leány felnézett és elpirosodott.

— Né, a nagyságos ur — mormogta.

A doktor folytatta:

— Jókor keltél!

— Jókor kell a kastélyba a tej — felelt a leány.

— Hát te hordod nekem a tejet?

A lányka komolyan integetett a fejével.

— Én ám. Eddig nem tudta?

— Nem láttalak soha.

— Nem tehetek róla — felelt a kisleány és erősen fejni kezdett.

A poros falusi utcán nagy nyikorgással kinyílt valahol egy ajtó, a doktor tehát tovább ment. Majd hirtelen megállt, körülnézett és halkán bekiáltott az udvarra:

— Hogy hívnak, leányka?

— Terka.

Tovább ment a doktor és mosolygott. — Terka, — gondolta és újra mosolygott. Egyszerre olyanfajta vidámságot érzett, mint az a veréb érezhet, a melyik bolondosan fürdőzik a reggeli porban. Kiáltani szeretett volna, pedig az imént még fáradt és unott volt. Koránkelő parasztok tisztelettudóan köszöntötték. Deutsch doktor szeretett volna kérdezősködni tőlük Terkáról, de aztán mégsem tette. «Biztosan ő az első hölgy a faluban» — gondolta magában.

A kastélyhoz ért, de nem ment fel tornyába, hanem az udvaron maradt az orgonabokrok közt egy kis fehér padon. A kastélyban csak

egy öreg gazdasszonyt tartott és valami kis inasfélét. Az apja halála óta árendás ül a birtokban, de csak tavaszig.

Ott ült az orgonabokrok között és midőn a kiskaput hallotta nyikorogni, felugrott.

— Terka — kiáltotta — gyere ide.

A leány ijedtében majd elejtette a tejesedényt.

— Jaj de rámijesztett, urfi — mondta Terka és a doktor észre sem vette, hogy nem nagyságos urnak nevezte.

Megfogta a Terka kezét és lángoló tekintetével a leány harmatos arczába mélyedt. De egy szót sem tudott szólani. Szokatlan felindulás fojtogatta a torkát és a leány remegése megindította.

— Hány éves vagy? — kérdezte egyszerre.

— Nem tudom — motyogta Terka.

— Hány éves vagy, azt kérdem.

— Aratáskor multam tizenöt — bocsásson urfi...

Deutsch doktor eleresztette a leány kezét, a leány elfutott a kastély konyhája felé, ő pedig vérpiros arcczal nézett utána. Felment a to-

ronyba és az ágyra vetette magát. Persze nem tudott elaludni és a mindenféle gondolatok méhkasként zsongtak a fejében. Eszébe jutott egy Griffon nevű barátja, a kivel Belgiumban ismerkedett meg. Griffon gépészmérnök volt és egy francia nábobnak a fia: és mint kézzubonyos munkás dolgozott egy belga gyárban. Griffont imádta a doktor. Ha valamit tett, mindig az jutott eszébe, hogy Griffon vajjon hasonlóképpen cselekedett volna-e?

Griffon elvinné Terkát — gondolta és nagyon meleg lett a feje. — Bolondság! — kiáltotta hangosan és az öreg gazdasszony belépett.

Csak délig aludt. Az augusztusi meleg fölébresztette. A sötét szobában valahol egy légy zúgott. A légy bolondos, helytelen gondolatokat dongott a fülébe, a milyen gondolatok máskor eszébe sem jutottak volna. Például azt gondolta, hogy az öreg gazdasszonyt elküldi és Terkát veszi helyébe gazdasszonynak. Terka akkor mindig a közelében lesz.

Hogy a gondolatait elűzze, könyvet vett le a polcra és a félig fölnyitott zsalugáter mel-

lett olvasni kezdett. A véletlen úgy akarta, hogy éppen Bebel Ferdinánd Frigyes művét, a mely a nő viszonyát a szocializmusban tárgyalja, vegye kezébe. Bebel Frigyes igazabb tisztelője a nőknek a földkerekség eddig élt valamennyi gavallérjánál. Nem csuda tehát, ha a lelkes ifjú Deutsch elszégyelte magát iménti gondolataiért. «Szeretőmmé akartam tenni szegény ártatlan leányt, gyalázat. Feleségemmé teszem; ez illik multamhoz és jellememhez. Legalább megtudják az itteniek, hogy ki vagyok én, az öreg Deutsch Mór fia.» Ezt gondolta és erre nagyon büszke lett.

Az inasával elhivatta Terka apját, a mint alkonyodni kezdett.

Terka apja talpig fehérben dicsérte az urat. Aféle ágrólszakadt zsellér-ember volt. Se öreg, se fiatal, se jó, se rosszlelkű — a milyen a szegény zsellér-ember: egyszer imádkozik, máskor káromkodik. Szorongott benne a kérdés, ugyan mit akar vele az uraság?

A doktor leültette a Terka apját.

— Van kendnek egy leánya?

— Van.

— Feleségül szeretném venni.

A zsellér elvörösödött.

— Ejnye, nagyságos ur, de megszegyenít.

Deutsch doktor felugrott és az ember vállára tette a kezét.

— Értse meg, Kapor Mihály, törvényes feleségnek akarom a leányát!

— Nem értem...

— A jegyző előtt, pap előtt megesküszöm vele.

— Nem értem...

— Menjen haza kend, küldje el a feleségét.

Az asszony jött lóhalálban. A mint meglátta Deutsch doktort, letérdepelt előtte és a kezét csókolgatta.

— Egyetlen gyermekünk, nagyságos ur, hagyja meg nekünk Terkát.

A doktor ideges lett és szerette volna, ha már tul van az egész dolgon. Annyit mondott tehát:

— Holnap öltöztesse fel a leányát a legszébbik ruhájába és aztán vigye a nótáriushoz. Ott leszek én is. Megesküszünk, aztán majd megértik a dolgot. Most pedig menjen haza, jó asszony.

Az asszony sirva futott haza. Deutsch doktor pedig befogatott és a lovaskapitányhoz kocszított. Roppant könnyűnek, szinte boldognak érezte magát. Hosszan és mélyen lélezett a mezők levegőjéből.

Griffon is így tett volna — mormogta magában és végtelen meglepődést érzett.

Szentgály csóválta a fejét, mikor Deutsch doktor előadta neki a történeteket és tanuzásra kérte esküvőjéhez.

Szentgálné, egy életvidor, barna kis asszony oly édesen kaczagott, mintha a világon mulatságosabb dolgot még nem hallott volna.

— Pompás tréfái vannak, doktorlében — mondta Szentgálné.

Deutsch, a fiatal, elvörösödött.

— Asszonyom, nem tréfálok ilyen komoly dolgokban.

Szentgálné (az apja kamarás volt, a familiája hatszázestendős, mindig lenézte szive mélyén Deutsch doktort) kegyetlenül nevetett.

— Hisz éppen az a mulatságos, hogy a vármegye minden kisasszonya halálra lesz sebezve.

A lovaskapitány vacsora után félrehívta a doktort a kertbe sétálni, ott megkérdezte tőle:

— Tulajdonképpen milyen doktor vagy te?

— Doktor juris és doktor medicinae.

— Én nem vagyok semmiféle doktor — felelt rejtelmesen a lovaskapitány, de azért ott leszek holnap. (Két markos inasommal, meg egy csomó szíjjal, tette hozzá gondolatban.)

Ezzel is váltak el. Deutsch doktort hazavitte a kis kocsí. Szentgályné pedig egész éjszaka még álmában is kaczagott és integette az urát.

— Te, Gyuri, ha elrontod ezt a tréfát, elválok tőled és férjhez megyek Deutsch doktorhoz.

A lovaskapitány nem szólt, ám komolyabb volt mint valaha.

Mikor másnap magas americanjén átment a kastélyba, megnyugvással tapasztalta, hogy az esküvői előkészületeknek semmi nyoma.

Deutsch doktor a tornyában volt és mérgeesen járt fel-alá. Mikor a lovast meglátta, előbb kaczagott, aztán káromkodott.

— Elszökött a menyasszony. Éjjel, hajnalban eltűnt az anyja mellől, a ki úgy vigyázott

rá, mint a szemére. Bucsulevelet is irt. Olvasd, itt van.

A lovaskapitány egy papirosfoszlányról a következő otromba, verébfej nagyságú betűkkel írott szavakat olvasta le:

— Kedves Szülejem csúfá tettek, tehát a faluban nem maradhatok világ gúnyára, a városba megyek szógálatot keresni. Csókolja és tiszteli Kapor Terka.

A kapitány felsóhajtott.

— Szegény kis leány. Egész életében száműzve lesz a szülőfalujából magának a szeszélyéből.

Deutsch doktor káromkodott:

— Becsületszavamra mondom, hogy el akartam venni a libát. Most már megyek én is innen. Valahol csak lelek a világban egy szegény leányt, a ki nem szökik meg a gazdag fiatal ember elől.

A lovaskapitány, sok év mult el azóta, még mindig azon csodálkozik, hogy Deutsch doktor ma se kapott feleséget.

OSZK

Széchenyi Nemzeti Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

MA

